

Majingen se Aposol nir Batu nale nga mivsivseni lut nga parmeteni naul ngel puto suri

Naul ngel, Majingen se Aposol nir, Luk oli van ji jinibb san nga nisen Teopilas. Naul ngel evi naul nga Luk muli vivitue (nga muli wowomue evi Nospen nga mīrres suri Iesu Kristo nga Luk muli).

Renge naul ngel, Luk ospe suri majingen se aposol nir nga Nemīn On mītkai nir re majingen nen nga partewijreni nospen sen, pitpatun Jerusalem, ko re lat jijle ne Jutia, ko re Sameria, ko pian pijpari iel ngatan petpeti (1:8).

Re naul ngel, Luk emrreni piviseni nga nir nga marosuri sete artere batu numal ne Rom nga mimetmete lat jijle re daron ngok. Ko emrreni piviseni nga nanu jijle nga mēri Isrel marosuri womue, nir jijle arpelari re nospen nga mīrres.

Nanu nga milep san nga naul ngel muspe suri evi majingen se Nemīn On. Daron nga aposol nir marlik malum Jerusalem, ko nabong ne Pentekos evini, ko Nemīn On esilvir, ko elai derteren tevir. Ko vitunen Nemīn On eptevi malum nir nga miwilwil ser re majingen ser. Re naul ngel kele, nale sopor arto nga aposol nir marwera tweni, ko eviseni nga nale nga marwerai tweni, derteren nen otoa nga orongwose pirieni mauren se

jinibb. Ko ewilwil se kalesia nir nga parkorti lat sansan.

¹ Selek Teopilas, renge naul suk nga womujnen, nulul tevim nga ßejiljilwer suri nanu jijle nga Iesu mulolir ko nga mivisviseni kele jinibb nir renger tuwi, ² mian mian mijpari nabong nga Atua mĩtkai van re melrin e. Ko vitunen ko mia-van mare e, ko owrai nanu sopor renge derteren se Nemĩn On tevi aposol nir nga mutobbobbuer. ³ Ko renge nabong ngavöl ivij (40) ko ni eviseni ni tevir, nga puloli parongwose ðirres nga ni emaur luwi renge mijen. Nir arlesi, ko ni ejilwer tevir suri batun vanu se Atua. ⁴ Ko daron nga nir jijle marini lat sansan, ko owrai tevir owra “Setewor kapiel lingi Jerusalem wor, ko kaptiriv mun Tata nga ðilai Nemĩn On tevi kami erpe merrenien nga milep san tevi kami. Niko mowra pa tevi kami nga ni ololi pa rijrijen nga puloli ko. ⁵ Jon ololi baptaes renge nuwi, ko re nabong pievis kele kobbong ko kami kappaptaes renge Nemĩn On.”

Iesu ean renge melrin e

⁶ Daron nga aposol nir marini markorti lat sansan tevi Iesu, ko arsusı tevi arwera “Ia, Numal, evi pa daron le vajin nga nik kupivi batu numal ne Isrel?”

⁷ Ko Iesu erij welir owra “Sete evi nga kami kaprongwose daron nga nanu ngok nir parremali ren; Tata kobbong esan elngir renge ni derteren sen. ⁸ Ko Nemĩn On ma ðilai derteren pivini puwun saut re kami, ko kami kapsuþe suri vajin inu tevi jinibb nir renge Jerusalem,

rengé Jutia totoklai, Sameria, ko re lat jikle ne iel ngatan.”⁹ Daron nga m̃irij jile mirpok, ko nir arlesi meter e nga Atua ela lweni van re melrin e. Ko nabor san etevni ore, ko setemun arlesi kele.

¹⁰ Ko daron nga mian mare e ko meter oto eterter malum re melrin, ko artaole marlesi jinibb eru ortur rengé jelir tevi sunsun nga marow titis. ¹¹ Orwera “Suri sev kami m̃eri Galili ngel kamok-tur iel, kamok-kulu van mare e rengé melrin? Iesu ean pa re melrin e mare. Ko ni pia-rremali luwi kele osorsan erpe nga kamlesi mian mare e.”

Gortien se aposol nir

¹² Ko aposol nir arlinglingi botwen ngok nga marveruse ‘Botwen ne lolnai ne olip’, arluwi van Jerusalem e. Botwen ngok oto mori bbong ngaim erpe kilomita bbong san. ¹³ Mian ko arluwi van Jerusalem e re naim nga marok-lik ren mare. Nir ngok ko niser ngel: Pita, ko Jon, ko Jemes, ko Antru ko Pilip, ko Tomas, ko Batolomiu, ko Matiu ko Jemes nga mivi natu Alpeas, ko Saemon nga bonevis mukorti tevi lartul nga marmerreri puwirr tweni m̃eri Rom, ko Jutas nga tata sen Jemes. ¹⁴ Nir ngok arok-korti tetajer rengé loten tevi nesevin nir, ko Merri, tasu se Iesu kele, tevi kele tasi Iesu nir.

San nga p̃ila wani milnge Jutas

¹⁵ Nabong sopor arasi ko jinibb se Numal nir ejpari ongut vesan bbulin ngavöl eru (120) arser korti rengé liken ser san. Mian ko Pita otur imera ko owrai tevir, ¹⁶ owra “Tasik ko jojik nir, tuwi jer Nem̃in On erij rengé jingo Devet, owrai tweni

Jutas ngok nga mĩtkai jinibb nir marini marrul totkoni Iesu. ¹⁷ Bonevis ni okorti tevi kem, suri Iesu otobbobbue ni kele nga pĩmajing tevi kem.

¹⁸ “Mian ko Jutas owli dan sopon renege nevöt nga marlai tevi renege sel nga mĩsij nga muloli ngok tevi Iesu. Mian ko ewajeni pa iok ko, ko depain eap ko jinen arivare. ¹⁹ Ko daron nga mĩeri Jerusalem jijle nir arongwose nanu ngok, ko niko arlingi vajin ie ewaji nais ngok Akeltama, nga renege nale ser owra puwra ‘Lat ne Drra.’ ”

²⁰ Ko Pita etajer owra “Re Naul ne Sam nir, Devet owra nale san nga muwra ‘Naim sen puto kiskis, ko sete jinibb san pĩlik ren.’ Ko nale mĩnij kele san oto nga muwra ‘Erres jinibb mĩnij san pĩlai wani milngen re majingen sen.’

²¹⁻²² Re iok, erres jinibb san pivini pukorti kele tevi kem nga puwrai tweni Iesu, Numal se kerr nga mimaur luwi kele renege mijen. Ko ni pivi wor san re nir nga miptevi kem tetajer, etipatun re daron nga Jon muspe suri murrun ne baptaes, mivini mijpari daron nga Atua mĩla lweni Iesu van renege melrin e.”

²³ Ko nir arlingi jinibb eru. Tuwen evi Josep nga marverus kele e Basapas (ko ni nisen tuwen nen evi Jastas), ko nuru tuwen nen nisen Matias. ²⁴ Mian ko nir arlot arwera “Numal Atua, nik kurongwose norrorrmien se jinibb jijle nir. Kupviseni tevi kem nuru si nen re nuru ngel nik kutobbobbue ²⁵ nga putori majingen ngel ne aposol nga Jutas mĩlengi kurtweni pa ko mian re lat nga mumomsawos wor re ni pian ren.” ²⁶ Ko arloli nanu san erpe arwirre daes nga parlesi

purrum ji nuru si nen, mian ko nise Matias errmali. Mian ko arsusture, okorti tevi aposol esngavöl drromon san (11).

2

Nem̃in On errmali jir

¹ Re nabong ne Pentekos (ngok nabong ne nanen nga milep se m̃eri Isrel nir), jinibb se Iesu nir arser korti kele lat sansan. ² Ko vesan rres, drrela nanu nga milep san errmali renge melrin vini, erpe ling nga m̃iterter; ko drrelan nen osongni p̃etp̃eti naim nga marlik ren loloim. ³ Ko arlesi nanu san arirpe lomi nabb nga maror pelpelari. Lomi nabb nen nir aror jipari nir jijle nga marlik re naim nen. ⁴ Ko Nem̃in On owun saute nir jijle, ko artipatun vajin nga marij renge nale lele nga Nem̃in mimarong nga parij ren.

⁵ Ko m̃eri Isrel elep nga marok-lot arivel renge vanu jijle nir ne iel ngatan, arini arlik renge Jerusalem re daron ngok. ⁶ Ko daron nga marunge drrelan nen, ko delung nga milep arser korti ie. Ko nir artaol ko aririr temijpal, suri arunge vajin jinibb se Iesu nir marjiljilwer renge nale ser mawos. ⁷ Mian ko artaol lengleng ko arwera “E weta, lartul nga marok-rij mirpok ngok arivi m̃eri Galili kobbong! ⁸ Suri sev rramrunge marok-rij renge nale se kerr nir mirpok? ⁹ Kerr rramiel lat lele le vini. Sopor Patia, Mitia, ko Elam. Sopor arivi nga Mesopotemia, Jutia, Kapatosia, Pontas, Esia, ¹⁰ Prijia, Pampilia, Ijip, ko re lat sapon ne Lipia mori Saerin, ko Rom, ¹¹ Krit, ko Arepia. Kerr sopor arivi m̃eri Isrel

mawos, ko sopor arivi jinibb ne vare nga marlot tevi m̄eri Isrel nir. Ko rramrunge nir marok-rij renge nale ngok nir se kerr, ko marok-werai tweni majingen ngok nir nga marlelep nga Atua mulolir!” ¹² Mian ko nir artaol lenglengen e ko norrorrmien ser esis nawone, ko setemun arong-wose lat nga muto suri; ko arsususi lululweni tevir arwera, “E, lartul! Sev ko san?” ¹³ Ko nir sopor armen keraji jinibb se Iesu nir ko arwera “O, lartul ngok arminmin ko!”

Pita erij tevi delung nir

¹⁴ Mian ko Pita otur tevi aposol nir esngavöl drromon san ko erij renge drrelan nga mian mare tevi delung nir, owra “Selek nir, kami nga kamivi m̄eri Isrel ko kami nga kamlik iel Jerusalem, kapmurrong inu p̄irres renge sev nga bowrai visviseni tevi kami ngel. ¹⁵ Kami kamrongsarr ko nga kamwera namminmin. Suri ea-ivi bbong mete nial esiw ko nga rorpong. ¹⁶ Ko sev nga kamlesi ngel evi ma nanu nga propet Joel mus̄pe wowomu pae tuwi muwra ¹⁷ ‘Atua owra Re daron ne nabong nga vitu ne iel ngatan pia-tomori, ko inu bejivreni Nem̄in suk tevi jinibb jijle, nga nir para-tor sweri derteren jijle rengen. Natu kami norman ko nesevin para-ivi propet, para-werai tweni sev nga inu b̄elai tevir. Melakel se kami nir parlesi bori nga inu bea-viseni tevir, ko b̄irterawarrend se kami nir parmatur lesi bori nir. ¹⁸ Ko renge nabong ngok nir, inu bea-jivreni Nem̄in suk renge jinibb suk nir totoklai, norman ko nesevin, ko nir para-werai tweni nale suk nga inu bowrai

tevir. ¹⁹ Inu bololi nanu nga marinijnij nawone nir renge melrin mare ko re kele iel ngatan. Ngok, drra ko nabb ko nousnin nga milep kele puto. ²⁰ Womujnen nial ĩrieni pumot nawon, ko navöl ĩrieni pusongsong pirpe drra. Ko vitunen nabong suk nga mevi Numal Atua nga mean mare pia-rremali vajin. ²¹ Ko renge daron ngok ko vajin, Numal pia-lai mauren tevi nir nga marverus van jin.'

²² "Ko erres kapmurrong vajin suri sev nga bowrai suri renge Iesu ngok ne Nasret. Atua eviseni nga mĩlai pa derteren sen tevi Iesu suri nanu nga marinijnij nawone nir ko nelesien nir nga Iesu muloli renge derteren se Atua. Kami kamrongwose erres nanu ngok nir, suri arpelari iel bbong re liven ne kami. ²³ Ko oto pa re norrorrmien se Atua osuw nga ni mimrreni ĩlengi Iesu renge nevre kami. Ko kami vajin kamtor pini, suri kamloli jinibb nga marsij nir arwuse re nai pelaot. ²⁴ Ko Atua ololi emaur luwi kele renge mijen, ko ololi evel sisarow renge derteren nen. Ko mijen sete derteren nen evter rrag

rrag nga purrul totkoni Iesu, ²⁵ suri Devet owrai nale san suri, owra 'Tetajer nulesi Numal elik mori tevik, ko oklik re nelik nga sete mea-metutu rragrrag. ²⁶ Ko renge iok, nolok ĩir temijjal; ko nale suk kele, neiren oto renger, ko nolok sete pivitan. ²⁷ Suri Numal sete mia-marong nga nemĩk pimij pin. Nuvi wor se ni nga muon le, ko sete mia-marong nga nibek pumutmut renge dubb, suri nuvi jinibb nga mon re majingen sen.

²⁸ Kuviseni pa sel ne mauren nir osuw tevik, ko

kuloli nuir nga komok-lik mori inu.’

²⁹ “Selek nir, evi norrorrmien nga musorsan nga bospe suri apu se kerr ngok Devet tevi kami. Emij ko pa ko artevni, ko dobbin oto malum iel.

³⁰ Ko evi propet san, ko orongwose nga Atua ololi pa rijrijen san tevi nga sete mia-tor otvi. Owrai pa tevi nga nir san re metka sen mawos ngok nabong sapon pia-ivi batu numal pirpe ni.

³¹ Devet elesi nanu nga Atua pia-loli, ko niko ospe suri Mesaea nga pia-maur luwi re mijen. Nale sen erpel: ‘Atua sete elinglingi renge dubb nga niben pumutmut.’

³² “Kerr jikle rramlesi nga Atua ololi Iesu nen emaur luwi kele. ³³ Iesu ean pa mare e nga m̃ilik vajin tevi Atua Tata sen renge nevren rres, ko Atua elai Nem̃in On tevi, erpe nga ni m̃irijrij pae musuw. Ko Iesu kele ejivreni Nem̃in renge kem, ko ngok vajin lelingenok kamlesi ko kamrunge.

³⁴ Devet sete ean renge melrin. Ko ni bbong owra nale ngok nga muwra ‘Atua owrai tevi Numal suk owra Kupsakel re devjek rres, kuptiriv ³⁵ nga inu belngi devje nuval som nir parirpe nanu san nga kupbböt ren.’ ³⁶ Re iok, erres nga kerr m̃eri Isrel totoklai nir rraprongwose p̃irres nga ewretun nga Atua m̃ilai Iesu ngok nga womu kamwuse re nai pelaot, ko ni ololi evi Numal ko Mesaea se kerr vajin.”

Nirelep arosuri Iesu

³⁷ Daron nga jinibb nir marunge jile nale ngok, ko arunge erpe ojuji lenglengen nolor. Ko arsusi tevi Pita ko aposol m̃inij kele nir arwera, “E, selek nir, kem nabloli pirpese nga nablesi mauren?”

³⁸ Pita owra lweni tevir owra “Kami kaprieni ko wor norrormien se kami suri nololien se kami, ko kami jikle kappaptaes renge nise Iesu Kristo, nga puloli Atua pitlasi tweni nololien se kami. Ko Atua pia-lai vajin Nem̄in On ngok tevi kami. ³⁹ Suri rijrijen ngok evi se kami, ko tevi natu kami kele nir. Ko evi se kele jinibb jikle nir nga Atua piveruse nir, poro arlik ngabe ngabe.”

⁴⁰ Ko Pita owra visviseni nanu elep nga pirvei norrormien ser. Mian ko owra “Nuwrai eterter tevi kami nga kapwolu lingi lolaren nga pivini renge dul nga marsij ngel nir.” ⁴¹ Ko re daron ngok ejpari nuvasngavöl nuvatul (3000) nga marosuri nale ko marpaptaes.

Mauren se nir nga marosuri vajin Iesu

⁴² Ko nir arlai daron ser elep vajin nga martor sweri norrormien nga marmerr ji aposol nir; ko arirpe vajin niaken sorsan nir. Tetajer araan korti ko arlot korti. ⁴³ Ko Atua emajing vajin rrur-rngi aposol sen nir re nanu elep nga marinijnij nawone nir ko nelesien nir, ko jinibb nir aririr temijpal suri. ⁴⁴ Jinibb jikle nga marosuri arok-korti kemkan̄e, ko arok-vijngeni lululwenir kele re nanu jikle nga marto jir. ⁴⁵ Nir arwulwule joror nir ko arlai nevöt nen, artutweni tevi nir si nga mumrrole nanu san. ⁴⁶ Nabong jikle arok-korti lat sansan, loloim re Naim On. Arok-aan kokorti renge naim sisamis, renge nolor nga marir ko maran ngatan. ⁴⁷ Nir arok-surövi Atua, ko jinibb kele nir artorir. Ko nabong jikle Numal ololi jinibb kele sopor arlai mauren ko arini arkorti kele re gortien ser vajin.

3

Mer nga ðelan m̃isij otur imera evel

¹ Nabong san renge daron ne loten, evi mete nial itul rivriv, ko Pita ko Jon oran renge Naim On. ² Ko jinibb san sete orongwos pivel, suri daron nga m̃iak e evi naroj. Nabong jijle selen nir arwosi vini ko arlingi re roro metali san ne Naim On nga nisen Metali nga m̃irinrin m̃irres. Ko okngoni nevöt ji nir nga marok-asi van loloim ngok. ³ Mernen elesi Pita ko Jon orini nga poran loloim, ko ongoni nga porlai nevöt sapon tevi. ⁴ Ko nuru orkulu mawos ni ormeteni, ko Pita owra “Kupmeteni komru!” ⁵ Mian ko oklu van ji nuru, orrorrmi nga p̃ilai nanu san ji nuru. ⁶ Ko Pita owrai tevi owra “Nevöt san ejki rragrrag jik, ko nanu ma san oto jik nile ðelai tevim. Renge nise Iesu Kristo m̃eri Nasret ngok, nuwrai tevim, kuptur imera ko kupiel!” ⁷ Mian ko orrul totkoni nevren rres ko ervei nga putur. Ko vesan rres nau re ðelan ko bbujin ðelan arres luwi, ⁸ ko otur imera kasi ko evivel. Ko evivitu suri nuru aran loloim re Naim On. Evel ko orowrow ðelan, osrövi vajin Atua. ⁹ Ko jinibb arlesi vajin nga ni mok-rowrow ðelan nuru ko mok-surövi Atua. ¹⁰ Ko daron nga marlesi wose nga mivi naroj nga tetajer mok-ngoni nevöt vare renge metali nga m̃irinrin m̃irres, ko nir artaol lenglengen suri nanu ngok nga m̃irrmali jin.

Pita ejiljilwer tevi jinibb nir re Naim On

¹¹ Mernen orrul totoni Pita ko Jon renge naim san nga mutur re jeli Naim On nga marveruse Naim Salsal se Solomon. Ko jinibb nir artaol

lenglengen ko arwolwolu vini jir. ¹² Ko daron nga Pita m̄ilesi delung milep marini marser rrale, ko owra “Selek nir, suri sev kamtaole nanu ngel? Suri sev kamok-meteni lenglenge kem? Kamrrorrm̄i komru nomor-majing re derteren se komru? Kamrrorrm̄i nomor-rongwos nobor-loli m̄erel pivel suri bbong nomor-ivi jinibb nga nomor-rres? ¹³ Ejki! Atua nga Epram, Aesak, Jekop ko ĩrterawarr̄eng se kerr nir elngi ni nosr̄övien sen tevi jinibb ne majingen sen ngok Iesu. Ni ko kami kamtekai kerasi van renge nevre m̄eri Rom nir, ko kamtere ni daron nga mutur re no Paelet nir. Paelet kele owra puloli ni pivel sisarow, ko kami kammusus. ¹⁴ Kamungasi Iesu, nga muon ko m̄irres. Kamngoni tevi Paelet suri jinibb nga mirevji pini jinibb nga pivel sisarow, ¹⁵ ko kamrevji pini ni nga m̄itkai jinibb nir van re mauren. Ko Atua osustur lw̄eni re mijen, kem namlesi! ¹⁶ Ko kaplesi naroj ngel. Derteren ne nise Iesu ko ololi derteren sen muto luwi. Nanu ngel nga kami kamlesi ko kamrongwose, nomor-loli suri nomor-osuri Iesu nisen. Niko nosurien ngok ko renge Iesu ko ololi m̄erel m̄irres jile luwi, erpe nga kami jijle kamoklesi vajin.

¹⁷ “Ko selek nir, nurongwose nga sev nga kami tevi m̄erwomu se kami nir marloli tevi Iesu, kamloli suri sete kamrongwose sev nga kamloli. ¹⁸ Ko ngok evi sel se Atua nga puloli nale nga muwrai tweni tuwi pa parremali. Renge nale se propet sen nir, owrai tweni pa osuw nga Mesaea pia-runge p̄isij, ko lelingenok otori totkoni rijrijen sen ngok. ¹⁹ Ko erres vajin nga

kaprieni lululweni norrorrmien se kami suri nololien se kami, ko kapan ji Atua nga ni p̄itlasi tweni nololien se kami. Poro kaploli pirpok, ko ²⁰ daron nen pivini vajin nga Numal pia-lai derteren nga mimerr ko m̄irres tevi kami. Ko ni pukoni Iesu vinuk nga mivi Mesaea se kami nga ni mutobbobbue musuw. ²¹ Ko Iesu p̄ilik mun re melrin puwomu pianan pijpari nanu jikle parmerr luwi kele, pirpe nga Atua muwrai tweni pa musuw re nale se propet sen nga maron ne tuwi. ²² Suri Moses owra ‘Numal nga mivi Atua se kami pukoni san vini ji kami nga pia-ivi propet, osorsan erpe nga mukoni pa inu. Ni pivi san re kami kobbong. Kapvijuri ko wor p̄irres nanu jikle nga pia-werai tevi kami. ²³ Jinibb nga sete mivijuri nale se propet ngok, ko Atua pia-lai tweni renge gortien sen ko puloli pijijki.’ ²⁴ Ko Samuel kele tevi propet m̄inij nen nir nga marvivotu suri arok-supsuḗe kele suri sev nga m̄irrmali pa lelingenok. ²⁵ Rijrijen nga Atua m̄ilai tevi ĩrtera se kerr nir tuwi arivi se kami, ko kami kamkorti pa renge rijrijen nen nir. Nale nga Atua muwrai tevi Epram owra ‘Rrurrngi renge nik metka som nir nga para-vini, inu ĩerij p̄irres suri jinibb totoklai ne iel ngatan.’ ²⁶ Niko Atua otobbobbue jinibb ne majingen sen ko okoni womue vini ji kami. Suri Atua emrreni p̄irij p̄irres suri kami ko puloli kami jikle kaprieni lululweni kami renge sel nga marsij se kami.”

4

¹ Pita nuru Jon orok-rij malum tevi delung nir, ko jinibb ne sulsulen nir tevi m̄erwomu

se jinibb nir nga marok-metmete Naim On tevi Satusi nir arini ji nuru. ² Arlolarsi nuru suri morvisviseni delung nir, arwera Iesu emaur luwi kele re mijen, ko ngok niko ololi nga jinibb nir nga marmij arongwose parmaur luwi re mijen. ³ Ko arrul totoni nuru ko arlingi nuru re naim ne nekaien pijpari mevinen, suri rivriv jer pa. ⁴ Ko nir elep nga marunge nale se nuru ko arosuri. Ko norman nga marlelep nir nga marosuri oruj mori nuvasngavöl nuvalim (5000) sapon.

Pita nuru Jon ortur re kot

⁵ Mevinen vajin ko jinibb nga marlelep nir se m̃eri Isrel nir ko ĩrterwarreng ser nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir arkorti Jerusalem. ⁶ Arkorti tevi batu jinibb ne sulsulen, nga nisen Annas, ko Kaeapas, ko Jon, ko Aleksanta, ko nir m̃inij nen kele nir nga marivi metka se batu jinibb ne sulsulen. ⁷ Ko arlingi nuru ortur re liven ne nir, ko arsusi tevi nuru, arwera “Re derteren se siko rreknga re nise siko komor-loli nanu ngok ren?”

⁸ Ko Pita owun saut e Nem̃in On, ko owrai tevir owra “Kami jinibb nga marlelep nir se kerr m̃eri Isrel nir ko ĩrterwarreng nir, ⁹ kamokusie komru erpese re majingen nga m̃irres ngok nga nomor-loli renge naroj ngel, erpese belan erres luwi. ¹⁰ Erres kami ko m̃eri Isrel jijle nir kaprongwose nanu ngel: nomor-loli re nise Iesu Kristo doNasret, nga kami kamtor pini re nai pelaot, ko Atua ololi emaur luwi re mijen. Niko re ni nisen ko, m̃erel m̃irres luwi pa mutur re no kami ngel. ¹¹ Iesu ngel evi m̃er nga Naul On

musþe suri, ngel: ‘Nabur nga kami jinibb nga marmajinge naim kamlesi esij ko kamwirre, evi vajin nabur nga murrul totoni naim mïterter.’
¹² Ko sete san kele orongwos þila mauren tevi kerr, ejki. Suri nais þetþeti ne iel ngatan nir san ejki kele mun nga kerr rrapmaur ren.”

¹³ Ko daron nga marlesi Pita nuru Jon sete ormetutu mirpok ko artaole, suri nuru orivi jinibb nawon, ko sete arsesre þelak nuru bonevis. Ko arlesi wose vajin nga morok-pitevi Iesu. ¹⁴ Ko sete arongwos parwera mun nanu san tevi nuru ren, suri marlesi bbong ñer nga ñirres luwi jile pa mutur tevi nuru. ¹⁵ Ko arkoni twenir ivare lingi gortien ser, ko nir kis arsan vajin armurri suri. ¹⁶ Ko arwerwerai tevir, “Rraploli sev tevi jinibb ngel nuru? Suri nir jijle nga marlik iel Jerusalem arongwos pae nanu nga milep nga morloli. Sete rramrongwos rrapvilvil ore mun. ¹⁷ Ko nga rrapror ore, setemun þiasasi kele van ji ñeri Isrel þetþeti nir, rraprusur metu tevi nuru nga setemun porsuþe kele nais ngok tevi jinibb san.”

Arlinglingi tweni nuru orivel sisarow vajin

¹⁸ Ko arverus nuru vajin vini. Ko arwera eterter tevi nuru nga setemun porsuþe ko setemun porvisviseni kele nise Iesu, pijki. ¹⁹ Ko Pita nuru Jon orwera lweni tevir: “Erpese? Erres re no Atua nga nobor-vijuri nale se kami, rreknga nobor-vijuri nale se Atua? Erres kami kaprunge suri kami tevi. ²⁰ Ko komru ma, sete nomorrongwos nobor-lingi kurtweni sev nga nomorlesir ko sev nga nomor-runger. Ejki, nobor-wera

twenir ko wor.” ²¹ Ko mian ko artortori nuru eterter kele sapon, ko arlinglingi tweni nuru vajin, orivel. Sete arongwos partor sweri sel san nga partor alje nuru ren, suri delung nir arlesi sev nga morloli erres ðelak, ko arsurövi Atua rengen. ²² Suri m̄er nga nanu nga milep ngok miplari ren nga morloli m̄irres nen evi jinibb tera pa sapon, sian asi ngavöl ivij (40).

Loten se kalesia nir

²³ Orivel sisarow vajin, ko ormawos kele kalesia nir sapon, ko orwera tweni nanu nga batu jinibb ne sulsulen nir ko ðirterwarreng nir marwerai tevi nuru. ²⁴ Ko kalesia nir, daron nga marunge nale se nuru ngok, ko arlot korti van ji Atua, arwera “Numal nga mian mare, nik nga kummajing melrin ko iel ngatan ko dis ko nanu jikle nga marto rer. ²⁵ Renge derteren se Neñin On kurij rurrngi rege Devet apu se kem, nga mivi jinibb ne majingen som, re nale ngel: ‘Suri sev jinibb ne vare nir arlolar ðelak erpok? Suri sev armurri nanu nga marsij, nga sete marongwos parivi nanu san? ²⁶ Numal ne iel ngatan nir artur korti tera nuval, ko jinibb nga marlelep nir kele arini lat sansan tera nuval, artere Numal Atua ko Mesaea sen nga mutobbobbue.’ ²⁷ Ewretun, eplari pa erpok bonevis rege ngaim ngel mawos, nga Erot nuru Ponjes Paelat nuru tevi jinibb ne vare nir ko m̄eri Isrel nir kele arini lat sansan, arkorti artere Iesu nga mivi Mesaea som, nga kumtobbobbue. ²⁸ Ko arloli bbong sev nga derteren som ko marongen som morlingi wowomu pae nga piplari. ²⁹ Ko lelingenok, Numal Atua, kupmeteni suri nale ne

balpalen ser, ko kuploli kem jinibb ne majingen som, no kem p̄iterter ko nabwera tweni nale som. ³⁰ Ko kupsareni nevrem ko kupjipari jinibb nga puloli jinibb parres luwi, ko nga majingen nga marlelep marres nir parpelari renge nise jinibb ne majingen som nga muon, Iesu.” ³¹ Daron nga marlot jile musuw, ko nam̄i eterure naim nga marlik ren. Ko nir jijle arwun saut e Nem̄in On, ko ololi nor eterter vajin nga parwera tweni nale se Atua.

Artututweni joror

³² Ko kalesia nir, nolor ko nem̄ir arivi sansane. Ko setemun nir san orrorrmi joron arivi se ni esan, ko arwera joror evi se nir jijle. ³³ Ko aposol nir arwera tweni nga Numal Iesu emaur luwi re mijen tevi derteren nga milep, ko Atua erij erres p̄elak suri nir jijle. ³⁴ Ko sete nir san nevren omrrol rragrage nanu san. Suri nir jile nga joror milep, erpe dan ko naim, ko arwulwuler, ko arlai nowli nanu nga marwulwul ngok e nir, ³⁵ ko arlai tevi aposol nir. Ko nir artututweni tevi jinibb si nga nevren mumrrol.

Banapas

³⁶ Ko jinibb san nga nisen Josep, metka se Livae san, nga m̄iak renge Saepras. Ko aposol nir arlingi nisen m̄inij kele san, arveruse Banapas, nga muwra puwra ‘jinibb nga moksusi nolo jinibb nir mian mare.’ ³⁷ Ko re murrun ngok, ni owulwule bebje dan sen, ko ela nowlin vini ko elai tevi aposol nir.

5

Ananaeas nuru Sapaera

¹ Ko jinibb san nisen Ananaeas nga nesen sen nisen Sapaera owulwule bebje dan se nuru san. ² Ko elngi jer nowlin sopor ojpon, ko elai sopor bbong vini tevi aposol nir. Ko nesen sen kele orongwose sev nga muloli ngok. ³ Ko Pita owrai tevi, “Ananaeas, erpese Demij musongni nolom nga kumkerkerasi Nemñin On, ko kumlingi jere nowli dan som sapon? ⁴ Daron nga setewor kumwulwul wore dan, ko evi som ko. Ko daron nga kumwulwul pae, ko nowlin oto re nik nevrem malum nga kuploli sev nga kummerreni e, erres kobbong. Ko suri sev norrorrmien ne gerisen mivini muto re nolom? Sete kukrekrasi jinibb nir, ko kukrekrasi Atua kele.” ⁵ Ko Ananaeas, daron nga murunge nale sen ngok, ko eil jubbul vitan, ko emij pin. Ko nir nga marunge nanu ngel, metuen nga milep evini rer suri. ⁶ Ko ñelakel nir arnuñe ore, ko arwosi tweni van ko artevni.

⁷ Vitunen vajin, erpe mete nial itul arasi, ko nesen sen evini loloim. Mivini ko sete orongwose sev nga miplari ji diwen sen. ⁸ Ko Pita owrai tevi, “Kupwerai ta tevik. Ngel evi nowli dan totoklai le pa nga komor-wulwule?” Ko ni owra “O-o, ngok ko.” ⁹ Ko Pita owrai tevi, “Erpese kamru korti komor-marong komor-wera kopor-rrowrrow silveni Nemñin se Numal? Kuprunge dan ßela nir nga martevni diwen som arini pa roro metali, ko parwosi tweni nik kele.” ¹⁰ Ko vinnen eil jubbul evesane ngatan renge Pita

Ĥelan, ko emij pin. Ko m̃elakel ngok nir arini loloim, ko arlesi nga ni mimij pa; ko arwosi tweni ivare, ko aran artevni tevi diwen sen. ¹¹ Ko metuen nga milep evini renge kalesia jijle nir suri, ko renge nir jijle nga marunge.

Majingen nga marinijnij nawone nir

¹² Ko aposol nir arok-loli majingen nga marinijnij nawone nir elep tevi jinibb nir. Ko nir jijle arkorti renge naim salsal se Solomon nga muto ore Naim On. ¹³ Jinibb jijle nir arsurövir, ko nir jijle nga sete marivi kalesia armetutu nga paran parkorti tevir. ¹⁴ Ko gortien ne kalesia nir nga marok-osuri Numal, ngok norman ko nesevin nir, okruj van mare tetajer. ¹⁵ Suri nanu ngok nir, ko jinibb nir arwoswosi jinibb nga marmesi nir vini re sel nir, ko arlingi nir sopor re maling, ko nir sopor renge boriti nga marp̃elsenir. Armerreni nga poro Pita p̃iasi, ko poro bbong nem̃in p̃isal van pijpari nir sopor. ¹⁶ Ko delung elep ne nir nga marlik renge ngaim wowarrensing nga marito rrale Jerusalem kele arwoswosi jinibb nga marmesi vini, tevi nir nga nem̃in nga marsij marsisilvir; ko nir jijle arres luwi.

Arloli esij tevi aposol nir

¹⁷ Ko batu jinibb ne sulsulen, ko nir nga markorti re gortien sen, nir ngok ko Satusi nir, nolor eleplep temijpal. Ko artur imare, ¹⁸ ko arrul totoni aposol nir, ko arwirrer van re naim ne nekaien. ¹⁹ Ko anglo se Numal san evini nat mupong, ko etasi metali ne naim ne nekaien ko eptevi twenir ivare. Ko owrai tevir: ²⁰ “Kapan

kaptur renge Naim On ko kapwera tweni p̄etp̄eti nale ngel ne mauren tevi jinibb nir.” ²¹ Ko daron nga marunge nale ngok musuw, mian ko nat ea-rinrin rranu vajin, ko arini re Naim On, ko artipatun arvisviseni jinibb nir.

Mian ko batu jinibb ne sulsulen tevi gortien sen nir arververus kortoni gortien nga milep se b̄irterwarreng nir nga marwowomue m̄eri Isrel nir arini lat sansan. Ko arkoni jinibb ser sopor paran re naim ne nekaien ko parpitevi aposol nir parini. ²² Ko daron nga jinibb nen nir maran, ko sete arlesir re naim ne nekaien. Ko arluwi vini jir kele, ko arwerai arwera ²³ “Daron nga namjipari naim ne nekaien, ko namlesi metali nen arkikiore erres p̄elak, ko lartul nga martur metmete artur metmete erres rengo roro metali. Ko daron nga namtasi metali vajin, ko sete namlesi jinibb san loloim.” ²⁴ Ko daron nga batu jinibb nga mok-metmete Naim On tevi batu jinibb nga marsulsul nir marunge nale ngok, ko norrorrmien ser ekarkar, ko arrelenge sev ko eplari jir. ²⁵ Mian ko jinibb san evini ko owrai tevir, “E lartul! Jinibb ngok nir nga kamlingir re naim ne nekaien artur lelingenok re Naim On ko arok-visviseni jinibb nir.” ²⁶ Ko batu jinibb nga mok-metmete Naim On eptevi jinibb sen sopor aran ko arpitevi twenir. Ko sete aron tertere nir, suri armetutue delung nir tartuwtuwer e nevöt.

²⁷ Arpитеvir van ko arloli artur re no gortien ser. Ko batu jinibb ne sulsulen erij tevir, owra ²⁸ “Namwerai pa eterter tevi kami nga sete kami kapvisvisenir rengo nais ngok. Ko erpese? Kamloli iel Jerusalem owun saute nevisvisenien

ngok! Ko rrek kammerreni kaploli drra Iesu pibbölji kem!”

²⁹ Ko Pita tevi aposol nir arwera lweni tevir: “Nabosuri wor Atua ko womu ne jinibb.

³⁰ Numal se tata se kerr nir ololi Iesu emaur luwi re mijen, nga kami kamrevji re nai pelaot.

³¹ Atua elngi ni esakel mare re nevren rres, nga ni puwomu re kerr ko p̄ila mauren tevi kerr, nga kerr m̄eri Isrel nir nolo kerr purongwos pulululwi, ko nga p̄itlasi tweni nololien se kerr.

³² Ko kem namok-rij sen rengen nanu ngel nir, tevi Nem̄in On nga Atua m̄ila tevi nir nga marosuri ni.”

³³ Ko daron nga nir nga markorti ngok nir marunge nale ngok, ko arlolar lengleng ko arwera parevji pinir. ³⁴ Ko Parasi san nga mok-korti tevir rengen gortien ngok, nisen ko Gameliel, evi jinibb ne nevisvisenien ne nale ne nesesreien san nga jinibb jijle nir arsurövi ni. Ko ni otur imare ko owra partekai tweni mun aposol nir van vare e beblen. ³⁵ Musuw, ko owrai vajin tevi selen nir, owra “Meri Isrel nir, rraprrormi p̄irres p̄elak ko wor re sev nga rramwera rraploli tevi lartul ngok nir. ³⁶ Suri rramrongwose bonevis sapon, san otur imare, nisen ko Tutas. Ni elngi lweni ni evi jinibb san. Ko jinibb elep sapon, ejpari ongut vavij (400) sapon arpitevi. Ko mian ko m̄ernen arevji pini, ko jinibb sen nir arwolu sarrsarr; ko ngok evi vajin bongsi majingen sen. ³⁷ Ko vitunen Jutas, m̄eri Galili ko san, otur imare re daron nga marok-eve jinibb e nir. Ko ni ervei tweni jinibb sopor arvijuri ni. Ko mian ko ni kele arevji, ko nir jijle nga marvijuri ni arivel

sarrsarr. ³⁸ Ko ngok, re nanu nga miplari ngel vajin, nuwra bowrai tevi kami: sete rraploli nanu san tevi jinibb ngok nir. Rraplinglingir parivel. Suri poro nga norrorrmien ser ko majingen ser eplari re jinibb kobbong, ko pivitan kobbong. ³⁹ Ko poro ma eplari re Atua, ko sete rramrongwos rraplokloksir. Poro pipok ko kerr rratpalpal kobbong tevi Atua.” Ko nir armurronge erres.

⁴⁰ Ko arveruse aposol nir arini kele jir, ko artelmajir ko arwerai eterter tevir nga setemun parsuþe nise Iesu; ko arlinglingir arivel. ⁴¹ Ko nir arivare lingi gortien ser nen ko arir kobbong nga Atua elesi nir arviter nga jinibb artelmajir suri nise Iesu. Ko sete armanun rragrrage. ⁴² Ko re nabong ko nabong, sete armosi nga parvisviseni ko parwera tweni nosþen nga m̃irres suri Iesu nga mivi Kristo nga Atua mutobbtobbue, renge Naim On, ko renge naim nir.

6

Arlingi jinibb ebut parmajing tevi kalesia nir

¹ Jinibb se Iesu elep malum arini. Ko mian ko laten san eplari jir. Renge devjen evi m̃eri Isrel nga marok-rij nale se m̃eri Gris nir, ko renge devjen evi m̃eri Isrel nga marok-rij nale ser wor. Ko nir re devjen nga marok-rij nale se m̃eri Gris nir artere nir re devjen, arwera sete armeteni suri nesevin ser nir erres re daron nga martututwenti nevöt ko nanen nabong jijle tevi nesevin nir nga diwen ser marmij lingir. ² Ko aposol esngavöl drromon eru arverus kortoni

kalesia jijle nir, ko arwerai tevir: “Sete erres re nga kem nablinglingi kurtweni majingen ne nale se Atua ko nabpelak nga nabmetmete nevöt. ³ Ko niko, niaken se kem nir, kaplingi jinibb piebut re kami nga jinibb nir martorir, ko nga marwun saute Nem̃in On ko norongwosien, ko kem nablingi nir parla majingen ngel. ⁴ Ko kem ma, nabmajing tetajer renge majingen ne verusen ko ne nale se Atua.”

⁵ Ko kalesia jijle nir arlesi nale ser ngok erres, ko arlingi Steven, jinibb san nga muwun saute nosurien ko Nem̃in On, ko Pilip, ko Prokoras, ko Nikeno, ko Timon, ko Pamenas, ko Nikolas nga mivi m̃eri Antiok san, nga womu evi jinibb ne vare san ko vitunen ea-korti vajin tevi m̃eri Isrel nir ko oklot tevir. ⁶ Ko kalesia nir arpitevi nir ngok, arlingir artur re no aposol nir, ko nir arlot ko arlingi nevrer rer.

⁷ Ko nale se Atua ok-asasi, ko jinibb se Iesu nir nga renge Jerusalem elep temijpal malum arini, ko delung elep ne jinibb ne sulsulen nir arosuri kele.

Arrul totoni Steven

⁸ Steven ngok evi jinibb san nga Atua m̃irij m̃irres suri, ko elai derteren nga milep tevi. Ko ololi majingen nga marinijnij nawone nir re no jinibb nir. ⁹ Ko sete epriv, jinibb sopor artur imare ko artere. Nir arivi jinibb ne naim gortien san se m̃eri Isrel nir nga bonevis marivi pa demij maur, ko lelingenok arivel sisarow vajin. Ko niko arverus naim gortien ser, arwera ‘Naim gortien se nir nga marivel sisarow’. Nir ko arivi m̃eri

Isrel nga marivel Saerin ko Aleksantria vini. Ko m̃eri Isrel sopor kele nga marivel Silisia ko Esia arkorti kele tevir, ko arlat tevi Steven. ¹⁰ Ko Nem̃in On ololi Steven norongwosien sen elep, ko daron nga m̃irij e, nir sete arongwos parasi ni re rijen sen. ¹¹ Mian ko arkonkoni silveni jinibb sopor nga paran parwerai, “Namrunge pa ni erij esij tere Moses ko tere Atua.” ¹² Arokrij erpok mian, ko arserranu re nolo jinibb nir ko ĩrterwarreng nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir; ko nir vajin artur imare ko aran arrul totoni Steven, ko arevei van re naim gortien se numal ser nir. ¹³ Ko arlingi jinibb sopor partur ko parij re nale gerisen ser. Ko lartul nen arwera “Merel okrij tetajer tere Naim On ko tere nale nesesreien se Atua. ¹⁴ Ko namrunge ni owrai Iesu ne Nasret ngok pulokloksi Naim On ngel ko ĩrieni liken nga Moses m̃ila tevi kerr pa.” ¹⁵ Ko nir nga marlik re naim gortien ngok armet teretre Steven; ko arlesi ni non erpe no anglo san.

7

¹ Ko batu jinibb ne sulsulen osusi tevi Steven owra “Evi weretunen ko wor?” ² Ko Steven erij weli lweni owra “Tuwak ko tata nir, kapmurrong inu! Womunen ko apu se kerr ngok Epram mia-van nga ĩilik Aran, daron nga m̃ilik malum re vanu ngok Koltia nga muto re vanu nga milep ngok Mesopotamia, ³ ko Atua ne nosrövien eplari jin; ko owrai tevi owra “Kupiel lingi vanu som ko metka som nir ko kupan re vanu san nga bea-viseni tevim.” ⁴ Mian ko Epram evel lingi

vanu sen ko ean etipatun liken sen Aran. Ko vitunen ko tata se Epram ea-mij, ko Atua ololi Epram evel oruj vini re vanu ngel nga rramlik ren lelingenok. ⁵ Ko renge daron ngok Atua sete elai rragrrag bebje dan sapon tevi Epram, ejki, ko ololi ma rijrijen tevi nga pia-lai dan nir tevi. Ko owra dan nir parivi se ni tevi metka nga para-rremali renge ni. Ko daron nga muwrai ngok e, ko Epram natun ejki wore ko! ⁶ Ko ngel evi nale se Atua nga muwrai tevi, owra ‘Metka som nir para-ivel lingi iok ko paran parlik renge vanu m̃inij nga parivi demij maur ie, ko parlik renge nekaijen nga m̃iterter pijpari sia pungut pivavij (400).’ ⁷ Iok os̃pe suri Ijip. Ko Atua owra ‘Inu bea-virrvirralli nir nga marmajing ser, ko metka som nir para-ivel lingi vanu ngok ko parluwi parsurövik iel.’ ⁸ Ko Atua elai murrun ne bae tevi Epram, nga miviseni nga Epram evijuri vajin sel se Atua. Natun Aesak ean re bae daron nga bongin muowil e. Ko Aesak kele ololi tevi Jekop nga m̃ilai van re bae, ko Jekop kele ololi erpok nga m̃ilai natun esngavöl drromon eru maran re bae, nir ngok nga marivi b̃irtera se kerr ne tuwi.

Steven os̃pe suri b̃irtera ser nir

⁹ “Jekop natun nir nolor eleplep tevi tasir Josep, ko arwulwule nga pian pivi demij maur renge vanu ngok Ijip. Ko Atua emetmete Josep, ¹⁰ ko etkai lilane erres; ko ololi easi renge daron nga marterter nir nga marok-pelari jin. Daron nga Josep mivini vajin mutur re no batu numal se m̃eri Ijip nir, ko Atua ololi norongwosien sen ean mare tevi murrun nga m̃irres p̃elak sen.

Ko numal nen ololi Josep evi jinibb nga mian mare temijpal, nga pimetmete Ijip totoklai ko pimetmete majingen ne naim sen kele.

¹¹ “Sete epriv daron nga m̄iterter san ejpari Ijip ko Kenan, nga nanen ejki. Ko b̄irtera ngok se kerr nir arunge esij lengleng suri nanen ejki. ¹² Ko daron nga Jekop murunge nga nanen muto Ijip, ko okoni natun nir, b̄irtera ngok se kerr nir, aran. Ngok evi womujnen nga mara-van rrongi ie. ¹³ Ko renge daron m̄inij kele nga maran, ko Josep eviseni ni limjer vajin tevi tuwan nir, ko numal se m̄eri Ijip nir ornge jilweren suri metka se Josep nir. ¹⁴ Mian ko Josep elai nale van ji tata sen Jekop nga piptevi metka sen nir parini parlik Ijip. Renge gortien ngok nir ejpari ngavöl ebut drromon elim (75) renge nir totoklai. ¹⁵ Ko Jekop tevi b̄irtera ngok se kerr nir ne tuwi arivel lingi lat nga marlik e ko aran arlik Ijip; ko arlik ie ejpari daron nga mara-mij e. ¹⁶ Ko arwosi lweni niber van Sekem e, ko artevnir lat nga maroktivistavin e san nga Epram muwli tweni pa tevi metka se Amoro nga renge vanu ngok Sekem.

Steven os̄e suri Moses

¹⁷ “Ko daron evini mori vajin nga Atua puloli rijrijen sen ngok nga m̄ilai pa tevi Epram p̄irmali. Renge daron ngok, metka se b̄irtera se kerr ngok nir arvasus ko emaur elep kele.

¹⁸ “Ko eanan ejpari nga jinibb m̄inij kele mivi batu numal kele ne Ijip, nga sete murrormi tutune Josep. ¹⁹ Osur terter ko ekrekrasi b̄irtera ngok se kerr nir, ko osulngatir nga parwosi tweni bipi ser nir renge naim ser ko parling twenir

vare nga parmij. ²⁰ Ngok evi daron mawos nga bipi nga m̃irres p̃elak ngok Moses m̃iak ren. Tata sen ko tasu sen ormetmete erres renge naim ser ean ejpari navöl itul, ²¹ mian ko orlingi tweni vare erpe nga nesesreien se batu numal muwrai. Mian ko natu numal nesevin eskai, ko otori tweni ko emetmete, ko elai erpe natun mawos vajin. ²² Arvisviseni renge norongwosien se m̃eri Ijip nir, ko evini evi jinibb nga milep renge rijen ko re majingen kele.

Moses ololi lesi nga piwilwil se m̃eri Isrel nir

²³ “Daron nga Moses sian mijpari ngavöl ivij (40) ko orrorrmi wor nga pian p̃ilesi otvi lat nga m̃eri Isrel nir liken ser muto suri. ²⁴ Mian ko elesi m̃eri Ijip san nga mirevji jinibb nga nir san; ko ean erevji pini m̃eri Ijip nen. ²⁵ Ni orrorrmi metka sen nir parongwose nga Atua p̃imajing rrrurrngi ni nga puloli nir parivel sisarow. Ko nir sete arongwose. ²⁶ Ko mevinen kele, elesi m̃eri Isrel eru orpalpal, ko evan nga p̃ijnge nuru. Ko owra “E, erpese komor-ivi niaken bbong, ko komor-palpal lululweni kamru mirpok?” ²⁷ Ko wela nga mokloli m̃isij tevi nuru tuwen osoni tweni Moses ko owrai tevi owra “Erpese, si elngi nik nga nik kuptur womue kem, ko nga kupwera suri lat nga puto suri tevi kem? ²⁸ Rrek kumrreni kuprevjik p̃irpe kumrevji pini m̃eri Ijip ngok miniv?” ²⁹ Daron nga Moses murnge nale ngok, ko owlu lingi Ijip. Ko ean elik erpe jinibb neturvitan renge vanu ne Mitian. Ko natun nuru ora-iak ko ie.

Moses ornge nale se Atua

³⁰ “Sia ngavöl ivij (40) easi, ko anglo san errmali ji Moses rengen duru nai nga welili san nga min, mori botwen nga Sinae. ³¹ Moses etaol lenglengen re sev nga milesi, ko oruj van mori nga pilesi lilane. Ko etaol nga Atua erij tevi, ³² owra “Inu nuvi Atua se birtera som nir. Inu nuvi Atua se Epram, Aesak ko Jekop.” Mian ko Moses eririr temijpal ko emtutu nga pimteni. ³³ Ko Atua owrai tevi Moses owra “Kuplai tweni but nga kumrae rengen nolo belam, suri lat nga kumtur ngok e evi lat nga muon ko. ³⁴ Nulesi ko pa nga jinibb suk nga marlik Ijip nir arunge lengleng esij, ko nurongwose norongen nga muto jir, ko nuvini nga belai twenir. Ko kupini, bokonim van Ijip.

Meri Isrel arungasi Moses

³⁵ “Ngok Moses nen kele kobbong nga meri Isrel marungasi ko marwirr nale nga muwra “Erpese, si elngi nik nga kuptur womue kem ko kupwera suri lat nga puto suri tevi kem?”, Atua kobbong osusture ni. Okoni anglo nga miplari ji Moses rengen nai ngok nga nabb muroror rengen mare nga pususture ni pivini pivi jinibb nga milep ser, ko nga piwilwil se nir. ³⁶ Moses ngok ololi nanu nga marinijnij nawone nir Ijip, ko etkai tweni meri Isrel nir Ijip van re dis nga musongsong e. Ko etkair kele sia ngavöl ivij (40) van rengen lolo merwer, ko ololi nanu nga marinijnij nawone nir kele wor. ³⁷ Ko Moses ngok kobbong nga muwrai tevi meri Isrel nir nga muwra ‘Atua pususture propet san re kami pirpe nga mususture inu. Ko ni pivi kele san re kami

san.’ ³⁸ Moses ngok ko etkai jinibb nir ko eser kortonir renge lolo merwer, mian ko anglo erij tevi renge botwen ngok nga Sinae. Iok ko, Atua elai nale ne mauren tevi nga pivini pivijngeni tevi kerr.

³⁹ “Ko Birterawarrenc se kerr nir armusus parosuri Moses. Arong tweni nale sen ko arrorrmil lenglengen nga parluwi kele van Ijip e. ⁴⁰ Ko arwerai tevi Eron arwera “Wurru, kupmajing ta atua sopor nga parwowomu ko kerr rrapok-vijuri. Suri Moses ngok nga m̄itkai tweni kerr Ijip nga rrapini iel, ko rramrreleng vajine, erpese rengen.” ⁴¹ Renge daron ngok ko armajing nanu san nga marrongrrongi re natu buluk nga parsurövi erpe atua ser, ko arevji nanu rrum ko arloli nanen nga milep san. Arsurövi sev nga nevrer bbong m̄imajinge. ⁴² Ko Atua esir duren tevir ko elinglingir arsurövi moju nir. Ngok erpe nga Naul On muwrai re naul se propet nir muwra ‘Meri Isrel nir, tetajer renge sia ngavöl ivij (40) renge lolo merwer kamok-revji nanu rrum nir nga kaploli sulsulen rengen, ko sete kamsurövi inu, ejki. ⁴³ Tetajer kamok-wosi devji ngok ne atua m̄inij ngok Molok tevi pija ne moju se atua ngok se kami Repan. Molok ko Repan ngok kamok-surövi nuru. Renge murrun ngok, inu boji tweni kami kapan ngasue re devjen van ngasu ngasue Bapilon.

Tuvi ko pa vini, Atua okwilwil se m̄eri Isrel nir

⁴⁴ “Devji nga Birterawarrenc se kerr nir nga marok-surövi Atua rengen otur tevir kele renge lolo merwer. Devji ngok kobbong Atua owrai

tevi Moses nga ðimajinge, ko armajinge suri norrngov nga Moses ñilesi. ⁴⁵ Vitunen, daron nga ðirterawarrend se kerr nir marvivotu suri Josua, arini nga parlai dan ngel. Ko nir arlai devji se Atua ngok tevir. Renge daron ngok, Atua oji tweni jinibb nir, ko arwolu lingi ðirtera se kerr nir. Ko devji se Atua ngok oto osorsan ean ejpari daron nga Devet mivi batu numal. ⁴⁶ Atua eir suri Devet, ko Devet ongoni nga poro orongwose ðimajing naim rres san nga ñeri Isrel nir parok-surövi Atua rengen vajin. ⁴⁷ Ko mian ko Devet sete emajinge, ko Solomon ma emajing naim nen tevi Atua.

⁴⁸ “Ko ewretun, Atua ngok nga mian mare temijpal sete orongwose ðilik rene naim nga jinibb ñimajinge, erpe nga propet muwrai daron nga ñirij rene nise Numal muwra ⁴⁹ ‘Melrin evi nai seksakel suk, ko iel ngatan evi lat nga ðejingteni ðelak ren. Naim nga mirpese ko san kuwra kupmajinge tevik? Ngabe mawos ko inu bea-mosi ren? ⁵⁰ Inu numajing nanu totoklai nir.’

Meri Isrel sete arosuri Atua

⁵¹ “O, batu kami eterter ðelak, norrorrmien se kami erpe bbong jinibb ne vare nir! Sete kamrongwose kaprunge nale, ko kamsorsan tevi ðirtera se kerr nga tetajer kamok-palpal tere Nemñin On. ⁵² Birterawarrend se kerr nir arloli sel nga ñisij milep tevi propet ðetðeti ne tuwi nir. Arevji pini propet nga muwra visviseni ñer nga muosuri Atua nga pia-vini vitu, ko lelingenok kamtere ni ko kamrevji pini. ⁵³ Anglo

nir arlai nale nesesreien se Atua vini tevi kami, ko setewor kamosuri.”

Artuwe pini Steven

⁵⁴ Ko daron nga jinibb ne gortien ngok marunge nale se Steven, nolor eirarsi ko arorrliw tevi. ⁵⁵ Ko Steven owun saut e Nemñin On, ko oklu van mare reнге melrin; ko elesi nosrövien se Atua, ko Iesu kele nga mutur reнге devjen rres ji Atua. ⁵⁶ Mian ko owra “Inu nulesi metali ne melrin etþir, ko Jinibb Mawos otur reнге devjen rres ji Atua.” ⁵⁷ Mian ko jinibb ne gortien ngok arkikail van mare ko artop ore boror, ko arwolu mawose Steven. ⁵⁸ Ko arrul totkoni musuw, ko arevei tweni reнге ngaim ngok, ko aroktuwtuwe nevöt e vajin. Ko nir nga marij tere Steven aruri tweni sunsun ser sopor ko arlai tevi mñelakel san, nisen Sol, nga ni pimetmete; mian ko artuwe vajin Steven. ⁵⁹ Ko daron nga jinibb nir marok-tuwtuwe suri kele, ko Steven everus owra “Wurru Numal Iesu, kuprunge drrelak ko kuplai inu nemñik pivinuk piptevím.” ⁶⁰ Mian ko ejipa van ngatan ko ekail van mare owra “Numal, sete kupvirrvirrali nir reнге sev nga marloli ngok.” Daron nga muwrai jikle mirpok musuw, ko osrow pini.

8

Sol ok-ojoji jinibb se Atua nir

¹ Ko Sol elesi erres kobbong nga martuwe pini Steven. Ko reнге nabong mawos ngok, Sol tevi mñeri Isrel nir artipatun nga parloli þisij pilep tevi kalesia nir nga marlik Jerusalem. Ko kalesia nir

arwolu lingi ngaim ngok ko arwolu van renge vanu karkar nga Jutia ko Sameria, ko nir es-ngavöl drromon eru nga marivi aposol kobbong arlik jer Jerusalem. ² Ko m̄eri Isrel sopor nga marvijuri lilane Atua arunge esij suri Steven, ko arlai niben ko artengsi ko aran artevni. ³ Ko Sol olokloksi torrlai kalesia nir, ko etkai jinibb sen nir arivel karkar Jerusalem renge naim nir ko arrul totoni kalesia nir, norman ko nesevin kele, ko arlingir van renge naim ne nekaien.

Jinibb arwerai tweni nosþen nga m̄irres se Iesu Sameria

⁴ Ko daron nga Steven mimij, jinibb se Atua nir arwolu lingi Jerusalem, aran lat karkar ko arvisviseni suri nise Iesu. ⁵ Ko jinibb san, nisen Pilip, ean kele renge ngaim nga milep ne Sameria ko ewerwer suri nise Iesu, nga mivi Mesaea. ⁶ Ko jinibb þetþeti renge ngaim nen armerreni parunge lilane nale se Pilip, suri arunge nale sen nga m̄irres ko arlesi nelesien nir nga ni mulolir nga marviseni derteren se Atua tevir iok. ⁷ Nir elep nem̄in nga marsij marsisilvir, ko nem̄in nga marsij nen arkail van mare ko arivare lingir arivel. Mian ko Pilip ololi nir elep nga devje niber marmij arres luwi, ko nir nga sete marongwose parivel arivel luwi kele. ⁸ Ko nir nga marlik iok daron nga marlesi ko arir lenglengen.

Jinibb ne botut san, nisen Saemon

⁹ Ko renge ngaim ngok kele, jinibb san nisen Saemon elik iok nga muloli botut sen, jinibb marok-taole bonevis pa. Ko okwera kele erpok

“Inu nuvi jinibb m̃inij san tevi derteren lele nir.”
¹⁰ Ko nir jikle reнге ngaim ngok nga marivi jinibb ko nga marivi jinibb nawon kele, arosuri sev nga muwrai, mian ko arwera “O, ewretun morok derteren se Atua eptevi.”
¹¹ Ko arok-murronge ni daron elep pa nga ni mokloli marok-taole nanu nga mokloli nir.
¹² Ko vitunen, daron nga Pilip mian m̃iwerwer tevir suri batun vanu se Atua nga pia-pelari ko suri Iesu Kristo, arunge nale sen. Ko ni epaptaese nir, ngok nesevin ko norman.
¹³ Ko Saemon kele osuri nale se Pilip, ko arpaptaese ni. Ko ngabe nga Pilip mian e, ko Saemon kele eptevi; ko daron nga m̃ilesi nanu nga marinijnij nawone nir nga miviseni derteren se Atua nga Pilip muloli, ko etaol ko eririr.

¹⁴ Ko aposol nir esngavöl drromon eru nga marlik iok Jerusalem arunge nale suri m̃eri Sameria nga marosuri pa nale se Atua osuw, mian ko arkoni Pita ko Jon nga poran jir.
¹⁵ Mian ko oran jir, ko daron nga morpelari jir, ko orlot nga Atua p̃ilai Nem̃in On tevir.
¹⁶ Suri Pilip epaptaese nir reнге nise Iesu Kristo kobbong, ko Nem̃in On setewor ean renger.
¹⁷ Ko Pita ko Jon orlingi nevre nuru reнге batu nir, mian ko Nem̃in On ean esilvir vajin.

¹⁸ Ko Saemon daron nga m̃ilesi aposol ngel nuru morlingi nevre nuru reнге batu nir ko Nem̃in On m̃isilvir, otur mera ko elai nevöt nga milep vini ko esareni tevi Pita ko Jon ko owra tevi nuru owra
¹⁹ “Ei, kopor-lai kele derteren ngok tevik bevel tevi, ko jinibb si nga ßelngi nevre korengen, ko ni kele Nem̃in On p̃isilvi.”

²⁰ Mian ko Pita owrai lweni tevi owra “E, nik kurongwose kupwuli sev nga Atua m̄ilai nawone tevi jinibb? Nik tevi nevöt som koporan korti renge nejijkien! ²¹ Sete kuma-pitevi kem rragrrag renge majingen ngel, suri nolom sete osorsan renge no Atua. ²² Kuprieni nolom renge sev nga komok-loli ngok, ko kuplot van ji Atua nga ni p̄itlasi nik renge murrun nga komok-loli mirpok. ²³ Suri inu nurongwose nga lol leplep nga marsij elep arto nga demij muloli markikair renge nolom.” ²⁴ Mian ko Saemon owrai tevi Pita ko Jon owra “Wurru laru, koporlot suri inu nga Atua p̄ilai se inu, nga nanu nga m̄isij nga komorweraí ngok sete p̄irmali ji inu.”

²⁵ Mian ko aposol nga nuru orsupe nale se Atua tevi jinibb nir ko sev nga morlesi Numal muloli, ko vitunen morsuw, orivel lingi ie ko orluwi van Jerusalem e. Ko daron nga morivel suri sel, orokwerwer suri nospen nga m̄irres se Iesu Kristo renge ngaim elep nga Sameria.

Pilip erij tevi m̄eri Etiopia san

²⁶ Ko anglo se Atua san eplari ji Pilip ko owra “Pilip, kupan iak ko kupiel van renge sel nga m̄itipatun Jerusalem ko mian Gasa e.” Sel ngok easi renge lolo merwer. ²⁷ Mian ko otur mera ko evel van. Daron nga miplari, ko elesi m̄eri Etiopia san esakel renge lem̄etiti sen, ko okwolu suri sel vini. Mernen artevei evi demaw, ko evi jinibb nga milep san nga mokmetmete nevöt se kwin nga Etiopia nga marveruse nisen kele san Kantes. Mernen ean Jerusalem nga pulot tevi Atua. ²⁸ Ko daron nga musuw ko esakel

rengē lemētiti nga pulwi, ko okeve naul se propet Aesea. ²⁹ Mian ko Nem̃in On erij tevi Pilip owra “Pilip, kupan mori lemētiti ngok ko kupiel jelin.” ³⁰ Ko Pilip ean ko okivel mori lemētiti nen. Ko ornge m̃ernen mokeve nale se propet Aesea. Mian ko Pilip owra tevi m̃er nga owra “E, nik kurongwose, nale nga komok-eve ngok owra puwra sev?”

³¹ Ko m̃er nga owra “Borongwose pirpese? Poro jinibb san pivisviseni tevik, ko borongwose ko. Kupsa vini mare, ko kupvisviseni murru nale ngel tevik”. ³² Ko nale se propet Aesea nen le ngel: ‘Erpe sipsip san nga marlai nga parevji pini, erpe natu sipsip nga martevei tweni silvin ko sete murongwose p̃iting, ko m̃ernen sete orongwose puwrai nanu san, ko omurrong kobbong. ³³ Ko nir arwer rrerrarre rengē sel nga m̃isij. Mernen sete orongwos natun putoe, suri artor otvi mauren sen.’

³⁴ Mian ko m̃eri Itiopa nen osusi tevi Pilip owra “Kupwerai ta tevik, isi ko ngok nga propet ngok moksupe suri ngok? Oksupe ni kobbong, rreknga oksupe jinibb m̃inij kele san?” ³⁵ Ko Pilip esa jingon ko ospe suri nale se Aesea ngok ko suri nospen p̃etp̃eti nga m̃irres suri Iesu Kristo. ³⁶ Orjilwer ortajer orini, ko orremali rengē nuwi seser nga welili san. Ko m̃er nga osusi tevi Pilip owra “E, kulesi, rromor-pelari rengē nuwi le ngel. Ko nik kurrormi erpese? Sev ejki nga poro parpaptaese inu?” ³⁷ [Mian ko Pilip owrai tevi “Poro weretunen wor nga nosurien oto rengē nolom, ko erres nga inu bepaptaese nik.” Ko m̃er

nga owra “O-o, o-o, inu nuosuri nga weretunen jerjer, Iesu Kristo evi Atua natun.”]A

³⁸ Daron nga muwrai jikle musuw ko owrai tevi m̃er nga moklai lem̃etiti nga pumosie mun, mian ko nuru Pilip orjubbul ko oran ngatan re nuwi. Ko Pilip epaptaese ni. ³⁹ Ko daron nga morivel lingi nuwi vini lat nga mimes e, ko Nem̃in On eteseni tweni Pilip evel, ko m̃er nga setemun elesi. Mian ko ean esakel luwi rengo lem̃etiti sen, ko nolon eir nga eir vajin daron nga lem̃etiti mokwolu tevi m̃itajer. ⁴⁰ Mian ko Pilip etaole nga mijpari ngaim nga Asot. Ko etajer kele nga mokwerwer e nos̃pen nga m̃irres se Atua rengo ngaim m̃inij nga marto surusrir iok, ko etajer malum van ko ejpari vajin ngaim nga Sisaria.

9

Atua erieni murru Sol nga pivi jinibb se Iesu

¹ Ko rengo daron ngok, Sol oksur terter nga pirevji pini nir nga marok-osuri Numal. Ean elesi batbatu jinibb ne sulsulen, ² ko osusi tevi, mian ko batbatu jinibb ne sulsulen oli naul sopor se nir nga marok-metmete naim gortien nir rengo ngaim nga Damaskas, ko elair tevi Sol. Ko nale nen erpel: ‘Nukoni m̃erel Sol nga pivinuk p̃ilesi norman rreknga nesevin si nga mivijuri sel nga mimerr ngok, ko p̃isre totkonir ko piptei lwenir vini Jerusalem e.’

A 8:37 Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

³ Ko Sol elinglingi Jerusalem nga pian Damaskas e. Ko daron nga mivini morie ngaim ngok, ko etaole moron nga milep san miplari renge melrin vini, ko mumor vaseni lat nga mivel e. ⁴ Ko ewajeni ngatan, ko ornge drrelan san owrai tevi owra “Sol o, Sol! Suri sev komok-loli m̄isij tevik mirpok?” ⁵ Ko Sol osusi lweni, owra “Wurru, Numal, nik si ko?” Ko drrelan nga owra lweni, “Inu le Iesu nga komok-loli m̄isij tevik. ⁶ Ko kupmera, ko kupan ngaim Damaskas, ko iok jinibb san ni ko puwrai tevim sev nga kupa-loli.”

⁷ Ko nir nga marok-ivel tevi Sol artur murrong, sete arwerai nale san. Nir kele arunge drrelan ngok, ko sete arlesi jinibb san. ⁸ Ko Sol otur mera eleng raji meten, ko meten omot. Ko selen nir arevei ko arpitevi van renge ngaim nga Damaskas e. ⁹ Ko Sol meten orrorr erpok ejpari nabong itul, sete orongwos p̄ileslesi nanu san. Ko daron ngok kele, sete eaan ko sete eminmin.

¹⁰ Ko renge ngaim ngok Damaskas, jinibb san nga mok-osuri Iesu, nisen Ananaeas. Ni elesi bori san nga Numal muwra tevi “Ananaeas!” Ko Ananaeas orrum, owra “Inu le ngel, Numal.” ¹¹ Ko Atua owrai tevi “Kupmera ko kupvijuri sel nga mivel oti liven ne ngaim ngel nga nisen Sel nga mimetet, ko kupan re naim se Jutas. Ko kupsusi m̄eri ngaim ne Tasas san, nisen Sol. Mernen oklik ko oklot. ¹² Ko ni kele elesi bori san, ko elesi nga nik Ananaeas kuan kujpari meten, ko meten erres luwi kele.” ¹³ Ko Ananaeas owrai lweni, “Wurru, Numal, nir elep pa marok-supe suri morok, nga ni oklokloksi jinibb se Atua nir

nga marlik Jerusalem. ¹⁴ Ko renge iel Damaskas kele elai derteren sen ngok ji batbatu jinibb ne sulsulen nir nga pivini purrul totkoni jinibb si nga muosuri nik.” ¹⁵ Ko Numal owrai tevi owra “Kupiel, suri inu nulngi ni nga ãimajing se inu, ko puloli nisek pian mare ji jinibb ne vare nir ko numal nir ko ji ãeri Isrel kele. ¹⁶ Ko daron nga puloli majingen suk, inu bowrai visviseni sel nga ãisij sev nga pia-sekai iok.”

¹⁷ Ko Ananaeas ornge nale ngok nir, ko otur imare ko ean ji Sol renge naim se Jutas. Ean loloim ko elngi nevren re batu Sol, ko owrai tevi, “Niaken Sol, Numal nga mivi Iesu, nga miplari jim renge sel le, okoni inu nga bevini bololi kupkulu luwi kele, ko nga Nemñin On kele puwun saut renge nolom.” ¹⁸ Ko vesan rres nanu san erpe berte nai orvitan renge mete Sol, ko meten orkulu luwi vajin. Otur mera, ko sete epriv Ananaeas epaptaese. ¹⁹ Ko ean luwi ko jin eterter luwi vajin, ko elik nabong sapon kele tevi kalesia nir Damaskas.

Sol ewerwer e nale nga ãirres Damaskas

²⁰ Ko sete epriv nga Sol etajer kele van renge naim gortien nir se ãeri Isrel, ko etipatun nga ãiwerwer suri Iesu nga ni evi natu Atua. ²¹ Ko nir jijle nga marunge ni artaole ko arwera “E, ãer nga moktorrtorrlai kalesia nir Jerusalem ngok, ko evini tweni nga purrul totkonir ko ãitkair van ji batu jinibb ne sulsulen nir!” ²² Ko Sol derteren ne nale sen emaur elep, ko eviseni nir e erres nga Iesu evi Mesaea. Ko ãeri Isrel nir nga ie arwera parij otvi nale sen, ko arunge nale se

Sol eterter ðelak ko norrormien ser omrrol, ko arbbut kobbong.

²³ Ko nabong elep arasi, ko m̃eri Isrel sopor nga marlik iok arlolarsi Sol elep, ko armurri suri nga parevji pini. ²⁴ Ko nutrin ko nutpong kele, nir artirive Sol renge metali ne nawot nga milep nga m̃irrale ngaim ser, nga parevji pini. Ko jinibb san ean owrowra tweni womue norrormien ser tevi Sol. ²⁵ Ko natpong san jinibb se Sol nir arpitevi ko arsongni renge narr nga milep san, ko arjuröni rrrungi renge lat nga m̃itþir e san renge nawot van ngatan e. Erpok ko Sol eivare ko owl.

Sol iak Jerusalem

²⁶ Ko Sol evel lingi Damaskas ko olwi van Jerusalem e. Ko owra pukorti tevi jinibb se Iesu nir; ko nir sete arosuri nga ni evi kalesia, ko arwij ngasue. ²⁷ Ko Banapas ewilwil sen, ko eptei van liven ji aposol nir. Ni owra visviseni tevir erpese nga Sol m̃ilesi Numal renge sel, ko nga Numal kele m̃irij tevi. Ni owrai kele tevir erpese nga Sol sete mimtutu nga pusþe suri nise Iesu iak Damaskas. ²⁸ Ko Sol elik tevir ko arongwose vajin, ko arkorti tevi vajin. Ko evel lat þetþeti Jerusalem, ko sete emtutu nga poksuþe suri nise Numal. ²⁹ Sol ewerwere nale kele sopor tevi m̃eri Isrel nir nga marlik ngasue vanu ser nga marongwose nale se m̃eri Gris nir, ko vitunen marini marlik Jerusalem. Ko nir sete armerreni nale se Sol ko arlatlat tevi suri. Ko sete epriv nir arlolar ko arwera parevji pini. ³⁰ Ko daron nga kalesia marunge nale nga m̃eri ie marwera parevji pini Sol, ko artekai van ko arlingi elik

talev Sisaria. Ko vitunen arkoni tweni van sisen e Tasas.

³¹ Ko renge daron nen, kalesia nir nga marlik sarrsarr renge vanu ne Jutia, Galili ko Sameria arlik renge demat. Ko Neñin On elai derteren tevir, ko nir arlik eterter nga marosuri Numal. Ko nir elep temijpal malum arini nga marosuri Numal vajin.

Pita iak Lita ko Jopa

³² Ko Pita otutur errale lat sopen, ko daron san evan ji jinibb se Atua nir ne ngaim ngok Lita. ³³ Re ngaim ngok, eskai jinibb san nga niben mimij mijpari sia owil ko pa osuw nga sete orongwose pivel, ko okmatur kobbong re maling sen. Mernen nisen Aeneas. ³⁴ Mian ko Pita owrai tevi owra “Aeneas, lelingen wolok ko pa Iesu Kristo puloli kuprres luwi. Kuptur mera kuplulngi maling som!” Ko vesan rres Aeneas otur imare. ³⁵ Ko nir jijle nga marlik re ngaim ne Lita ko re kele vanu ne Saron, daron nga marlesi, ko arieni norrorrmien ser ko arvijuri Numal se kerr.

Tapita

³⁶ Ko nesevin san elik re ngaim ngok Jopa, nisen Tapita (nais ngok owra puwra die, nanu rrum san. Re nale se ñeri Gris nir, arveruse Dokas). Vinnen osuri Atua ko tetajer okloli majingen nga marres nir ko okwilwil se kele nir nga joror marjiekie. ³⁷ Re daron ngok mesien san ololi, mian ko emij. Ko arrawe lilane niben, ko arlingi renge loloim san kele mare renge naim sen tera nga partevni.

³⁸ Ko Jopa oto mori bbong Lita ko sopen; ko daron nga jinibb se Iesu nga Jopa marunge nale nga Pita milik Lita, ko arkoni nuru eru oran jin tevi nale ngel nga muwra “Wurru kupsaro ta pingavilvil sopen, kupini kuplesi kem iel.”
³⁹ Mian ko Pita otur imare ko eptevi nuru aran. Daron nga marjipari ie, ko arptevi van re loloim ne naim nen mare. Iok, nesevin nga diwen ser marmij lingir arser rrале, ko arok-ting ko arok-sareni sunsun ko nijor nga Dokas m̄imajinge daron nga mimaaur malum e. ⁴⁰ Mian ko Pita okoni twenir, ko ejiol vitan ko olot. Olot jile ko erieni non mawos vin nga mimij nga ko everuse, owra “Tapita, kupmera!” Tapita eleng raji meten, ko daron nga m̄ilesi Pita, ko emra elik. ⁴¹ Ko Pita otori nevren, esa raji nga putur. Mian ko everuse jinibb se Iesu nir tevi nesevin nga diwen ser marmij lingir, ko elngi lwени vin nga mimaaur luwi nga tevir. ⁴² Nos̄pen ne nanu ngok owlu p̄et̄p̄eti re ngaim ngok Jopa, ko jinibb elep kele arini arosuri Numal. ⁴³ Ko mian ko Pita elik eprepriv kele sopen Jopa tevi m̄er san nga mokmajinge nanu nir renge nevlу buluk, nga nisen Saemon.

10

Pita ko Konilias

¹ Ko renge ngaim ngok Sisaria, m̄eri Rom san elik nga nisen Konilias, nga mimetmete jinibb nuval nir ongut (100) se m̄eri Rom nir, nga marivi ne gortien nga marveruse gortien ne Itali.
² Ni evi jinibb san nga mukorti pa tevi m̄eri Isrel nir mok-surövi Atua, tevi jinibb nir ne naim sen

kele; ko oklai kele merrenien elep tevi m̃eri Isrel nga joror ewelili. Ko tetajer oklot van ji Atua.

³ Ko nabong san, otomori pivi mete nial itul nga rivriv, omomsawose daron ne verusen, ko elesi nanu san erpe bori. Renge bori nen elesi oto limjer nga anglo se Atua san evini lolaim sen ko everuse, owra “Konilias”. ⁴ Konilias emet teretre anglo ko emtutu lenglengen, ko owra “Wurru, Numal, kupej sev ko san?” Ko anglo erij weli owra “Atua eir temijpal renge loten som ko majingen ne merrenien som, ko etriv nga piwilwil som.

⁵ “Ko kupkoni jinibb sopor paran Jopa ko parveruse jinibb san nga pivini mun iel. Mernen nisen arveruse Saemon Pita. ⁶ Elik tevi jinibb san nga mokmajinge nanu nir renge nevlul buluk, nga nisen kele Saemon. Naim sen oto ngatan mori jeli dis.” ⁷ Mian ko anglo evel lingi. Ko Konilias everuse jinibb ne majingen sen eru vini, ko jinibb nuval nga mokmajing sen ko nga moklot kele, nga nir p̃itul parini jin. ⁸ Ewer visvisenir suri sev nga m̃irrmali, ko okoni tweni nir itul ngok van Jopa e.

⁹ Ko renge nabong m̃inij nen, arvijuri sel vini re ngaim ngok Jopa. Ko re daron mawos nen, Pita esa van mare renge druru naim nat milival nga pulot. ¹⁰ Mian ko numer eaji elep, ko emrreni lengleng purroi nanu san. Ko daron nga marok-loli nanen ser e, ko ni elesi bori san nga Atua miviseni tevi. ¹¹ Elesi melrin etp̃ir, ko boriti nga milep san, artori renge bongsin nga ivij, ko arjuröni renge melrin vini iel ngatan e. ¹² Renge boriti nen, netun vanu jijle nir ko

numön jikle nir arto ren. ¹³ Ko drrelan san errmali ko owrai tevi owra “Pita, kuptur imare, kuprevji nanu ngok nir ko kupurroir.” ¹⁴ Ko Pita erij weli owra “Numal, sete mea-loli mirpok, suri setewor nurroi lesi nanu san nga murrokitkit, ko sete musorsan mirpok nga borroi.” ¹⁵ Mian ko drrelan nen eplari kele jin owra “Sev nga inu Atua mowrai pa tevim nga owokwok, nik sete kurongwose kupwera orrokitkit kele.” ¹⁶ Drrelan nen owra lweni nale nen vatul musuw, ko boriti nen emtaw lingi ko olwi van re melrin e.

¹⁷ Pita nolon orrum malum suri bori ngok, owra purongwose sev nga Atua miviseni tevi ngok. Ko jinibb itul nga arsusi rongorngge pa naim se Saemon lut nga mutur e, arongwose, ko re daron nen mawos nga Pita murrormi bori sen, artur rremali renge metali. ¹⁸ Ko arsusi arwera “Moi, Saemon Pita elik niko iok rreknga ejki?” ¹⁹ Mian ko Nemñin On owrai tevi Pita owra “Jinibb itul arini pa nile, arpej nik. ²⁰ Kupsaro pingavilvil, kupjubbul van ngatan e. Sete kuprormi nanu san, suri inu ko nukonir.” ²¹ Pita ojubbul, ean ngatan e, ko owrai tevir owra “Inu nen le nga kamok-peje inu. Suri sev kampej inu?” ²² Ko nir arwerai lweni arwera “Numal Konilias ko okoni kem. Evi jinibb nga mñirres nga moksurovi Atua. Meri Isrel kele armerreni ni. Anglo se Atua nga muon ko san owra Konilias pukoni kem vinuk jim nga puloli purngge sev nga kupwerai.” ²³ Ko Pita etkair arlik tevi ko armatur tevi.

Ko rorpong nen, Pita tevi mñeri Sisaria nen itul arlinglingi ngaim ne Jopa, arivel kele, ko

nir sopor nga marosuri Iesu renge vanu ngok arpitevir kele. ²⁴ Renge nabong ñinij nen arjipari Sisaria; ko Konilias etriv terair ko pa. Erijrij kele metka sen ko selen nga marres nir nga parkorti partiriv Pita. ²⁵ Daron nga Pita ñirrmali vajin, ko Konilias otur imera ko evini ejiol vitan jin. ²⁶ Ko Pita owrai tevi owra “O, sete kuploli pipok tevik, kupmera, inu nuvi kele bbong jinibb le!” Ko Pita ervei nevre Konilias otur rramos. ²⁷ Ko Pita okjiljilwer tevi Konilias, ko orivel korti oran loloim e. Ko Pita elesi erpe jinibb elep aran pa loloim e. ²⁸ Ko owrai tevir owra “Kamrongwose erres nga ñeri Isrel renge gortien ser sete arongwose parkorti rreknga parpelari ji jinibb ne vare nir. Ko Atua eviseni tevik nga sete nurongwose ñelesi jinibb sopor erpe arrokitkit rreknga arsi. ²⁹ Niko ololi daron nga kamverus nga bevinuk, ko sete nuloli kele nale san, ko nutur imera ko pa ko nuvini. Ko nuwra bosusi tevi kami, kamverus inu suri sev ko?”

³⁰ Ko Konilias erij weli owra “Nabong itul le pa easi, erpe pivi mete nial itul natmirivriv san, ko nomok-lot iel renge naim suk. Ko vesan rres jinibb san sunsun sen arinrin nawon evini otur renge nok. Ko owrai tevi inu owra ³¹ “Konilias, Atua ornge pa verusen som ko okrrormi elep suri merrenien som nga komok-lai tevi jinibb nir nga joror mijkie. ³² Kupkoni jinibb sopor paran Jopa, parlesi jinibb san nisen Saemon Pita. Elik renge naim se jinibb san nga nisen kele Saemon, nga mivi jinibb nga mokmajinge nanu nir renge nevlu buluk. Naim sen oto mori jeli dis

ngalu.” ³³ Ko nusaro ngavilvil ko nukoni jinibb suk arinuk jim, ko erres wor nga kumrunge sev nga marwerai ko kuvini. Kem jijle namlik korti vajin rengo no Numal Atua ko nabrunge vajin sev nga kupwerai.”

Pita ewerwer tevi Konilias

³⁴ Ko Pita esa jingon owra “Lelingenok inu nualesi wose vajin nga weretunen Atua ololi osorsan kobbong tevi jinibb jijle. ³⁵ Atua eir temijpal tevi si nga musrövi ni ko muloli sev nga musorsan m̃irres, poro evel rengo vanu ngabe tama san. ³⁶ Nale ngok kele kobbong Atua elai tevi jinibb sen nir m̃eri Isrel, daron nga mukoni Iesu Kristo Numal se jinibb jijle nir nga p̃ilai demat tevi nir. ³⁷ Ko rrek kamrongwose sev nga miplari ji Iesu Kristo lat jijle re vanu ne Jutia. Nanu ngok jijle artipatun Galili, daron nga Jon muwra jinibb jijle nir parpaptaes. ³⁸ Atua elai Nem̃in On ko derteren tevi Iesu doNasret, ko Iesu daron nga mokivel rrale mokloli majingen nga marres nir, ko ololi nir nga marlik rengo derteren se Demij nir arres luwi kele. ³⁹ Kem jijle namlesi sev nga Iesu muloli Isrel ko re ngaim nga Jerusalem kele. Ko jinibb nga marlelep se nir arwuse re nai pelaot nga pimij. ⁴⁰ Ko nabong itul easi, ko Atua ololi emaur luwi kele re mijen. Ko eviseni ni tevi kem nga m̃ilngi kem nga nabsupsupe ni tevi jinibb nir. ⁴¹ Atua sete eviseni ni tevi jinibb jijle nir, ko tevi kem kis kobbong daron nga mimaur luwi rengo mijen, ko kem namaan korti ko namminmin korti tevi ni. ⁴² Ko Atua owrai nga nabwerai tweni ko wor nosp̃en nga

mĩrres tevi jinibb nir. Ko kem nabwerai tweni ko wor nga Atua elngi pa ni nga pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb jijle nir, ngok nir nga marmaur malum lelingenok, ko nir nga marmij pa musuw. ⁴³ Ko propet jijle arok-rrorrmı ni kobbong, ko arwera suri nga nise Iesu kobbong, derteren nen otoa; ko jinibb nga marosuri ni, Atua pia-telasi tweni nololien ser.”

Nem̃in On ean ji jinibb ne vare nir

⁴⁴ Daron nga Pita mokrij malum e, ko Nem̃in On ojubbul vitan ko esilvi nir nga marok-murronge nale sen. ⁴⁵ Ko m̃eri Isrel nga marosuri Iesu nga marlinglingi Jopa tevi Pita artaol ko aririr lengleng renga sev nga miplari, suri Atua elai Nem̃in On tevi jinibb ne vare nir erpe merrenien nga milep san tevi nir. ⁴⁶ Artal temijpal suri arok-runge nir ngok arok-rij renga nale lele, nga marok-surövi nise Atua. Mian ko Pita owra ⁴⁷ “Nir ngok arlai Nem̃in On pa erpe kerr rramlai pa musuw. Ko siko orongwose p̃iwer orer nga sete parpaptaese nir?” ⁴⁸ Ko Pita owrai tevir nga parpaptaese nir renga nise Iesu Kristo. Mian ko nir arngoni nga poro Pita orongwose p̃ilik mun beblen kele tevir.

11

Nale se Pita tevi kalesia nga renga Jerusalem

¹ Ko aposol tevi tuwa kerr ko joji kerr nir re lat jijle re vanu nga Jutia arunge nospen nga jinibb ne vare kele arlai pa nale se Atua kele osuw. ² Ko daron nga Pita mian Jerusalem e, ko m̃eri Isrel sopor artortori, arwera jinibb ne vare nir nga

marivi kalesia paran ko wor re bae. ³ Arwera “E, suri sev komok-pitevi nir nga setewor maran re bae ko komok-aan kele tevir?”

⁴ Mian ko Pita owrai tweni vajin tevir nanu mawos nen nga mĩrrmali, ⁵ owra “Daron nga nomok-lot renge ngaim ngok Jopa, mian ko numatur, ko nulesi bori san. Nulesi nanu san nga mirpe boriti nga milep san, artori renge bongsin nga ivij ko arjuröni renge melrin vini iel ngatan e, ko evini mori inu. ⁶ Numteni lilane nolo boriti ngok, ko nulesi netun vanu jijle nir ko numön jijle nir. ⁷ Mian ko sete epriv nurnge drrelan san owrai tevik owra “Pita, kuptur imera, kuprevji ko kuprroi.” ⁸ Ko inu nuwra “Ejki Numal, ejki rres. Nanu ngok sopor sete arsorsan ko sete arwokwok nga borroi, ko setewor nurroir nabong san.” ⁹ Ko sete epriv, nurnge drrelan nen eplari kele vini owra “Nanu nga inu Atua mowrai pa musuw nga owokwok, nik sete kurongwose kupwera orrokitkit kele.” ¹⁰ Drrelan ngok ermmali erpok vatul osuw, ko boriti nen tevi nanu jijle arevei lweni kele van re melrin e. ¹¹ Ko renge daron mawos nen, jinibb itul arini re naim nga nulik ren. Meri Sisaria san okonir nga parini partekaik nga bolwi tevi nir. ¹² Ko Nem̃in On owrai tevik sete bongasi nir ko bemarong ma bolwi tevir. Ko tuwa kerr nga ouwon ngok kele arpitevi inu. Ko daron nga nampelari Sisaria, ko kem jijle naman loloim re naim se m̃erak Konilias. ¹³ Mian ko ni owrai tevi kem nga ni elesi anglo san evan otur renge loloim sen, ko anglo owrai tevi owra “Kuplai nale van re ngaim ngok Jopa nga parveruse jinibb san nga

nisen Saemon ko nisen kele Pita. ¹⁴ Ni pia-wera nale tevi nik nga ãila mauren tevi nik ko tevi nir nga renga naim som kele”. ¹⁵ Ko mian ko daron nga ñetipatun vajin nga ñerij tevir, ko Nemñin On evini esilvir osorsan erpe nga mivini re kerr bonevis. ¹⁶ Mian ko nurrormi jipari nale nga Numal muwrai tuwi nga muwra, ‘Jon ololi baptaes tevi nuwi; ko sete mia-periv, Atua pia-paptaese kami renga Nemñin On.’ ¹⁷ Ko oto limjer nga Atua elai merrenien ngok kobbong tevi jinibb ne vare nir, erpe nga ñilai tevi kerr daron nga rramosuri Iesu Kristo e. Ko erpese, inu nurongwose bololi lesi nga bewer ore Atua, rrek?”

¹⁸ Daron nga Pita ñirij jile musuw, ko nir arlingi kurtweni norrormien karkar ser, ko nolor emra e ko arsurövi Atua arwera “Rrek Atua elai kele tevi jinibb ne vare nir norrormien ne parieni lululwenir ko parmaur vajin.”

Kalesia nir ne Antiok

¹⁹ Daron nga Steven mimij, ko jinibb nir aroji kele nir nga marosuri, ko nir arwolu sarrsarr. Sopor aran arjipari Ponisia ko Saepras ko Antiok ko arok-werai tweni nospen nga ñirres, sete tevi ñeri ñinij, ko tevi ñeri Isrel kobbong. ²⁰ Ko nir sopor kele nga marivi ñeri Saepras ko Saerin aran Antiok ko arwera tweni nospen nga ñirres se Iesu Kristo, Numal se kerr, tevi jinibb ne vare kele nir. ²¹ Derteren se Numal eptevir, ko jinibb elep arieni nolor arosuri Atua vajin. ²² Ko nospen ne nanu ngok owlul kele evan ejpari kalesia nga Jerusalem, mian ko nir arkoni Banapas van

Antiok e. ²³ Daron nga ni mian jir ko mĩlesi erpese nga Atua mĩrij mĩrres suri jinibb ne ie nir, ko ni eir temijpal, ko owrai tevir nga partur pĩterter renge nosurien ser ko weretunen renge Numal tevi nolor totoklai. ²⁴ Banapas evi jinibb nga mĩrres, nga muwun saute Nemĩn On ko nosurien, ko ervei jinibb elep arini ji Numal se kerr.

²⁵ Mian ko Banapas ean kele Tasas e nga pipej Sol. ²⁶ Ko daron nga mĩskai, ko etkai oran Antiok e. Ko renge sia totoklai san, nuru orok-jiljilwer tevi kalesia ne ie ko orvisviseni nir elep kele renge gortien ngok. Ko renge ngaim ngok ko Antiok, arlingi womue nais ngok 'Kristin' re kalesia nir.

²⁷ Ko renge daron ngok, propet sapor kele arivel lingi Jerusalem aran Antiok. ²⁸ Nir nen san nisen Akapas, otur imera renge derteren se Nemĩn On ko ewer rurrngi tevir nga daron ne numer nga mĩterter san sete ngasu pĩrmali renge ngatan ngel totoklai. Ko numer nen ermali erpe nga muwrai renge daron nga Klotias mutori batu numal ne Rom.

²⁹ Mian ko jinibb se Iesu nir armurri poro erres jinibb sisamis pĩlai wor merrenien pilep van nga piwilwil se seler nir nga marlik Jutia. ³⁰ Mian ko arloli erpok, ko arlai nevõt sapon. Ko arlai tevi Banapas ko Sol nga poran porlai tevi jinibb nga marlelep se kalesia nir nga Jerusalem.

12

Numal Erot Akripa 1 erevji kalesia sapor

¹ Ko renge daron ngok kele, Numal Erot Akripa etipatun nga puloli p̄iterter kele tevi kalesia sopor. ² Okoni jinibb sen nir nga paran parrul totkoni Jemes tasi Jon ko partai otvi batun. ³ Ko suri nanu ngok ololi m̄eri Isrel nir arir, ko etajer kele ololi nale tevi jinibb sen nir nga parrul totkoni Pita. Nanu ngok errmali mawos re daron ne nanen ne niv nga is mijki ren. ⁴ Elngi Pita re naim ne nekaien, ko elngi gortien ivij ne jinibb ne nuval sen nir nga parlik metmete. Norrorrmien sen evi nga poro daron ne nanen gortien p̄iasi, ko ni pia-wera suri lat nga puto suri tevi ni re no delung nir. ⁵ Mirpok ko Pita m̄ilik re naim ne nekaien. Ko kalesia nir arlot eterter van ji Atua suri ni.

Anglo etkai tweni Pita re naim ne nekaien

⁶ Re natpong nen, ko vitunen nga Erot pia-wera suri lat nga puto suri tevi Pita renge no delung nir, Pita ematur liven re jinibb ne nuval nga mormetmete ni re naim ne nekaien tevi kele dil delrrurr eru nga markai nevren e, ko jinibb ne nuval eru kele ortur metmete metali. Ko Pita ematurrwel. ⁷ Ko vesan rres anglo se Atua san otur pelari ie, ko moron omor vaseni jijle naim ne nekaien ngok. Ko esesaro ejpari neli Pita ko owni, ko owra “Kupsaro pingavilvil, kupmera.” Ko vesan rres, dil delrrurr ngok nuru orjiki re nevre Pita ko orvitan. ⁸ Ko anglo owrai kele tevi owra “Kuptatuwe netatuw som ko kuprae but som, ko kupini rroporivel.” Pita ololi sev nga anglo muwrai, mian ko anglo owrai kele owra “Erres, ko kupuri kot som ko kupvivotu surik.”

⁹ Ko Pita evivitu suri. Etna van vare e renge naim ne nekaien. Ko orrorrmi nga nanu ngok nir arirpe bbong ematur lesi bori ko. ¹⁰ Mian ko orini orasi gortien eru ne jinibb ne nuval, ko orini vajin renge metali delrrurr nga muto ore jer ngaim nga jinibb pian vare e vajin. Ko metali nen esan etfir, ko oran vare e. Orok-vijuri sel vini, ko vesan rres anglo emtaw lingi Pita, evel.

¹¹ Ko Pita elesi wose vajin sev nga mirrmali, ko owra “O, nulesi wose ko vajin nga Numal suk okoni anglo sen vini nga pitkai tweni inu re derteren se Erot ko re nanu jikle nga jinibb nga marlelep se meri Isrel nir marrormi nga parloli tevik.”

¹² Ko ean re naim se Merri, nga mivi tasu se Jon nga nisen tuwen nen marveruse Mak. Ko nir elep nga marok-vijuri Numal arser korti ie nga parlot. ¹³ Pita evini otuti metali vare. Ko nesenwarreng nga mokmetmete naim, nga nisen Rota, evini owra pitasi. ¹⁴ Ko ni etaole drrela Pita, ko orongwose evesane, ko eir temijpal suri. Ko setemun etasi metali, ko owl luwi kele van ji nir sopon e nga marlot. Ko owrai tevir owra “E, lartul, Pita le ngel moktur vare renge metali!” ¹⁵ Ko nir arwerai lweni tevi arwera “Ai, kulengleng!” Ko ni otur eterter owra “Ejki, nuwretun ko wor!”. Mian ko nir arwera “Ejki ma, rrekma nemin ko.”

¹⁶ Ko Pita nga eplak malum, otuti metali, mianan ko artasi ko vajin. Ko daron nga marlesi ko artaol lenglengen. ¹⁷ Ko Pita obbölbböleni nevren tevir nga parmurrong, ko owra visviseni tevir erpese nga Numal se kerr mlilai tweni ni

re naim ne nekaien. Ko okonir vajin owra “Kapwerai kele tevi Jemes ko kerr sopor kele sev nga mĩrrmali”. Mian ko evel lingi ie van elik talev re lat mĩnij kele san.

¹⁸ Mevinen vajin, ko jinibb ne nuval nir arataole arlesi Pita mijki; ko arrormi sarrsarre, arok-sususir e vajin arwera “E, Pita nga ean ngabe e?” ¹⁹ Ko Erot okoni kele jinibb ne nuval sen nir nga paran parpej tevi, ko sete arlesi rragrrage te. Ko osusi kele norrorrmien elep tevi nir nga marmetmete, mijki mun, mian ko ololi arevji pinir. Mian ko sete epriv ko Erot evel lingi Jutia nga pian pĩlik sapon Sisaria.

Mijen se Erot Akripa

²⁰ Mian ko Erot ololarsi mĩeri Taea ko Saeton nir. Suri iok, nir ne ngaim nga eru ngok arkorti lat sansan nga paran parlesi. Ko womunen, arevei womue jinibb san nga mokmetmete majingen ne naim se Erot nga piptevir van, nisen Blastas. Ko nir arini ji Erot ko arngoni nga poro ni orongwose puloli demat, suri nir ne vanu ngok arok-wuli bbong nanen ser ko ji jinibb ne vanu se Numal Erot. ²¹ Mian ko Erot elngi nabong san nga pia-lesi nir ren. Ko re daron nen vajin, Erot ojokjok erres temijpal re nijor se numal ko ean esakel re nai seksakel se numal, ko elai vajin nale tevir. ²² Ko nir arkikail van mare arwera “O, sete jinibb ko mĩrij ngok, ko atua ko wor san.” ²³ Ko vesan rres, anglo se Atua san ololi Erot eil jubbul ngatan. Suri emrreni jinibb partori ko parsurövi ni pirpe kele atua san. Mian ko doto nir arpelari ko arurroi jinen, ko emij.

²⁴ Ko nale se Atua easasi elep kele, ko jinibb elep arini arosuri kele. ²⁵ Ko Banapas ko Sol oran orvinvini ore jijle majingen nga marlingi nuru tweni. Mian ko orivel lingi Jerusalem vajin orluwi. Orpitevi lweni Jon Mak tevi nuru.

13

Arsusture Banapas ko Sol nga poran porloli majingen

¹ Ko kalesia sopor ne Antiok arivi propet ko jinibb nevisvisenien. Banapas, ko Simeon nga marveruse nibmotmot, ko Lusias kele nga mivi m̃eri Saerin, ko Manaen nga bonevis marmetmet kortoni ni ko Erot Antipas renge naim sansan, ko Sol kele. ² Ko daron san arlingi kurtweni nanen ko arsurövi Atua. Mian ko Nem̃in On erij tevir owra “Kapsusture Banapas ko Sol nga porloli majingen nga inu motobbobbue nuru tweni.” ³ Mian ko nir artajer nga arlingi kurtweni nanen, ko arlot. Ko sete epriv nir jijle arlingi nevrer renge nuru, ko arkoni tweni nuru nga poran porloli majingen.

Banapas ko Sol orwerwer Saepras

⁴ Ko niko Nem̃in On okoni nuru, ko orjubbul van ngatan e Selusia. Ko orsa re drrav san, ko drrav owlw tweni paran re sale san nisen Salamis nga muto re norour nga Saepras. ⁵ Ko daron nga nuru morjipari vajin Salamis, ko orok-werai tweni nale se Atua re naim loten se m̃eri Isrel. Ko Jon Mak eptevi nuru nga m̃imajing se nuru. ⁶ Ko nir nga itul ngok arivel otvi norour ngok van devjen e Papos. Ko renge ie, arlesi jinibb

ne botut san, nisen Bajisas. Ni evi m̃eri Isrel san, ko evi propet ne gerisen san. Ko nisen kele san re nale Gris arwera Elimas. ⁷ Ko ni evi kele jinibb se Sejas Polas nga mimetmete norour ngok Saepras, nga batun muwlu milep. Ko Sejas Polas ngok everuse Banapas ko Sol nga poran jin, suri emrreni purnge nale se Atua. ⁸ Ko daron nga marini ko marij, ko m̃er ne botut ngok Bajisas, nga nisen tuwen nen Elimas, erij tere nuru ko ololi lesi nga p̃irieni norrorrmien se numal Sejas Polas, nga sete puosuri Atua. ⁹ Ko Sol nga nisen tuwen nen Pol, owun saute Nem̃in On, ko emet teretre jinibb ne botut ngok, ¹⁰ ko owra “A, nik natu demij, kuvi botgerisen ko sel som arkipkañil, ko kuvi devje nuval se nanu jijle nga m̃irres! Seveling vajin kupa-suw re komokrij tere sel weretunen se Numal? ¹¹ Lelingenok ko pa Atua putor aljem nga metem pumot, ko setemun kuma-lesi moron pipriv sopen.”

Ko vesan rres nanu san nga mirpe nousnin nga mumotmot san evini ousni ore non, ololi meten omot; ko evel esesaro karkar epej jinibb san nga pok-te kai ni. ¹² Ko daron nga Sejas Polas m̃ilesi sev nga m̃irrmali ngok, ko etaol; ko eir temijpal re nale se Numal se kerr nga nuru morvisviseni tevi, ko osuri vajin Atua.

Banapas ko Pol orwerwer e nosp̃en nga m̃irres re ngaim ngok Antiok iak Pisia

¹³ Ko Pol tevi selen nir arlai drrav san Papos ko aran Pampilia, arwolu toku re ngaim ngok Peka. Ko renge ie, Jon Mak evel lingir ko olwi van Jerusalem e. ¹⁴ Arivel lingi vajin Peka, ko arjipari

Antiok nga mori vanu ngok Pisitia. Ko renge nabong on, orsil van re naim loten se m̄eri Isrel nir ko orsakel ngatan. ¹⁵ Ko daron nga mareve jijle Naul On musuw, ko nabur ser arkoni nir san van ji Pol ko Banapas ko osusi tevi nuru owra “E selek, poro norrorrmien nga m̄irres san oto niko nga komor-merreni kopor-werai nga piwilwil se jinibb nir, ko erres kopor-werai”. ¹⁶ Ko Pol esareni nevren tevir nga parmurrong, mian ko owra “Meri Isrel nir ko kami jile nga kamok-surövi Atua, kapmurrong. ¹⁷ Atua se m̄eri Isrel nir otobbobbue apu se kerr ne tuwi nir, ko osusi nir van mare daron nga marlik mirpe jinibb neturvitan re vanu ne Ijip. Ko tevi derteren nga milep jerjer sen, etkai twenir arivel lingi ie. ¹⁸ Ko erpe sia ngavöl ivij (40) sapon erpok, ko arlik re lolo merwer, ko arok-loli batur sapon. Ko Atua sete emet twenir, ¹⁹ ko ololi metil ngaim ebut re vanu ngok Kenan armij ko elai dan ser tevi jinibb sen nir; ko arlik ren, ²⁰ evini ejpari sia ongut vavij bbulin ngavöl elim (450).

Ko vitunen Atua osusture numal nir sapor nga parmetmete nir, eanan ejpari daron se propet Samuel. ²¹ Ko marngoni kele batu numal san, mian ko Atua elai Sol nga mivi natu Kis re metka ngok Benjamin nga pivi batu numal ko putori vanu ser. Ko ni otori ejpari sia ngavöl ivij (40). ²² Ko daron nga Atua m̄ilai tweni kele, ko osusture vajin Devet nga pivi batu numal. Ko Atua owrai norrorrmien sapon suri Devet owra “Nulesi Devet natu Jesi evi jinibb nga nolon oto suri inu nolok. Evi jinibb nga puloli nanu jijle

nga inu memrreni puloli.”

²³ “Ko osorsan erpe nga Atua m̄irijrij pae musuw, ni osusture metka se Devet san nga nisen Iesu nga ni pia-la mauren tevi m̄eri Isrel nir. ²⁴ Ko daron nga Iesu sete miplari wor, ko Jon okwerwer pae ko tevi m̄eri Isrel nir owra ‘Kami kaprieni wor kami ko rengo nololien se kami nir, ko kami jikle kappaptaes ko wor’. ²⁵ Daron nga Jon mivini mori vajin rengo bongsi majingen sen, ko oksusi okwera ‘Kami kamok-rrormi inu nuvi isi le? Inu sete nuvi m̄er nga kamok-tirive. Ko kapmurrong ta. Jinibb san pivini ni ko nga inu sete nuvter rragrrage nga ßetlasi tweni dil rengo but sen.’

²⁶ “Tasik ko jojik nir, kami nga kampelari rengo metka se Epram ko kami jinibb ne vare nir nga kamok-surövi Atua se kerr, kerr ngok ko, Atua elai pa nale nga p̄itasi sel nga p̄ila mauren tevi kerr jikle. ²⁷ Daron nga Iesu mivini, ko m̄eri Jerusalem nir ko nabur ser nir arrelenge. Ko sete arongwose nale se propet kele nir nga marok-eve rengo nabong on jikle nir. Iok ko ololi nir arlingi Iesu pian re mijen, mian ko arwera ni pimij ko wor, erpe nga propet nir marwerai wowomu pae musuw. ²⁸ Ko sete artor sweri sel san nga norrormien nen purrow puloli nga Iesu pian re mijen, ko artur imera ma ko arngoni tevi Numal Paelet nga p̄irevji pini. ²⁹ Ko daron nga marevji pini jikle re nai pelaot erpe nga Naul On muwrai, ko arjuröni vini ngatan e vajin, ko aran artevni rengo dubb. ³⁰ Mian ko sete epriv nga Atua ololi emaur luwi kele rengo mijen. ³¹ Ko re daron elep, Iesu errmali ji jinibb sen

nir nga moktutur tevir Galili van Jerusalem e, ko lelingenok vajin nir arok-wera tweni Iesu tevi m̄eri Isrel nir. ³² Atua ololi pa rijrijen nen tevi apu se kerr nir osuw, ko kem namvijuri le vajin nga nabwerai tweni nosp̄en nga m̄irres nen tevi kami. ³³ Ko ololi pa tevi kerr nga rramivi metka nen daron nga muloli Iesu emaur luwi kele renge mijen. Erpe Naul On muwrai pa renge naul erwen ne Sam, muwra ‘Etipatun lelingen nik kuvi natuk woswos, ko lelingen inu bevi tata som woswos.’ ³⁴ Ko iok ko Atua muwrai pa re Naul On sen suri Iesu pimaaur luwi kele re mijen nga ni sete mia-mij kele nabong san nga niben pian pupo, ejki. Ko erpe nga muwrai kele muwra ‘Bololi tevim rijrijen nga muon ko mimerr osorsan erpe nga mololi tevi Devet.’ ³⁵ Ko renge naul ne Sam kele san, Nale On owra ‘Atua sete mia-marong rragrag nibe jinibb on sen pupo nawon.’ ³⁶ Daron nga Devet mimaur e, ko osuri Atua. Ko daron nga mimij e, ko artevni erpe b̄irtera sen nir, ko niben ean opo. ³⁷ Ko Iesu ma nga Atua muloli mimaur luwi kele renge mijen, niben sete opo, ejki.

³⁸ “Tasik ko jojik nir, kaprongwos lilane ko wor nale ngok nga nomok-werai nir tevi kami. Suri re Iesu Kristo kobbong sansan, Atua orongwose p̄itlasi tweni nololien nir se kami. ³⁹ Kami kaprongwos wore ko nga Iesu Kristo kobbong orongwose puloli nir nga marosuri ni parivel sisarow renge nololien ser. Ko sete evi nale nesesreien se Moses nga murongwose puloli kapiel sisarow renge nololien se kami, ejki. ⁴⁰ Ko suri iok, kami kapmetmet ko wor p̄irres. Poro

pijki ko nale se propet nir tirmali ji kami
⁴¹ nga muwra ‘Kami nga kamok-sopsope Atua,
 lelingenok ko kaptaole ko kapa-van re mijen suri.
 Suri sev nga bololi lelingen evi nanu nga kami
 sete kama-osuri. Rrek poro san puwra lilane tevi
 kami, ko iok kele sete kama-osuri rrek.’ ”

⁴² Ko daron nga Pol nuru Banapas morivel
 lingi naim ne loten vajin, ko jinibb ne ie arngoni
 kele tevi nuru arwera “Wurru, poro orongwose
 kopora-luwi kele vini, kopor-wer visviseni kem e
 nale ngok renge nabong on nga vitu.” ⁴³ Ko daron
 nga jinibb martela vare re naim ne loten vajin,
 ko nir elep arvijuri kele Pol ko Banapas.

Nir sopor arivi mēri Isrel, ko nir sopor wom-
 ujnēn arivi jinibb ne vare nir, mian ko vitunen
 mara-tori vajin nosurien se mēri Isrel nir. Ko
 Pol ko Banapas orwerai eterter tevir, orwera
 “Kaprrul totkoni ko wor murrun ngok se Atua
 p̄iterter nga mokwilwil se kami renge nolon nga
 m̄irres p̄elak.”

*Pol ewerwer e nosp̄en nga m̄irres tevi m̄eri
 Antiok nir*

⁴⁴ Ko re nabong on nga suri nen kele, otomori
 nir jijle re ngaim ngok arini kele lat sansan nga
 parunge nale ngok se Numal se kerr. ⁴⁵ Ko daron
 nga mēri Isrel nir markulu marmeteni delung
 ngok nir, ko nolor eleplep temijpal. Mian ko
 arok-rij esij ko arok-rij tere vajin nale se Pol.

⁴⁶ Ko Pol nuru Banapas orloli norrorrmien se
 nuru eterter kele ko orwera “Nobor-wera womue
 ko wor nale se Atua tevi kami mēri Isrel nir.
 Ko kami kamrong tweni nale nen. Ngok eviseni
 nga sete kammerreni kaptor sweri mauren nga

sete mia-suw nabong sapon. Ko lelingenok rrek nablingi kurtweni kami, ko naban vajin ji jinibb ne vare nir. ⁴⁷ Ko ngel evi nale nga Numal mĩlai tevi kem, nga Naul On muwra ‘Inu nususture nik nga nik kupirpe moron san nga pumor jipari jinibb ne vare nir, tweni nga jinibb ne lat jijle ne iel ngatan parasi van re mauren.’ ”

⁴⁸ Nale ngok ololi jinibb ne vare nir arir temijpal ren, ko arsurövi lengleng Numal re sev nga marunge. Ko nir nga Atua mutobbtobbu pa nir musuw nga parlai mauren nga sete mia-suw nabong sapon, arosuri ni vajin. ⁴⁹ Ko murrun ngok ololi vajin nale se Numal easasi van lat jijle rengo ngaim ngok.

Meri Isrel sopor aroji tweni Pol ko Banapas

⁵⁰ Ko m̃eri Isrel sopor arivel rrerrale ji nesevin ne loten nir ko nabur se nesevin ko jinibb nga marlelep ne ie, ko areveir nga paran partere Pol nuru Banapas. Mian ko aroji tweni vajin nuru re siser. ⁵¹ Ko Pol nuru Banapas orwajwajeni tweni maw re ðela nuru nga piviseni tevi jinibb ne ie nga nuru orsir dure nuru tevi nir. Mian ko orivel lingi ie, ko oran Ikoniam e. ⁵² Ko jinibb se Numal nir ne Antiok arir temijpal, ko arwun saute Nem̃in On.

14

Pol ko Banapas iak Ikoniam

¹ Pol ko Banapas orwerwer rengo nosþen nga m̃irres tevi jinibb nir ne Ikoniam, osorsan erpe nga morloli Antiok; ko m̃eri Isrel ko m̃eri Gris elep arlingi nosurien ser rengo Numal. ² Ko

m̃eri Isrel nga nosurien ser mijkie artere nir, ko arloli jinibb nir ne ngaim nen arlolar ko artere jinibb se Atua. ³ Ko aposol nuru orlik daron sopen kele ie. Ko nosurien se nuru oto eterter re Numal, ko nolo nuru eterter nga morwerai tweni nale sen. Atua elai derteren tevi nuru nga pormajing nanu nga marinijnij nawone nir. Ko eviseni nga nospen nga m̃irres nga muspe suri Atua nolon nga m̃irres evi weretunen. ⁴ Mian ko m̃eri Ikoniam arteri wukari nir evi meling eru e; devjen arvijuri m̃eri Isrel, ko devjen arvijuri aposol nuru. ⁵ Mian ko jinibb ne vare sopen tevi m̃eri Isrel sopen ko nabur ser nir arloli norrmien nga parevji ko partuwe pini Banapas ko Pol. ⁶ Daron nga morunge norrmien ngok, ko orwolu oran renga ngaim nga morlelep ngok nuru Listra ko Depe re vanu ngok Likaonia. ⁷ Ko renga ngaim ngok ko nuru ko lat sopen nga martorrale, orok-werwer tweni nospen nga m̃irres se Iesu Kristo.

Pol ko Banapas iak Listra

⁸ Ko jinibb san elik Listra, ko daron nga m̃iak e ko pa ko sete orongwose pivel, belan orkati. ⁹ Ko ni oklik ie ko okmurronge nale se Pol. Pol elesi nga nosurien sen eterter wor nga emrreni p̃irres luwi, mian ko oklu van jin ¹⁰ ko ekail van mare, owra “Kuptur rramos!” mian ko m̃er nga otur imera kasi ko etipatun nga pivivel vajin. ¹¹ Ko daron nga delung marlesi sev nga Pol muloli, ko artipatun arkail re nale ne ie Likaonia, arwera “O, atua nir arirpe jinibb kele, ko arjubbul vitan vini ji kerr kele!” ¹² Ko arlingi nise Banapas ewaji

Sus (nga mivi batbatu numal atua ser nir), ko arlingi Pol ewaji Emis (nga mivi atua ser san nga mokwosi nale se atua ser nir). ¹³ Ko naim ne loten se Sus oto mori bbong ngaim ser ko, vare spon. Ko jinibb nga moksulsul tevi Sus tevi delung ngok nir armerreni parloli sulsulen tevi Banapas ko Pol; mian ko aran arevei buluk nga marjoro tevi nevingun vini re jeli metali.

¹⁴ Ko daron nga Pol ko Banapas morarongwose vajin sev nga nir marwera parloli, ko orrerrrrrsi sunsun se nuru nga piviseni nga orunge esij pelak. Ko orwolu van liven re jinibb nir ko orkikail van mare jer, ¹⁵ orwera “E, lartul, suri sev kamok-loli sel ngok? Komru nomor-ivi jinibb erpe kami kobbong. Namini iel nga nabwera tweni nospen nga mirres nga pirieni kami rengen sel nga misij, ko kapluwi van ji Atua nga mimaur nga muloli melrin, iel ngatan, dis ko nanu jikle nga marto rengen. ¹⁶ Tuwi elinglingi jinibb jikle arvijuri lweni norrorrmien ser sisamis, ¹⁷ ko eviseni ma nga okpitevi kami re nanu jikle nga marres nga muloli. Atua elai naus rengen melrin vini nga muloli vini marres. Elai nanen tevi kami ko ololi nolo kami eir.” ¹⁸ Pol ko Banapas orwerai tweni nale nen erpok ko pa, orpelak epriv spon, mian ko ora-ete vajin norrorrmien se delung nir nga setemun parloli sulsulen van ji nuru.

¹⁹ Ko mian ko nabur ne Isrel sopor nga marivel Antiok ko Ikoniam arevei norrorrmien se delung nir arasi vini devjen ser e. Artekai Pol ko artuwe ko arevei tweni van vare e re ngaim ngok ko arkurtweni, arrorrmi nga ni emij ko pa. ²⁰ Ko

daron nga jinibb se Iesu nir marini martur rrale Pol, ko Pol emra, ko olwi kele van rengen ngaim ngok. Ko mevinen ko nuru Banapas orivel kele van Depe e.

Pol ko Banapas orivel otvi kele iok nir nga poran ngaim e

²¹ Pol ko Banapas orwerwer e nospen nga mĩrres re ngaim ngok Depe, ko orevei jinibb elep arini arivi jinibb se Iesu. Mian ko orluwi van Listra e ko Ikoniam, mian ko ortajer van Antiok rengen Pisitia e. ²² Orsa raji nolo kalesia nir, ko orwerai eterter tevir nga parrul totoni nosurien ser puto pĩterter; mian ko orwerai tevir orwera “Kerr rraprunge ko wor pĩsij pilep puwomu, ko orongwose rrapa-sil van re batun vanu ne melrin.” ²³ Ko re Naim On sisamis orok-susture elta nga morok-lingi kurtweni nanen ko morlot milep van ji Atua surir nga Numal se kerr pimetmete nir pĩrres. ²⁴ Mian ko Pol ko Banapas orivel otvi kele Pisitia e van Pampilia e.

²⁵ Ko rengen ie, orwerwer kele rengen ngaim wel san nga Peka, mian ko orjubbul van ngatan e Atalia. ²⁶ Daron nga morsuw vajin iok, ko orsa luwi van re drrav e ko orwolu luwi van Antiok rengen Siria e. Iok ko evi lat nga Atua mususture nuru bonevis ko muwrai nga pimetmete nuru pĩrres rengen nalol nga mĩrres sen mijpari nga morvinini ore jikle vajin majingen sen.

²⁷ Daron nga morjipari Antiok, ko orveruse kalesia jikle arini arkorti lat sansan. Orwera tevi jinibb nir sev nga Atua miwilwil se nuru nga morloli, ko erpese ni murongwose puloli nga

jinibb ne vare nir kele parosuri. ²⁸ Mian ko orlik eprepriv kele ie tevi jinibb se Iesu nir.

15

Nabur se kalesia nir arkorti Jerusalem

¹ Ko jinibb sopor arivel lingi Jutia ko arini Antiok e. Ko arok-wer sesesre tasi kerr, arwera “Porosete kapan re bae pirpe nale nesesreien se Moses muwrai, ko Atua sete mia-la mauren tevi kami.” ² Ko Pol ko Banapas orij latlat elep tevir suri nesesreien ngok. Ko mian ko kalesia nir nga Antiok arkoni tweni Pol ko Banapas tevi nir sapon kele van Jerusalem e nga parsusi rongorngorngi iok tevi aposol ko elta nir. ³ Ko daron nga markonir jile ko arivel otvi Ponisia ko Sameria. Arsupe suri erpese nga Atua mirvei jinibb ne vare nir nga parini parivi jinibb se Atua. Nospen ngok ololi jinibb se Numal nir arir temijpal.

⁴ Ko daron nga marremali Jerusalem e, ko kalesia nir tevi aposol ko elta nir arwera erres tevir. Ko arwerai tweni nanu jijle nga Atua miwilwil se nir nga marlolir. ⁵ Ko nir sopor nga marivi Parasi ko marosuri Iesu, artur imera ko arwera “O, nir ngok nga sete marivi meri Isrel paran wor re bae ko. Ko kapvisvisenir ko wor nga parvijuri nale nesesreien se Moses.”

⁶ Mian ko aposol tevi elta nir arlik korti nga parjiljilwer suri norrorrmien ngok suri jinibb ne vare nir, lat nga parloli puto suri. ⁷ Arjiljilwer suri epriv sapon, mian ko Pita otur imera ko owra “Selek nir, kamrongwose nga tuwi jer pa,

Atua orrorrmi nga ãilngi inu erpe san re gortien ngok se kerr nga piwerwer renge nosþen nga mĩrres tevi jinibb ne vare nir. Atua ololi erpok nga nir parunge ko parosuri ni. ⁸ Ko Atua nga murongwose nolo jinibb jikle nir eviseni norrorrmien sen tevi jinibb ne vare nir daron nga mĩlai Nemĩn On sen tevir, osorsan erpe nga mĩlai tevi kerr. ⁹ Norrorrmien nga Atua muloli tevi nir osorsan kobbong erpe norrorrmien nga muloli tevi kerr. Arlingi nosurien ser renge ni, ko ni ololi nolor owokwok jikle erres. ¹⁰ Ngok, ko suri sev kamwera kaploli Atua pulolar? Suri kamwera kaplingi kele soloslo nga murrow renge nir ngok nga marosuri. Soloslo ngok orrow þelak renge kerr mĩeri Isrel nir, ko re kele apu se kerr nir. ¹¹ Ko Numal se kerr Iesu okrrres þelak tevi kerr, ko rramasi renge nosurien renge ni kobbong, osorsan erpe jinibb ne vare nir.”

¹² Nir jikle arlik murrarrong ko armurrong, mian ko Banapas ko Pol vajin orsuþe suri erpese nga Atua mĩlai derteren tevi nuru nga pormajinge nelesien nir ko nanu nga marinijnij nawone nir tevi jinibb ne vare nir.

Jemes evinvini ore nale

¹³ Daron nga morwerai jikle nale se nuru musuw, ko Jemes otur imera ko evinvini ore nale, owra “Tasik ko jojik nir, kapmurronge nale suk þĩrres. ¹⁴ Saemon Pita ea-wer visviseni leb-bong erpese nga womu Atua murrormi jinibb ne vare nir, ko nga mĩlai tweni nir sopor marini jin e. ¹⁵ Iok osorsan tevi sev nga propet maruli:

16 ‘Inu Numal, bea-luwi kele ko ßemajing lweni naim se Devet nga mumutmut jile pa m̄isij. Inu bosusture lweni kele. 17 Ko jinibb lele ne iel ngatan nga inu meveruse nir pa nga partori totkoni nisek, parlesi wose nga inu nuvi Atua. 18 Nale ngel evi se inu Atua nga mololi jinibb marongwose tuwi pa vini.’ ”

19 Ko Jemes etajer nga muwra “Evi nale suk nga bowrai suri: sete erres nga rraplingi soloslo nga murrow kele re jinibb ne vare nir nga marieni lwenir pa vini ji Atua e. 20 Ko erres rrapuli naul san van jir, ko rrapwerair e nga nir parvijuri ko wor nale sopor nga marto renge nale nesesreien se Moses, nir le ngel: Setemun parurroi nanen nga marloli sulsulen e van ji atua m̄inij nir, ko sete parloli p̄isij tevi nesevin, ko sete parurro nanu san nga marwusi ore ßirislan nga pimij ko drran sete m̄iseser asi te. 21 Suri tuwi jer pa vini, renge naim ne loten se m̄eri Isrel nir re nabong on, jinibb sopor arok-tur imare ko arok-eve nesesreien se Moses, ko jinibb arok-werai tweni nale sen re ngaim jijle.”

Aposol ko elta nir arlai naul san pian ji jinibb ne vare nir

22 Aposol tevi elta ko kalesia nir armurri suri nga parkoni kele jinibb sopor van Antiok e nga parpitevi Pol ko Banapas. Arlingi Saelas ko Jutas Barsapas nga morivi nabur eru re gortien se Numal. 23 Aruli naul san nga muwra mirpel: ‘Kem aposol ko elta nir, namwerai erres p̄elak tevi kami jijle jinibb ne vare nir nga kamivi jinibb se Numal nir re Antiok, Siria, ko Silisia.

²⁴ ‘Namrunge nga jinibb sopor re gortien se kem arinuk ji kami ko arlokloksi kami re nale nga sete kem namkonir e. ²⁵ Ngok ololi kem namlik korti le, ko namini tevi norrorrmien nga nablingi jinibb ne majingen eru ko nabkoni nuru vinuk ji kami. Nuru porpitevi Banapas ko Pol nga nammerreni nuru milep. ²⁶ Nir nga namlingir ngok arlai pa nolor ko mauren ser ko tweni majingen ngok. ²⁷ Ko niko namkoni Jutas ko Saelas, nga pora-werai kele nanu ngok kobbong nga kem namuli.

²⁸ ‘Nem̃in On eviseni tevi kem nga sete nabjingteni soloslo nga murrow rengo kami. ²⁹ Ko iok kobbong, evi nga sete kapurroi sev nga marloli sulsulen ren van ji atua m̃inij nir. Ko sete kaploli p̃isij tevi nesevin. Sete kapurroi nanu san nga marwusi ore b̃irisan nga pimij ko drran sete m̃iseser asi te. Poro kapvijuri norrorrmien ngok nir, ko kaploli p̃irres ko. Erres wor ko remse kami ko pa.’

³⁰ Niko nir ivij ngok arivel lingi Jerusalem ko aran Antiok e. Mian ko arkortoni kalesia totoklai nir, ko arlai vajin naul ser tevir. ³¹ Nale ne naul nen osongni nolor e neiren, ko osustur kele norrorrmien ser. ³² Ko Jutas ko Saelas kele orivi propet, ko orjiljilwer epriv tevir, ko orsustur e norrorrmien ser ko orwilwil ser. ³³ Meri Jerusalem ngok orlik kele beblen Antiok, ko daron nga morivel lingi nga porluwi van ji nir nga markonir e, ko kalesia nir ne ie arwera “Demat pipitevi kamru re sel se kamru nga kopor-

luwi e.” ³⁴ [Ko Saelas elik jer ie.]^B ³⁵ Ko Pol ko Banapas orlik keke Antiok, ko nuru tevi kalesia elep keke wor arvisviseni ko arwerwer suri Numal renge ie.

Pol ko Banapas orivel sisamis

³⁶ Ko sete epriv, Pol owrai tevi Banapas owra “Rrek rrapluwi keke van rraplesi jinibb se Numal nir renge ngaim jikle nga rramwerwer renge nale sen rer. Ngok puloli rraprongwose lat nga marlik ren muto suri.” ³⁷ Ko Banapas emarong, ko emrreni p̄itkai keke Jon nga nisen tuwen nen Mak. ³⁸ Ko Pol sete emrreni pirpok, suri Mak evel lingir seveling nga Pampilia ko omusmus p̄imajing tevir. ³⁹ Sete epriv ko Pol ko Banapas orlat, mian ko orsisamis. Banapas etkai Mak ko orwolu renge drrav van Saepras e. ⁴⁰ Ko Pol etkai Saelas; ko jinibb se Numal nir arngoni nga Numal se kerr purongwose pimetmete nuru renge nalol nga m̄irres sen. Mian ko orivel. ⁴¹ Orivel van, orremali Siria ko Silisia, orok-wilwil se kalesia nir nga parterter.

16

Timoti evivitu keke suri Pol ko Saelas

¹ Pol etajer keke van Depe ko Listra e, lat nga jinibb san nga mivi kalesia nga nisen Timoti m̄ilik e. Tasu sen keke evi kalesia nga mivi nesen Isrel, ko tata sen ma evi m̄eri Gris. ² Tasi kerr ko joji kerr nir nga Listra ko Ikoniam arwera evi

---

B 15:34 Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

jinibb nga mĩrres p̃elak san. ³ Pol emrreni p̃itkai p̃iptevi, mian ko ololi ean re bae. Ololi erpok suri m̃eri Isrel p̃etp̃eti nga marlik ie arongwose nga tata se Timoti evi m̃eri Gris. ⁴ Ko daron nga Pol tevi selen ngok nir marok-tutur m̃itajer re ngaim ko ngaim nir, arwerai tweni tevi kalesia nir sev nga aposol tevi elta nga Jerusalem marwerai. Ko arwerai eterter nga nir parrul totkoni ko wor norrorrmien ngok nir. ⁵ Ko kalesia nir arini eterter kele renge nosurien. Ko nabong jijle, jinibb evinvini, ololi nir esa van mare tetajer.

Pol elesi bori san iak Troas

⁶ Pol tevi selen nir arivel otvi Prijia ko Galesia. Ko Nem̃in On sete emarong nga nir parwerwer re vanu ne Esia. ⁷ Vitunen ko arremali kele renge vanu ngok Misia; ko arloli lesi nga paran mare kele Bitinia e, ko Nem̃in se Iesu sete emarong. ⁸ Mian ko arivel otvi ma Misia, mian ko arjipari Troas. ⁹ Ko re natmupong nen bbong, ko Pol elesi bori san suri m̃eri Masetonia san nga mutur ko mungoni tertere muwra “Kupini wor iel Masetonia ko kupwilwil se kem.” ¹⁰ Daron nga Pol m̃ilesi jijle bori ngok, ko kem nampejpej sel nga naban Masetonia e. Suri namrongwose nga Atua everuse kem nga naban nabwerwer renge nosp̃en nga mĩrres sen iok.

Litia evini evi jinibb se Numal

¹¹ Namwolu lingi kele Troas renge drrav, ko naman mawos Samotres e. Ko mevinen, namjipari Neapolis. ¹² Ko renge iok namtajer kele van Pilipae e, lat nga m̃eri Rom milep marloli liken ser rengen, ko mivi kele ngaim nga muto womu

re vanu ngok Masetonia. Namlik nabong sopor ie.

¹³ Ko re nabong on, namivare re ngaim ngok van re jeli nuwi seser san, nga namrrorrmievi lat nga m̄eri Isrel nir marok-ser korti e tweni loten. Namlik ngatan ko namtipatun namjiljilwer tevi nesevin nir nga markorti ie.

¹⁴ Nesevin nen san nga mokmurrong nen nisen Litia, nga mokwulwule nijor nga nowlin milep ko musongsong mupongpong m̄irres re ngaim ngok Taeatira. Ko ni evi vin nga moksurovi Atua. Numal etasi nolon nga m̄ilngi norrorrmien sen vajin eterter re nale se Pol. ¹⁵ Ko daron nga vinnen tevi naim sen nir marpaptas jijle, ko everuse kem owra “E, kapini kaplik renga naim suk, poro nga kaprrorrmievi inu nuvi weretunen jinibb se Numal”. Mian ko kem nammarong re sev nga muwrai, ko naman.

Arlingi Pol ko Saelas re naim ne nekaien

¹⁶ Nabong san renga sel se kem van re lat ne loten e, namsekai nesenwarreng demij maur san. Ni nem̄in san oto renga nga m̄ilai derteren tevi nga puwrai tweni sev nga pia-rremali vitu. Ervei nevöt elep daron nga mokloli majingen ngok e tevi nir nga marmetmete ni. ¹⁷ Vinok evijuri Pol tevi kem sopor kele, ko ok-kail van mare owra “Lartul ngel arivi jinibb se Atua nga mian mare temijpal nga marvisviseni kami renga sel ne mauren!”

¹⁸ Vinok olöni lweni norrorrmien ngok nabong sapon kele, mian ko Pol ornge esij e. Ko otur imera ko erij tere nem̄in nga, owra “Renge nise

Iesu Kristo, kuplinglingi vajin vinel!” Ko vesan rres neñin nga m̃isij nen elinglingi vin nga.

¹⁹ Ko daron nga nir nga marok-metmete vinel marongwose vajin nga martor jabble sel ser nga marok-loli nevöt milep ren, artur imare ko arrul totkoni Pol ko Saelas. Ko artekai nuru van ortur rengo ngaim ngok re maket, lat nga marok-wer sesesre lat nga puto suri tevi jinibb nir. ²⁰ Ko artekai nuru van ortur rengo no m̃eri Rom eru nga morivi gavman, mian ko arwera “Laru ngel orivi m̃eri Isrel, ko orok-loli sel nga marsij rengo sise kerr. ²¹ Orvisviseni murrun nga sete musorsan. Ko murrun nga morwerai kele sete evijuri nale nesesreien se kerr, ko kerr rrammajing rengo nise numal gavman ne Rom ko sete orongwose rrapvijuri nuru.” ²² Ko delung aran kele re norrorrmien ngok, ko artere Pol ko Saelas.

Ko jinibb ne nuval nir arrerrerrsi joro nuru ko arlai nale nga parevji nuru re nai. ²³ Daron nga marevji lenglengen nuru musuw, ko arlingi nuru van re naim ne nekaien. Ko arlingi nale tevi m̃er nga mimetmete naim ne nekaien nga pimteni suri nuru p̃irres nga sete porwolu. ²⁴ Daron nga morok murngo nale ngok, ko otur mera ko etkai nuru van lat san loloim jer kele, ko eplaji totkoni ßela nuru e nai nga milep san.

²⁵ Ko mian ko daron nga nat m̃irrang, ko Pol ko Saelas orlot ko orlai nubo van ji Atua, daron nga nir kele sopor re naim ne nekaien marok-murronge. ²⁶ Sete epriv ko nam̃i nga milep san eterure naim ne nekaien elep. Metali nir artetp̃ir,

ko dil delrrurr nga markai rene nevrer arvitvitan rene nevre nir jijle nga marlik re naim ne nekaien. ²⁷ Daron nga m̃er nga mokmetmete nir m̃itaol ko ñilesi metali martetp̃ir, ko orrorrmi nir nga marlik loloim arwolu van vare e; otur mera ko elai nesip ne nuval sen nga p̃isari lweni e. ²⁸ Mian ko Pol ekail owra “E, sete kupsari lwenim! Sete san owlu ivare, ejki.”

²⁹ Mian ko m̃ernen ongoni laet san, ko owlu van loloim re naim ne nekaien. Eririr temijpal, ko evini ejjol vitan re no Pol ko Saelas. ³⁰ Ko etkai tweni nuru re naim ne nekaien, ko osusi tevi nuru owra “Wurru, bololi pirpese ko ßela mauren?” ³¹ Orij weli nale sen, orwera “Kuplingi nosurien som rene Numal Iesu, ko ngok kurong-wose kupla mauren, nik ko nir nga marlik rene naim som.”

³² Mian ko Pol ko Saelas orjilwer vajin tevi ni ko nir jijle nga marlik rene naim sen suri Numal Iesu. ³³ Re daron ngok kobbong natmupong nen, ko m̃er nga mokmetmete nir re naim ne nekaien ngok etkai nuru van, errawe vaseni lat nga marevji nuru rene nibe nuru, mian ko ni tevi jinibb jijle nir nga marlik rene naim sen arpaptaes. ³⁴ Mian ko etkai lweni Pol ko Saelas vini re naim sen e, ko ela nanen sapon tevi nuru. Ni ko jinibb ne naim sen nir, neiren nga milep oto rene nolor suri arini nga marosuri vajin Atua.

³⁵ Daron nga nat m̃irin vajin, ko numal nesreien okoni polis sapor van ji ni nga mokmetmete naim ne nekaien tevi nale san nga muwra “Kuplinglingi laru ngok nuru porivel

sisarow.” ³⁶ Mer nga owrai tevi Pol owra “Jinibb nesesreien elai nale ngel nga nik ko Saelas kopor-ivel. Komor-rongwose kopor-ivel ko vajin renge demat.” ³⁷ Ko Pol owrai tevi polis nen owra “E, erpese ko, komru nomorivi m̃eri Rom, ko laru ngok setemun orloli nomorkot, ko arevji komru re no jinibb nir, mian ko arwirr komru van re naim ne nekaien. Ko lelingenok ormerreni porlai tweni silveni komru. Sete mia-irpok, sete erres porlai nale re sel, ko porini ko wor porlai tweni komru iel.”

³⁸ Daron nga polis muwrai tweni tevi numal nen nuru nga Pol ko Saelas orivi m̃eri Rom, ko numal nen nuru ormetutu lenglengen. ³⁹ Mian ko orini ko orwerai warru tevi nuru, ko ortekai tweni nuru re naim ne nekaien, mian ko orngoni nga porivel lingi ngaim ngok. ⁴⁰ Ko daron nga morivel lingi ie ko oran mawos re naim se Litia, ko iok ko orlesi kele jinibb se Numal nir ren, ko orsusture kele nosurien ser. Mian ko orivel lingi vanu ngok.

17

Pol ko Saelas oran Tesalonaeka

¹ Ko Pol ko Saelas orivel van, ko orremali re ngaim ngok Ampipolis ko Apolonia; mian ko ortajer van orjipari Tesalonaeka. Ko naim ne loten se m̃eri Isrel nir san oto ie. ² Ko erpe nga mokloli pa tetajer, ko Pol ean loloim nen nga pusrövi Atua. Ko okloli erpok ean ejpari nabong on itul ko pa nga ni mokwerwer tevi jinibb nir ie. Ko oklai nale ³ ne Naul On nga miviseni tevir nga Mesaea purnge p̃isij ko wor pijpari pimij,

ko Atua pia-loli pia-maur luwi kele renge mijen. Pol owrai kele tevir nga Iesu evi Mesaea nga ni mokwerwer suri. ⁴ Nir sopor arosuri sev nga Pol muwrai, ko arini kele arvivitu suri Pol ko Saelas. Ko jinibb ne vare kele nir elep nga marok-surövi Atua, ko nesevin nga marwowomu re nesevin nir arini kele arpitevir.

⁵ Ko mian ko jinibb nga marlelep se m̃eri Isrel nir nolor elelep, ko aran arpej butterter nga marok-ivel suri nawon sel, ko arwerai tevir nga parloli balpalen karkar. Arwera parevei Pol ko Saelas van jir; ko aran renge naim se jinibb san nisen Jeson, ko arbburburi metali sen nga marok-pej Pol ko Saelas. ⁶ Ko daron nga setemun marlesi nuru, ko arrul totoni Jeson tevi tasi kerr sapon, areveir vini artur renge kot re no jinibb nga marlelep ie. Mian ko arkail van mare temijpal arwera “Laru ngok nuru Pol ko Saelas orloli nanu nga marsij elep renge lat elep. Ko lelingenok orini iel kele! ⁷ Mian ko Jeson ngel etkai nuru oran loloim sen e. Nir jijle artor otvi nale nesesreien se Sisa, batu numal se m̃eri Rom nir. Nuru orwerai nga batu numal m̃inij kele san oto, nga nisen Iesu.” ⁸ Ko daron nga m̃eri Isrel tevi jinibb nga marlelep ne ie marunge nale ngok, ko arunge lengleng esij suri. ⁹ Mian ko arloli Jeson ko tasi kerr nen nir parlai nevöt sopor tevir puloli parivel sisarow e. Ko nir arloli erpok, ko arivel sisarow vajin.

Pol ko Saelas oran Berea

¹⁰ Renge natpong nen kobbong ko tasi kerr nir arkoni tweni Pol ko Saelas oran re ngaim

ngok e Berea. Ko daron nga morremali ie, ko ortajer ko pa van re naim loten se m̃eri Isrel nir. ¹¹ Jinibb ne ngaim ngok Berea arresrres asi nir ne Tesalonaeka, ko nir arir nga parunge nale. Ko nabong jikle armeteni pejpej renge Naul On poro nga nale nga Pol muwrair arsorsan tevi nga marto re Naul On, rreknga ejki. ¹² Ko mian ko nir elep arlingi nosurien ser renge Numal. Ko nesevin elep nga marwowomu re nesevin nir ne Gris ko norman nen kele elep arosuri.

¹³ Ko daron nga m̃eri Isrel nir nga marlik Tesalonaeka marunge nga Pol mokwera tweni nale se Atua tevi m̃eri Berea nir, iok ololi nir aran ie ko arevei kortoni delung sopor arser korti; ko arwera suri tevir, ko ololi nolor ololarsi Pol. ¹⁴ Ko ngavilvil, tasi kerr nir arkoni tweni Pol tevi selen kele sopor arjubbul van ngatan e renge jeli dis (ko Saelas ko Timoti orlik jer Berea). ¹⁵ Ko arpitevi Pol aran arjipari Atens. Ko daron nga marivel lingi Pol nga parluwi van Berea e, ko Pol elai nale tevir nga paran parwerai tevi Saelas ko Timoti nga nuru porsaro pingavilvil vini porpitevi kele.

Pol elik Atens

¹⁶ Daron nga Pol mokteravi nuru renge Atens, ko ornge esij nga m̃ilesi atua ser nga marsavir renge nai ko nevöt muwun saut. ¹⁷ Ko ean renge naim gortien se m̃eri Isrel nir nga p̃ijiljilwer tevi nir ko tevi jinibb ne vare kele nga marsurövi Atua. Ko nabong jikle, okjiljilwer kele tevi jinibb jikle nga m̃ilesir renge maket. ¹⁸ Ko m̃eri Gris nir sopor arvijuri nesesreien se nir san nga nisen

Epikurus, ko sopor arvijuri neseseien se nir san nga nisen Seno. Ko nir nen sopor arjilwer tevi Pol. Ko nir sopor arwera “O, morok erij se lenglengen! Ni oksuþe sev ko?” Ko nir m̃inij arwera “Namrunge erpe moksuþe atua ne vanu m̃inij ko.” Arok-rij erpok suri Pol oksuþe suri Iesu ko owrai tweni nga Atua ololi emaur luwi rengo mijen.

¹⁹ Mian ko arverus Pol nga pivini putur rengo no gortien ser san nga marveruse Ereopakas, ko arwera “Nammerreni nabrongwose nevisvisenien nga mimerr som erpese ko? ²⁰ Namrunge kuwrai nanu sopor nga namtaol lenglengo, ko nammerreni nabrongwose kusþe sev ko?” ²¹ Ko suri evi norrorrmien tera se m̃eri Atens nir ko se neturvitan kele nir ne ie nga tetajer mammerreni parlilik ko parmurrongo nale nga mimerr ko parjiljilwer rengo norrorrmien nga marirpok.

²² Mian ko Pol otur imera re no delung nir ko owra “Meri Atens, inu nulesi pa erpe kamok-surövi atua se kami nir erres þelak. ²³ Daron nga nomok-ivel suri sise kami, ko nomok-meteni nanu nir nga kamok-surövi, ko nulesi pa nale san nga kamuli rengo nawot san nga muwra ‘Ngel oto tweni nga parsurövi Atua san nga setewor rramrongwose’. Kami sete kamrongwose ko kamsurövi ma, ni le vajin mowra tweni ngel tevi kami. ²⁴ Atua ngok emajingo iel ngatan ko nanu jikle nga marto rengo. Evi numal ne melrin ko iel ngatan kele. Sete elik rengo naim loten nga jinibb m̃imajingo. ²⁵ Sete ongoni jinibb san þila sen nga þirij. Elai mauren, sowin ko nanu jikle tevi jinibb nir. ²⁶ Etipatun re jinibb sansan

kobbong, ni ololi jinibb totoklai nir nga marmaur iel ngatan. Ko owjuwje vajin lat ne liken ser sisamis, ko owra suri kele daron nga paramaur jipari. ²⁷ Atua ngok ololi erpok nga puloli kerr jijle rraploli lesi nga rrappej ni; ko rrek daron nga rramok-totong karkar, ko orongwose rrapsekai ni. Ko ewretun temijpal nga ni sete oruj ngasu rragrrag ji kerr. ²⁸ Ko erpe jinibb san muwrai pa tuwi muwra ‘Suri rramkorti renge Atua kobbong ololi rramla mauren, ko rramok-tuttur ko rramloli nanu jijle’. Ko erpe kele kami san nga mok-koji nubo muwrai pa muwra ‘Kerr kele rramivi natun.’ ²⁹ Ko suri rramivi natu Atua, ko sete orongwose rrapwera ni erpe nanu nga marmajinge re gol rrek silva rrek nevöt. Sete evi nanu san nga jinibb murongwose ðimajinge re nevren rreknga norongwosien sen, ejki. ³⁰ Ko re daron ne tuwi nga jinibb sete murongrongwos, ko Atua etlasi tweni bbong sev nga marloli, suri norongwosien ser ejkie. Ko lelingenok vajin okwerai tevi kerr jijle re lat jijle, owra ‘Kami jijle kaprieni norrorrmien se kami suri nololien se kami.’ ³¹ Suri elngi pa nabong nga pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb jijle ne iel ngatan renge sel nga musorsan kobbong. Atua otobbtobbu pae isi nga ni puloli pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir. Ko eviseni nga evi weretunen nga puloli pirpok re nga muloli pa ñnernen emaur luwi kele renge mijen.”

³² Ko daron nga Pol muwra jinibb san mimaur luwi kele re mijen, ko nir sopor armen keraji. Ko nir sopor ma arwera “Nammerreni naba-runge kele nale som suri norrorrmien ngok.” ³³ Mian

ko Pol evel lingir; ³⁴ ko nir sopor arini arkorti tevi ko arosuri Iesu. Renge nir ngok, jinibb san nisen Denis nga mivi san re gortien ngok Ereopakas, ko nesevin kele san nga nisen Damaris, ko norman m̃inij kele sopor.

18

Pol ean Korin

¹ Pol evel lingi Atens ko ean kele re ngaim ngok Korin. ² Ko iok, eskai m̃eri Isrel san nga mivel Pontas, nga nisen Akwila. Ko bonevis ean elik Itali re ngaim nga milep ngok Rom. Ko sete epriv batu numal ne Rom nga nisen Klotias, owrai nga m̃eri Isrel parivel lingi Rom ko wor. Mian ko Akwila tevi nesen sen Prisila orivel lingi Rom ko orini orlik Korin. Sete orlik epriv, mian ko Pol errmali nga mivini m̃ilesi nuru. ³ Ko elik tevi nuru. Okorti tevi nuru renge majingen se nuru, suri ni kele majingen sen osorsan tevi nuru; nir arivi jinibb nga marilile nevlul buluk. ⁴ Ko tetajer renge nabong on Pol tevi m̃eri Isrel nir ko m̃eri Gris nir arok-loli jiljilweren elep renge naim loten, suri Pol emrreni pirveir nga parosuri Iesu.

⁵ Ko vitunen Saelas ko Timoti orivel lingi Masetonia vini; ko daron nga morremali ie, ko Pol elngilngi majingen nga mok-ilile nevlul buluk, ko ean vajin re majingen nga renge nospen nga m̃irres, ko okwerai lilane tevi m̃eri Isrel nir nga Iesu evi Mesaea. ⁶ Ko nir ne ie artere ni ko arij esij tevi ni. Mian ko ni ewirrwirrleni tweni maw re sunsun sen, nga piviseni tevir nga esir duren tevir, mian ko owra “Porokapjijki, ko evi nga

kami kobbong, sete numrreni inu borongwose. Ko etipatun lelingenok inu bean bowrai tweni nale suk tevi jinibb ne vare kobbong.” ⁷ Mian ko evel lingi nir, ko ean elik re naim se jinibb san nga mivi jinibb ne vare nga moksurövi Atua, nga nisen Titias Jastas. Naim sen oto bbong jeli naim ne loten se m̃eri Isrel nir.

⁸ Ko Krispas, m̃er nga mokmetmete naim ne loten ngok, tevi nir nga marlik renge naim sen, arosuri Numal se kerr. Ko jinibb m̃inij kele elep ne Korin, daron nga marunge nale se Pol ko arosuri vajin Iesu, ko arini vajin ko arpaptaes.

⁹ Ko natpong san Pol elesi nanu san erpe bori san nga Atua miviseni tevi ko owra “Sete kupmetutu, ko kuptajer ko wor nga kupwerwer. Sete kupmosi. ¹⁰ Inu beptevim, ko sete san mia-lokloksim, suri nir elep re ngaim ngel arivi suk ko.” ¹¹ Ko iok ololi Pol elik iok Korin ejpari sia san ko navöl ouwon, nga mivisviseni nale se Atua tevi jinibb nir.

Meri Isrel artekai Pol van renge kot

¹² Renge daron ngok, m̃eri Rom nir arsusture kele jinibb san nga nisen Galio nga pivi batu gavman se m̃eri Akaea nir. Ko gortien ne m̃eri Isrel arini ko arrul totkoni Pol, ko artekai van re kot, ko arwera ¹³ “Merel okloli lesi nga puloli jinibb se kem nir parsurövi Atua renge sel nga m̃itre nale nesesreien se kem!” ¹⁴ Vitunen ko Pol pia-tur imera nga p̃irij, ko Galio owrai tevir owra “Meri Isrel, kapmurrong. Poro ewretun m̃erel ololi nanu san nga sete osorsan, rreknga otor otvi nale nesesreien, ko kamrongwos pae

nga inu borngé ko wor kami. ¹⁵ Ko suri evi laten kobbong ne nale, ko nais ko nanu ne nale nesesreien se kami, ko oto ji kami kobbong nga kaploli lilane. Inu sete nuir rragrrag nga bowra suri norrorrmien san nga mirpok.” ¹⁶ Mian ko ejeli twenir arivel lingi kot. ¹⁷ Ko delung nir arrul totkoni Sostinis, nga mivi nabur ne naim loten san, ko arevji temijpale re pa roro metali ne naim ne kot ko. Ko Galio sete ma owor suri rragrrag nir.

Pol olwi vini Antiok e

¹⁸ Vitunen ko Pol elik beblen kele tevi jinibb se Numal nir Korin, mian ko eremse nir ko elai drrav van kele Siria e tevi Akwila ko Prisila. Ko vitunen ko mia-linglingi ie, etvei tweni rao batun omus iak Kenkrea, nga piviseni rijrijen san nga muloli tevi Atua. ¹⁹ Ko mian ko arjipari ngaim ngok Epesas, ko Pol evel lingi Akwila ko Prisila. Mian ko ean loloim renge naim ne loten se m̃eri Isrel nir nga p̃ijiljilwer tevi jinibb nir ie. ²⁰ Elilik sapon mian ko arngoni nga p̃ilik piprepriv kele tevir, ko ni omusus. ²¹ Eremse nir ko owra “Poró Atua pimarong ko inu bea-luwi kele”.

²² Ko ejpari Sisaria renge drrav, ko etajer van Jerusalem e, ko owrai erres tevi kalesia nir. Mian ko etajer evan Antiok e. ²³ Elik eprepriv sapon ie, mian ko evel lingi kele, ko evel otvi Galesia ko Prijia nga pususture nosurien se jinibb se Iesu nir nga parini parterter kele.

Apolos iak Epesas ko Korin

²⁴ Ko m̃eri Isrel san evini Epesas nga nisen Apolos. Apolos eak renge ngaim ne Aleksantria, ko

evi jinibb nga m̃irres san ne rijen, ko orongwose erres nale ne Naul On. ²⁵ Arvisviseni pa osuw sel se Numal se kerr, ko tetajer okrunge erres nga pokwerwer ko nga pokvisviseni jinibb nir rengen nale weretunen se Iesu. Ko orongwose bbong baptaes se Jon. ²⁶ Ko okwerwer loloim re naim loten se m̃eri Isrel nir nga norrorrmien sen sete eririr rragrrag. Ko daron nga Prisila ko Akwila morunge nevisvisenien sen, ko orpitemi van re naim se nuru ko orwera visviseni sel se Atua erres vajin tevi. ²⁷ Vitunen ko Apolos owra pian Akaea, mian ko tasi kerr ko joji kerr ne ie Epesas arwilwil sen nga maruli naul san van ji jinibb se Iesu nir ne ie. Arngoni nga poro arongwos partekai Apolos pian loloim re naim ser. Ko daron nga m̃irmali Akaea ko ewilwil se nir nga re nalol nga m̃irres se Atua arivi kalesia. ²⁸ Suri Apolos evi jinibb nga m̃irij m̃iterter, ko rengen nale ne Naul On eviseni erres nga Iesu evi Mesaea. Ko rengen no jinibb nir, okwer ore nale se m̃eri Isrel nir.

19

Pol evini Epesas kele

¹ Daron nga Apolos m̃ilik malum Korin e, ko Pol evel otvi vanu vini Epesas e; ko ie, eskai kele jinibb se Numal nir rengen. ² Ko osusi tevir owra “Daron nga kamlingi nosurien se kami rengen Iesu, ko Nem̃in On esilvi kami rreknga ejki?” Ko nir arij weli arwera “Ejki, setewor namrunge rragrrage sapon suri Nem̃in On.” ³ Mian ko Pol owra “Ko kamla baptaes nga mirpese san?” Ko nir arij weli arwera “Ko namla baptaes se

Jon.” ⁴ Mian ko Pol erij welir kele, owra “Jon epaptaese jinibb nir nga nolor pulululwi. Ko owra kele nga san pia-vitu kele wor re ni nga jinibb nir parosuri. Ko Iesu ko evi mñernen nga Jon moksuþe suri ngok.”

⁵ Daron nga nir marunge jijle sev nga Pol muwrai ngok, ko nir jijle arpaptaes re nise Numal Iesu. ⁶ Mian ko Pol elngi nevren renger, ko Nemñin On esilvir; ko arij renge nale lele. Ko arok-werai tweni sev nga Atua muwrai tevir, erpe propet. ⁷ Ko re gortien ngok, nir erpe esngavöl drromon eru (12) totoklai.

⁸ Ko evi navöl itul totoklai nga Pol mokaan re naim liliken se mñeri Isrel nir ko mokjiljilwer sapon tevir suri batun vanu se Atua. Ololi lesi nga pirveir parini. ⁹ Ko nir sopor batur eterter ko armusus parosuri, ko arok-rij esij tere sel weretunen se Atua re no jinibb nir. Pol evel lingir ko etkai jinibb se Iesu nir. Ko nir arvivotu suri van re naim nga marok-korti ren san se mñer san nga nisen Tiranas. Ko nabong jijle Pol okjiljilwer tevir, ko nir armurri suri lat nga puto suri. ¹⁰ Ean ejpari sia eru, mian ko mñeri Isrel ko jinibb ne vare jijle ne vanu ngok Esia arunge vajin nale se Numal.

Natu Skeva nir

¹¹ Atua elai derteren tevi Pol nga puloli majingen nga marinijnij nawone nir. ¹² Jinibb arlai bbong sunsun ko nijor nga Pol niben mijparir, ko aran arlingi re jinibb nga marmesi nir, ko arres luwi e; ko nemñin nga marsij arwolu lingir.

13 Ko m̃eri Isrel kele sopor nga marok-ivel sarrsarr nga paroji tweni demij arloli lesi vajin nga paroji demij nir reнге nise Numal Iesu. Arwerai tevi demij nir arwera “E, namrij tevi kami reнге nise Iesu ngok nga Pol mokwerwer reнге.” 14 Ko m̃eri Isrel ebut nga marivi natu jinibb ne sulsulen san nga nisen Skeva, arloli lesi nga parloli pirpok. 15 Mian ko nem̃in nga m̃isij ngok owrai tevir owra “Iesu ngok, nurongwos pae, ko Pol kele nurongwose; ko kami ma, sete nurongwos rragrrage kami.” 16 Ko m̃er nga nem̃in nga m̃isij m̃isisilvi ngok otur mera ko oti siksenir, mian ko nir arwolu ivare lingi naim sen tevi niber sopen nga marrerra ko sunsun ser kele armerrerrerr. 17 Daron nga m̃eri Isrel ko m̃eri Gris nga marlik Epesas marunge sev nga miplari ngok, ko armetutu ko aririr temijpal. Mian ko jinibb nir arok-susi nise Iesu Numal se kerr van mare kele wor.

18 Ko nir elep nga marok-osuri vajin Iesu artur mera ko arwerai tweni vajin re no jinibb nir nga tuwi nir arok-loli majingen ngok nir ne botut ko nanu nga pulokloksi mauren se jinibb nir. 19 Ko nir elep nga marok-loli mirpok arlai naul ser vini ko arsulir reнге no jinibb nir. Naul nen elep sopen, erpe nowlir pian pijpari bebje silva 50 000. 20 Ko re sel nga marirpok nga derteren ner mutoe, nale se Numal ean ejpari lat jijle, ko ean eterter kele wor tetajer.

Laten nga milep iak Epesas

21 Daron nga nanu jijle musuw vajin ie, ko Pol orrorrmi nga p̃ileslesi Masetonia ko Akaea re sel

sen van Jerusalem e. Mian ko owra “Poro bosuw Jerusalem, ko ban kele ko wor Rom e.” ²² Mian ko okoni jinibb nga morok-wilwil sen eru, Timoti ko Erastas, van Masetonia e. Ko ni elik mun sapon Esia.

²³ Re daron mawos ngok ko, laten nga milep san eplari iak Epesas suri sel ngok se Numal se kerr. ²⁴ Laten ngok eplari erpel: Jinibb san elik nga mok-majinge nanu renge silva, nga nisen Dimitrias. Ko renge ie jinibb nir arok-surövi atua ser san nga mivi nesevin, nga nisen Artemis. Dimitrias emajing natu naim wowarrenc ngok re silva nga marrongrrongi naim loten se Artemis. Ko ni ko nir nga marok-majinge nanu ngok nir arok-la nevöt elep re daron nga marwulwuler.

²⁵ Dimitrias ervei kortoni nir jijle nga marok-loli majingen ngok ko owra “Selek nir, kamrongwose nga rramok-loli lilane liken se kerr re sev nga rramloli ngel. ²⁶ Ko rrek kamlesi ko kamrunge pa suri morok Pol nga oksusur metutue jinibb ko ervei tweni nir elep, sete re Epesas kis ko otomori renge lat jijle iel Esia. Okwera tweni nga atua nir nga jinibb marloli nevrer e sete arivi atua weretunen ko, ejki. ²⁷ Ko niko ololi jinibb jijle arrormi esij suri kerr vajin, ko suri nanu nga rrammajing ngok e nir. Ko naim ne loten se atua se kerr ngok Artemis tivini tivi naim nawon vajin, ko jinibb nir setemun tarsurövi erpe atua san. Iok sete erres, suri lelingenok jinibb elep arok-surövi, re Esia ko re lat elep kele ne iel ngatan.”

²⁸ Daron nga jinibb nen nir marunge iok, ko arlolar ko arkail van mare arwera “Atemis

nga mivi atua ne Epesas, ni elep!” ²⁹ Mian ko arvijajenge elep erpok, errale lat jijle re ngaim ngok. Ko nir sopor arrul totkoni ĩeri Masetonia ngok nuru, Gaeas ko Aristakas nga morpitevi Pol vini, ko arevei nuru van re lat nga marok-lilik e nga milep ser.

³⁰ Ko Pol emrreni pian p̃ijiljilwer sopen tevi jinibb nir, ko kalesia nir sete armarong. ³¹ Ko nir sopor nga martori majingen se numal gavman ne vanu ngok Esia arivi seler e Pol, ko arlai nale van nga Pol sete pian.

³² Ko delung arkarkar temijpal. Nir sopor arvijajenge nanu san ko nir sopor arvijajenge nanu san, ko nir eleplep arrelenge ko arvijajeng mae. ³³ Ko ĩeri Isrel nir arkoni nir san nga nisen Aleksanta nga pian putur re no nir. Ko jinibb arrormi nga ni evi ĩernen ko, suri ĩeri Isrel nir marloli mian mutur re nor. Ko osusi nevren van mare nga puloli parmurrong. Owra puwra suri nelesien sen rengen sev nga miplari.

³⁴ Ko daron nga delung nir marongwose nga Aleksanta evi ĩeri Isrel, ko nir arkail kele van mare, arwera “Atemis nga mivi Atua ne Epesas, ni elep!” Arok-p̃elak nga markail mirpok ejpari mete nial eru totoklai.

³⁵ Mianan ko jinibb se numal gavman ne ngaim ngok san ea-loli delung nir armurrong, ko owrai tevir owra “Meri Epesas, jinibb jijle ne iel ngatan arongwose nga evi majingen se kerr ko nga rrammetmete naim ne loten ngok se Artemis nga nisen mian wor mare, ko nevöt on nen nga murrongrrongvi ni, nga mivitan re melrin vini iel. ³⁶ Sete san orongwos rragrrag

ðikerkeris re iok. Ko niko erres ma nolo kami pumolmol, pian ngatan. Ko sete erres batu kami ðiterter pirpok. ³⁷ Kamtekai laru ngok vini, ko sete orvenae nanu san rengo naim ne loten se kerr, ko sete orok-rij tere kele Atua ngok se kerr. ³⁸ Poro Dimitrias tevi selen nir arlesi nanu san tere jinibb san, ko kot oto pa niko, ko numal nen nir arlik kele. Erres parloli nir wor parsupsuþe. ³⁹ Rreknga poro kamwera kapwera nanu kele san, ko erres rraploli re gortien san nga mivijuri sel mawos nen kobbong. ⁴⁰ Suri emlas bbong tarevei kerr van re kot suri laten nga kamlat e milep lelingen, ko kapa-wera pirpese suri?" ⁴¹ Daron nga muwrai jikle mirpok, ko okoni tweni jinibb nir arivel.

20

Pol evel rrurrngi Masetonia ko Gris

¹ Daron nga laten ngok musuw vajin, ko Pol everus kortoni jinibb se Iesu nir nga parini lat sansan. Elai rijen tevir nga puloli norrorrmien ser ðiterter, mian ko eremser, ko evel lingi ie van Masetonia e. ² Evel rrurrngi ie, ko oklai nale elep nga puloli norrorrmien se jinibb ðiterter, mian ko etajer kele van Gris e. ³ Ko elik navöl itul ie, oktiriv nga ðilai lwani drav san ko pulwi van Siria e. Ko ornge nga mñeri Isrel sopor arlingi nale ne ni nga parevji pini; mian ko erieni kele norrorrmien sen ko evijuri suri bbong ngaut rengo sel nga mñiasi Masetonia. ⁴ Ko Sopata, mñeri Berea ngok nga mivi natu Piras, evivitu suri, ko mñeri Tesalonaeka ngok Aristakas tevi Sekantas,

nuru kele orvijuri. Meri Depe ngok Gaeas nuru Timoti ko mēri Esia ngok nuru, Tikikas nuru Tropimas, orvivotu kele suri. ⁵ Lartul ngok nir arpitevi kem, mian ko arwowomu kem vajin aran artiriv kem Troas. ⁶ Ko daron ne nanen nga is mijki ren ngok mīasi, ko namsa re drrav san, namlinglingi Pilipae, ko namwolu namjipari Troas; ela nabong elim totoklai. Namkorti tevi nir ne ie ko namlik wik san totoklai.

Pol ejilwer tuloni tevi kalesia ne Troas nir

⁷ Re nabong nga womujnen re wik, namser korti kele nga nabsurövi Atua ko nabaan korti. Pol ejiljilwer tevi kalesia nir ejpari nat mīrrang, suri re rorong nen bbong ko ni pia-ivel. ⁸ Ko re loloim nga muto mare jer nen e nga namlik ren, laet esaut arto ren. ⁹ Ko mēlakel san nisen Iutikas oklik re winto nen. Ko daron nga Pol mokrij mirpok, ko Iutikas meten orrwel, mian ko ematurrwel; mian ko evitan ko ewaji ngatan re dan. Naim nen arloli evi naim itul e. San oto ngatan, san oto mare nen, ko san oto mare jer. Ko ni evitan re nga mare jer nen; ko daron nga maran nga parlesi, ko ni emij pin jer pa. ¹⁰ Pol kele ean ngatan ko esaro ngavil, ejjol vitan ji Iutikas ko erake ko owra “Sete kaprrormi, ni emaur luwi le pa!” ¹¹ Mian ko Pol olwi van kele mare e ko namaan korti jile, ko ejiljilwer tevir eanan ejpari nat emaot nga pīrin; ko namiel lingir vajin. ¹² Mian ko arpitevi mēer wel nga mimaur luwi nga van re naim sen e, ko arir temijpal suri.

Namlinglingi Troas naman Maelitas e

¹³ Pol orrorrmi nga ni pivel kele van lat san nga nisen Asos. Ko kem namwowomu renge drrav nga naban nabtirive ni ie. ¹⁴ Ko okorti kele tevi kem ie, ko esa re drrav. Ko namwolu kele van Mitilen e. ¹⁵ Ko mevinen namini lat san mori Kios, ko nabong minij nen namjipari Samos. Ko mevinen vajin namjipari Maelitas, ko naman ngaut ie. ¹⁶ Pol orrorrmi nga nabwolu asi Epesas, suri sete emrreni nga putur periv Esia. Otor ngavilvil, suri emrreni pilik Jerusalem renge daron ne Pentekos.

Pol ejilwer tuloni tevi m̄erwomu nir ne kalesia nir ne Epesas

¹⁷ Re Maelitas, Pol elai nale van Epesas e, ko everus m̄erwomu nir ne kalesia nir nga parini parlesi ni. ¹⁸ Daron nga marjipari ie ko owrai tevir owra “Kamrongwose nanu jijle nga mololi nga meptevi kami daron nga mea-vini taole Esia. ¹⁹ Meri Isrel nir sopor arok-loli norrorrmien nga parlokloksik, ko arloli nurnge esij elep. Ko inu nutajer bbong, numajing se Numal, ko nuloli nolok ean ngatan. Ko nabong elep suwen metek orurus. ²⁰ Daron nga mewerwer renge no delung nir, rreknga re naim se kami sisamis, ko sete norrorrmien suk emtutu renge sev nga bowrai nga piwilwil se kami. ²¹ Nuwrai tevi m̄eri Isrel ko jinibb ne vare nir nga parlinglingi nololien ser ko parieni lwenir van ji Atua e, ko parosuri Numal Iesu.

²² “Ko sete nurongwose sev pia-rremali jik re Jerusalem, ko bosuri ta Nem̄in se Atua ko bean ie. ²³ Ko re ngaim jijle nga botutur e, Nem̄in

On owra tevik nga bean re norongen nga m̃isij milep, ko parlingi inu re naim ne nekaien. ²⁴ Ko sete nurrormi p̃elak sev nga p̃irmali jik, ko nuwra ta ma bevinvini ore jijle majingen nga Numal Iesu m̃ilai tevik nga bololi. Ko majingen ngok evi nga bowrai tweni nosp̃en nga m̃irres suri nolo Atua nga m̃irres p̃elak.

²⁵ “Nuvel ji kami jijle, mewerwer tevi kami suri batun vanu se Atua. Ko lelingenok nurongwose nga sete kami san orongwose p̃ilesi kele nok. ²⁶ Ko niko bowra nanu nga m̃iterter san tevi kami, ngel: Poro kami san pijijki, ko sete kama-piri inu e, ejki; ²⁷ suri nuwrai nanu jijle ko pa nga Atua mimrreni kaprongwose. ²⁸ Kapmetmet kami p̃irres ko nir nga Nem̃in On m̃ilngi re nevre kami. Kaptor pipi kalesia se Atua nir, suri Atua owli tweni nir ko pa re drra Natun. ²⁹ Nurongwose nga poro bevel lingi kami, ko sopor para-vini ji kami pirpe guli rrum nga par-lokloksi kami. ³⁰ Kami luwi kele kobbong sopor parvisviseni gerisen nga parlai tweni jinibb se Numal nir. ³¹ Kapmetmet, ko kaptur p̃iterter! Kaprrormi, natpong ko natrin ejpari sia itul totoklai nga nomok-visviseni tetajer kami e nga suwen metek mokjumjum suri.

³² “Ko lelingenok vajin nulngi kami renge nevre Atua, ko nulai nale se Atua tevi kami nga muwra nolon nga m̃irres orongwose piwilwil se kami. Nale ngok orongwose puloli kapterter ko p̃ilai nanu nga marres parremali ji kami, erpe rijrijen sen muwrai pa. ³³ Ko inu sete nuvi jinibb nga nolok mimrreni nevöt rreknga nijor se jinibb

m̃inij nir. ³⁴ Kamrongwose nga inu nomok-
 ðelak tevi nevrek mawos nga ðelai sev nga inu
 tevi selek kele nir, nevre kem mumrrol ren.
³⁵ Renge nanu jijle nga mololi, nuviseni erpese
 nga kami kapvijuri nga piwilwil se nir nga niber
 mimelisna. Kaprrorrmī suri nale se Numal Iesu
 nga muwra ‘Neiren elep renge kerr re rramlai
 nanu tevi jinibb, easie nga poro rraplai nanu ji
 jinibb.’ ”

³⁶ Daron nga Pol mivinvini jijle nale sen, ko
 ejipa vitan tevi nir jijle ko olot. ³⁷ Nir jijle arunge
 esij nga ðilinglingir, ko arting ko arloplope, ko
 arromji ko aremsen. ³⁸ Arunge esij elep suri
 owrai tevir owra “Sete kama-lesi kele inu nok.”
 Mian ko arpitevi van renge drrav.

21

Pol ean Jerusalem

¹ Vitunen nga namremser ko namsa re drrav,
 ko namwolu mawos van Kos e. Ko mevi-
 nen namjipari Roj, ko namtajer van, namjipari
 Patara. ² Ko renge ie, namlesi drrav kele san
 owra pian Ponisia e; ko namsa ren ko namwolu
 kele. ³ Namini vajin nga namleslesi norour nga
 milep ngok Saepras m̃iraji, mian ko namasi re
 devjen rres e; mian ko namwolu nga nabini Siria.
 Drrav ejpari iok re Taea nga pujubli nijor ie,
 mian ko naman ngaut e. ⁴ Namsusi pejpej jinibb
 se Iesu nir ie, ko namlik tevir ejpari wik san. Ko
 Neñin On owrowrai tevir nga parwerai tevi Pol
 nga setemun pian Jerusalem.

⁵ Ko daron nga wik nen m̃iasi vajin ko namti-
 patun kele sel se kem. Jinibb totoklai tevi nesen

ser ko natur nir arpitevi kem re ngaim ean ejpari jeli dis. Namjipa vitan renge deñinan ko namlot. ⁶ Mian ko kem jijle namremremse kem sisamis; ko kem kobbong namluwi kele van re drrav e, ko nir ma arlulwi van siser e.

⁷ Ko drrav owlulwi lingi Taea, owlulwi kele vini renge Toleme e. Ko naman ngaut, namlesi kele tasi kerr nir ne ie. Namlik nabong totoklai san tevi nir. ⁸ Ko mevinen naman Sisaria ko namlik tevi Pilip, nga mivi jinibb werweren. Evi san re nir ebut nga marlingi bonevis Jerusalem nga parmetmete nevöt.^C ⁹ Ko natun nesevin nir ivij nga setewor marlik ji norman, ko nga marok-werai tweni nale nga Atua mĩlai tevir erpe propet. ¹⁰ Namlik Sisaria nabong sopor, mian ko jinibb san nga mivi propet, nisen Akapus, mivel Jutia vini ji kem. ¹¹ Evini ji kem ko elai netatuw se Pol ko eka lweni ßelan tevi nevren, ko owra “Ngok nale se Nemĩn On nga muwra, Merwomu ne Isrel nga Jerusalem parkai jinibb nga netatuw sen ngel re murrun ngel kobbong, ko parlingi ni re nevre jinibb ne vare nir.” ¹² Daron nga namrunge nale ngok ko kem jijle namok-werai eterter tevi Pol nga sete pian Jerusalem. ¹³ Ko Pol erij weli kem owra “Suri sev kamting ko kamtor otvi nolok? Sete numarong kis nga parlingi inu re naim ne nekaien suri Numal Iesu, ko numarong kele wor nga bemij suri ni iak Jerusalem.” ¹⁴ Ko niko sete nama-revei norrorrmien sen, ko namlinglingi kobbong. Ko namlot kobbong nga puto ko pa pirpe nga Numal se kerr mimrreni.

C 21:8 Kuplesi batun 6:5.

¹⁵ Namlik eprepriv sapon ie, ko namser kortoni kele joro kem, mian ko namiel namini Jerusalem e. ¹⁶ Jinibb se Iesu kele nir sopor ne Sisaria arpitevi kem. Ko artekai kem van re naim se jinibb san, nisen Nason, ne Saepras, nga mivi jinibb se Iesu tuwi ko pa. Ko namlik renge naim sen.

Pol okluklue Jemes

¹⁷ Ko daron nga namjipari Jerusalem, ko jinibb se Numal nir arir temijpal nga parlai kem. ¹⁸ Mevinen vajin ko Pol emrreni pukluklue Jemes, ko kem nampitevi. Ko nir nga marivi m̄erwomu se kalesia nir arlik jijle ie. ¹⁹ Pol owra erres tevir, ko ewer visviseni tevir erpese nga Atua m̄ilai ni nga piwilwil se jinibb ne vare nir.

²⁰ Nir jijle nga marunge nale ngok arsurövi Atua. Ko arwerai tevi Pol arwera “Sele kem, nik kulesi pa nga jinibb nuvasngavöl vavis kis ne m̄eri Isrel nir marini marosuri. Ko nir jijle artori malume nale nesesreien se Moses erres p̄elak. ²¹ Ko nir arrormi nga nik kuvisviseni m̄eri Isrel nir nga marlik karkar re vanu se jinibb ne vare nir nga sete parosuri nesesreien ngok. Arwera nik kuwer orer nga natur norman nir setemun parvijuri sel ne tuwi se m̄eri Isrel nir, ko nga sete natur paran re bae. ²² Ko rraploli pirpese le vajin, suri jinibb se kerr nir arongwos pae nga nik kumlik iel? ²³ Ko kuploli ma sev nga nabwerai ngel: Jinibb se kem ivij arloli rijrijen sisamis ser tevi Atua. ²⁴ Kupkorti ma tevir mevi renge loten ser nga puloli nir parwokwok re no Atua. Ko kuplai nevöt nga nir parwuli nanu e nir renge nabong ser nen,

ko nir vajin parongwos parkiri batur. Ko ngok piviseni tevi jinibb nir nga sev nga marsupsuŕe suri nik sete arivi weretunen, ko jinibb jijle parongwose vajin nga ewretun nik kuvijuri ko wor nesesreien se Moses. ²⁵ Ko daron sapon pa, namwerai rurrngi jinibb ne vare e nir nga marivi kalesia, sev nga nir parloli. Namwerai rurrngir e nga sete parurroi sev nga marlot e tevi atua m̃inij nir, sete parurroi vison nga drra muto malum ren, rreknga nanu rrum nga sete martevei otvi ĩrislan nga drra puwlu tweni, ko sete kele parloli ĩisij tevi nesevin.”

²⁶ Ko Pol emarong, ko mevinen eptevi nir ivij nen, arivel. Ko arloli verusen nga puloli parwokwok re no Atua. Ko Pol ean loloim re Naim se Atua nga puwrai tevi jinibb ne sulsulen suri nabong evis nga parvinvini ore majingen ne nir elim ngok nga parini parwokwok luwi re no Atua. Suri nir ngok parevji sisamis wor nanu rrum ko.

Arrul totkoni Pol

²⁷ Ko daron nga wik nen mutomori pusuw, ko m̃eri Isrel nga marivel Esia vini markulu sweri Pol loloim re Naim On. Ko arser kortoni delung jinibb nir ko artur imera ko arrul totkoni Pol.

²⁸ Arkikail, arwera “E, sele kem nir, m̃eri Isrel, kapini kapwilwil se kem! Merel okivel karkar lat jijle, okwerai nanu nga marsij nir tere kerr m̃eri Isrel nir ko tere nale nesesreien se Moses ko tere kele Naim On ngel. Ko ololi Naim On orrokitkit vajin suri eptevi jinibb ne vare nir vini ren.” ²⁹ Arwerai erpok suri arrorrm̃i Pol eptevi Tropimas nga mivi jinibb ne vare, m̃eri Epesas

san, van re Naim On; suri arlesi nuru Pol re ngaim ie.

³⁰ Ko iok ololi kele laten nga milep san errmali re ngaim ngok. Ko arrul re Pol ko arteseni tweni re Naim On vini vare e; ko jinibb ne sulsulen nir arkikior luwi re metali. ³¹ Nir ngok armerreni parevji pini Pol; mian ko nale ejpari burtur se jinibb nuval ne Rom nir, ornge nga laten nga m̃ikarkar san errmali renge Jerusalem totoklai. ³² Ko ngavilvilsen elai jinibb nuval tevi m̃erwomu ser nir sopor, arwolu van lat nga nat m̃ikarkar muto ren. Ko daron nga jinibb nir markulu marmeteni burtur tevi jinibb nuval sen nir, ko setemun arevji Pol. ³³ Ko burtur ean morie Pol ko ololi jinibb sen nir arrul totkoni, ko arkai totkoni nevren tevi dil delrrurr eru. Mian ko osusi tevir owra “Merel evi si le san? Ololi erpese le?” ³⁴ Nir sopor arkail arwera nale san, ko nir m̃inij arweraĩ nale m̃inij. Arkarkar elep nawon, ko burtur elesi eterter nga purongwose sev evi batu laten. Mian ko okoni kele jinibb sen nir nga partekai Pol van re naim se jinibb ne nuval nir. ³⁵ Daron nga martipatun nga partongsa van re naim nen, ko jinibb nir arlolar p̃elak, ololi jinibb ne nuval nir arwosi Pol van mare ko arivel tevi, ³⁶ suri delung nir arvivotu ko arkikaile elep arwera “Kaprevji, kaprevji pini!”

Pol erij tevi delung

³⁷ Otomori jinibb ne nuval nir parwosi Pol van loloim re naim ser, mian ko Pol ongoni tevi burtur owra “Wurru, orongwose ñejiljilwer tevim beblen?” Burtur osusi tevi owra “Erpese?”

Kurongwose kuprij nale se m̃eri Gris? ³⁸ Inu nurrormi nik kuvi m̃eri Ijip nen nga mutur imera ko m̃itre batu gavman ko m̃itkai jinibb nuval nir nuvasngavöl nuvavij (4000) ko nir maran marlik rengo lolo merwer.”

³⁹ Ko Pol erij weli owra “Ejki, inu nuvi m̃eri Isrel. Nuak Silisia, re Tasas, nga mivi ngaim nga milep. Wurru kupmarong inu nga ßerij tevi delung ngok nir.” ⁴⁰ Burtur emarong, ko Pol otur ko obblöni nevren van mare nga nir parmurrong; mian ko ni erij tevir vajin re nale se m̃eri Isrel nir.

22

¹ Ko Pol owra “Selek nir, m̃eri Isrel tata suk nir ko tuwak nir, wurru kapmurrong ko bowrai visviseni mauren suk tevi kami.” ² Ko daron nga m̃eri Isrel nen nir marunge nga ni mokrij tevir rengo nale mawos ser, ko nir armurrong kemkañe kele. Mian ko ni erij etajer, ³ owra “Inu nuvi m̃eri Isrel. Nuak Silisia re ngaim ngok Tasas. Numaur ko nulep ie. Nulai norongwosien suk ji jinibb nevisvisenien ngok Gamaliel. Evisviseni inu erres ðelak re nesese-reien se ßirterawarrend se kerr nga bevijuri. Ko re daron ngok nuterter elep re majingen se Atua, erpe kami ngok nir lelingen. ⁴ Ko nomok-oji jinibb nga marvijuri sel se Iesu, nga berevji pinir. Nurrul totkoni norman ko nesevin nga m̃elngir re naim ne nekaien. ⁵ Ko ngok batu jinibb ne sulsulen tevi nir ne kaonsel se kerr arongwose parwerai nga evi weretunen. Re daron ngok nutori naul nga maruli paran ji tasi kerr ngok nir

nga marivi m̃eri Isrel iak Damaskas. Nuan iok nga ßesre totkoni kalesia nir ko beptevi lwenir vini Jerusalem e nga parvirralir.

Pol owrai tweni erpese mivini mivi jinibb se Iesu

⁶ “Otomori pivi levial re daron san, nomok-tutur suri sel vini mori Damaskas, ko moron nga milep san omor vini re melrin ejparik. ⁷ Nuil jubbul ngatan re dan, ko nurnge drrelan san muwra tevik muwra “Sol, Sol, suri sev nik komok-loli esij tevi inu?” ⁸ Ko nususi tevi nuwra “Numal, nik kuvi isi le?” Ko ni owra lweni tevik owra “Inu le Iesu m̃eri Nasret ngok nga komok-loli esij tevik.” ⁹ Nir nga marivel korti tevik arlesi moron ngok ko sete ma arunge drrelan nga m̃irmali. ¹⁰ Mian ko nususi nuwra “Numal, kumrreni inu bololi sev?” Mian ko owrai lweni tevik owra “Kuptur imera ko kupan Damaskas e. Ko daron nga kupjipari ie, ko jinibb san p̃iwer visviseni tevim nanu jikle nga Atua m̃ilngir nga kupa-loli.” ¹¹ Moron ngok omor temijpal ko ololi setemun nurongwose bokluklu, ko nir nga marvivotu suri inu artotkoe nevrek van Damaskas e. ¹² Renge ngaim ngok, jinibb san elik ie nga nisen Ananaeas nga muosuri ko mutori nesesreien se Moses nir m̃irres, ko nga m̃eri Isrel nir nga marlik ie martori ni muon m̃irres suri. ¹³ Evini jik ko owrai tevik owra “Sol, selek, lelingenok kurongwose kupkulu luwi vajin!” Ko vesan rres, nuklu luwi ko numteni. ¹⁴ Mian ko owrai tevik owra “Atua nga apu se kerr nir marok-surövi otobbobbu nik nga kuprongwose nanu nir nga ni mimrrenir, ko nga kuplesi jinibb

ne majingen se Atua nga mumomsawos m̃irres, ko kuprunge ni mawos drrelan. ¹⁵ Ko kupwerai tweni ko wor tevi jinibb jikle sev nga kumlesi ko kumrunge. ¹⁶ Ko suri sev komok-tiriv? Kuptur mera, kuppaptaes, kupverus van ji Atua re loten nga ni p̃irrawe tweni nololien som.”

Atua okoni Pol nga puwrai tweni nosp̃en nga m̃irres se Iesu tevi jinibb ne vare nir

¹⁷ “Nulwi vini Jerusalem e. Ko daron nga nomok-lot loloim re Naim On, ko nulesi nanu san erpe bori nga Atua miviseni tevik, ¹⁸ nga m̃elesi Numal suk. Owrai tevik owra “Pingavilvilsen, kupiel lingi Jerusalem lelingen wolok ko pa, suri nir ne iel setemun mara-runge nale som suri inu.” ¹⁹ Ko nurij weli nuwra “Numal, nir arongwose nga renge lat ne liliken elep pa, nurrul re jinibb ko nurevji jinibb nga nosurien ser muto renge nik. ²⁰ Ko daron nga kele marevji Steven e nga muwrai tweni nik nisem, nuir bbong, ko nutur tevir ko nomok-metmete joro nir nga marevji.” ²¹ Mian ko Numal owrai tevik nga bevel, ko erijrij inu nga pukoni twenik van ngasu jer ji jinibb ne vare nir.”

²² Delung nen arok-murronge nale se Pol erres ean ejpari vajin musp̃e suri jinibb ne vare nir. Ko daron nga moka-sup̃e jinibb ne vare nir, ko artipatun nga markarkar orore vajin; arkail van mare arwera “Kaptekai tweni morok, kaprevji pini, sete erres nga pimaaur!” ²³ Ko arok-kikail lenglengen van mare, ko arwirrwirr sunsun ser, ko arserake maw ko arwirr karkare nga piviseni nga nir arunge lengleng esij. ²⁴ Ko burtur se

jinibb nuval ne Rom nir owrai tevi jinibb sen nir nga partekai Pol van loloiim ko parvirrali nga puloli puwrai tweni suri sev m̃eri Isrel nir marok-kail tere mirpok. ²⁵ Ko daron nga markai totkoni vajin nga parvirrali, ko Pol owrai tevi m̃erwomu ser nga moktur ie owra “E, inu nuvi m̃eri Rom le san. Ko setewor nukot. Sete kamrongwos kapvirralik!”

²⁶ Daron nga m̃erwomu nen murnge nale ngok, ko ean owrai tweni tevi burtur owra “E, rrek kurrleage, ko morok evi m̃eri nga kerr ko san!”

²⁷ Mian ko burtur nen evini osusi tevi Pol owra “E, kupwerai p̃irres, kuwretun le wor nga nik kuvi m̃eri Rom san?” Ko Pol eweli nale sen owra “O-o, nuwretun ko wor.” ²⁸ Mian ko burtur nen owra “O, inu nuwirr pa nevöt nga milep san nga mevini vajin mevi m̃eri Rom.” Ko Pol erij weli owra “Ko inu nulai suri nuvijuri bbong tata suk.”

²⁹ Ko nir nga marwera parevji Pol arjuj luwi, ko burtur kele emtutu, suri otor jabble pa nga m̃ika totoni m̃eri Rom san re dil delrrurr.

Pol otur re no jinibb nga marlelep ne Isrel

³⁰ Ko nabong m̃inij nen m̃erwomu emrreni purongwos mawos nale nga numal se m̃eri Isrel nir martere Pol ren. Mian ko orpaji dil delrrurr ko ololi Pol evel sisarow, ko erijrij jinibb batu sulsulen nir totoklai nga parlik. Ko ololi artekai Pol van ko ololi otur liven re nor.

23

¹ Pol oklu mawos re nor ko owra “Tasik ko jojik nir, tetajer mijpari lelingenok, numajing se Atua renge sel nga muon, ko nuwokwok erres.”

² Ko batu jinibb ne sulsulen ngok Ananaeas owra tevi nir ngok nga marok-tur mori Pol nga nir san puwje jingo Pol. ³ Mian ko Pol owra tevi Ananaeas owra “Nik nga kumwokwok mĩrres, Atua pia-wuje nik ko! Kulik iok nga kupwera sesre lat nga puto suri tevi inu renge nesesreien se Moses, ko kutor otvi nale nesesreien nga kumwera parwujek!” ⁴ Ko jinibb nga martur mori Pol arwera “E, erpese kumrij tere batu jinibb ne sulsulen se Atua mirpok?” ⁵ Mian ko Pol erij weli owra “O, sete nurongwose nga ni mivi batu jinibb sulsulen. Ko Naul On owra sete erres rraprij nale nga mĩsij tere mĩrwomu se kerr san.”

⁶ Ko mian ko daron nga Pol mĩlesi nga nir ne gortien ngok sopor arivi Satusi nir ko sopor arivi Parasi nir, ko ekail van mare owra “Selek nir, inu nuvi Parasi san, ko nuvi kele natu mĩeri Parasi san. Ko armerreni parrowrrowe inu iel lelingen suri inu nuosuri temijpale nale nga muwra jinibb nga marmij para-maur luwi kele.”

⁷ Daron nga Pol muwrai jijle mirpok musuw ko Parasi ko Satusi nir arlatlat lululwenir re gortien ser, ko arteri wukarir vajin evi meling eru e. ⁸ Satusi nir setemun arosuri anglo nir ko nemĩn nir, rreknga mijen nir nga parmaur luwi kele, ko Parasi nir ma arosuri nir totoklai. ⁹ Mian ko nat ekarkar temijpal. Ko jinibb nevisvisenien ne nesesreien se Moses sopor nga marivi Parasi nir artur imera ko arwerai eterter tevir arwera “Sete namlesi rragrrag nanu san esij ji morok. Rrek ewretun nemĩn san rreknga anglo san erij tevi!” ¹⁰ Ko laten ser ean elep. Ko burtur emtutu nga

tarevei Pol ko tarrerrerrsi niben sopen, mian ko erijrij jinibb sen nga partekai tweni. Ko nir aran artekai tweni van elik talev re naim ser.

¹¹ Re natpong nen, Numal otur re jeli Pol ko owra “Sete kuprrormi nanu san! Erpe kumjiljilwer pa suri inu iel Jerusalem, ko kupjiljilwer kele pirkok suri inu iak Rom.”

Armurri suri nga parevji pini Pol

¹² Ko re mevinen rorpong, m̃eri Isrel nir easi ngavöl ivij (40) arser korti ko arlingi nale san, ko arijrij tevi Atua arwera ¹³ “Sete nabaan ko sete nabminmin pijpari wor nabrevji pini Pol!” ¹⁴ Ko nir sopor aran ji batu sulsulen ko m̃erwomu ser ko arwera “Namloli pa rijrijen pa tevi Atua nga sete nama-urroi nanu san pijpari nabrevji pini wor Pol. ¹⁵ Ko kami nir ne kaonsel, kaplai nale van ji burtur se m̃eri Rom nir. Kaplum̃i nolon ko kapngoni poro orongwose p̃itkai lweni Pol pulwi vini ji kami nga kapsusi rongorngge kele tevi. Ko kem nabtiriv terai live sel sopen nga nabrevji pini nga setemun pijpari iok.”

¹⁶ Ko metulu se Pol ornge nale ngok, ko ean owraie. ¹⁷ Mian ko Pol owrai tevi nir san owra “Kuptekai m̃elakel ngel van ji burtur. Emrreni puwrai nanu san tevi.” ¹⁸ Ko m̃er nga etkai m̃elakel nga van ji burtur, ko owra “Pol nga m̃ilik re naim ne nekaien okonik nga beptevi m̃elakel ngel vinuk jim, suri emrreni puwrai nanu san tevim.” ¹⁹ Burtur etkai m̃elakel nga van devjen e sopen, ko osusi tevi owra “Kuwra kupwerai sev le tevik?” ²⁰ Melakel erij weli owra “Meri Isrel sopor arloli pa nale san, ko mevi parngoni

tevim nga kupa-pitevi Pol van ngatan re gortien ser. Parkerasim nga gortien ser emrreni kele purongwose sopen suri nanu ngok. ²¹ Ko warru, pijki setemun kuploli nanu nga parwerai ngok. Suri nir easi ngavöl ivij (40) nga parteptepi terai parevji Pol. Arloli pa rijrijen nga sete paraan ko sete parmini nanu san pijpari nga parevji pini. Ko lelingenok, artiriv pa nirka nga parloli ko nga parunge lweni sev nga kupwerai lweni.” ²² Burtur owrai tevi owra “Sete kupwerwerai tevi jinibb san purongwose sev nga kumwerwerai tevik ngok.” Ko okoni tweni evel.

²³ Ko burtur nen everus jinibb sen eru, ko owrai tevi nuru owra “Koporan koporlesi jinibb ne nuval nir ongut varu (200) ko koporwerai tevir nga nir partiriv parmetmet nga paran Sis-aria. Koporlai nir ngavöl ebut (70) nga parsakel sisamis re os ser, ko nir ongut varu (200) kele nga parivi ne sir kis. Ko parlinglingi iel re mete nial piesiw nat pupong. ²⁴ Kaplingi os san putometmet terai Pol. Ko kapmetmete ãirres pian pijpari ji batu gavman ngok Piliks, nga sete nanu san pulokloksi rengo sel.” ²⁵ Ko burtur oli naul san nga muwra:

²⁶ ‘Neiren evel ji inu Klotias Lisias ko ean ji numal gavman Piliks. ²⁷ Morok ñeri Isrel arrul totkoni pa osuw ko otomori parevji pini. Ko daron nga morngo nga ni evi ñeri Rom san, ko nutkai jinibb nuval suk nir van nga ßetkai tweni jir. ²⁸ Numrreni bemteni otvi wor sev nga marlolarsi ni suri, mian ko nutkai van re Kaonsel ser. ²⁹ Ko nulesi nga ni sete ololi rragrrag nanu san nga ni pimij rreknga pian re naim ne nekaien

suri. Nale nga marwerai ren evi bbong murrun ne nesesreien ser kobbong. ³⁰ Ko daron nga san mivini muwrai tevik nga m̃eri Isrel armurri suri nga parevji pini, ko niko nurrorrmi erres nga bokoni tweni vinuk jim. Nuwrai mawose tevi nir nga marlolarsi, nga poro nir arongwose parwerai tweni sev nga ni muloli m̃isij, renge nik nom.”

³¹ Jinibb nuval nir arosuri nale se burtur ser, ko re natpong mawos nen kobbong, artekai Pol van re ngaim nga Antipatris e. ³² Ko mevinen, jinibb nuval nga os ser mijkie arivel luwi ßelar van lat nga nir e, ko jinibb nuval nga os ser kobbong mutoe artajer tevi Pol. ³³ Ko daron nga marini Sisaria ko arlai naul nen tevi numal Piliks, ko arlingi Pol renge nevren. ³⁴ Piliks eve naul nen, ko osusi tevi Pol owra “Nik kuvi m̃eri ngabe?” Ko daron nga murnge nga Pol mivi m̃eri Silisia ³⁵ ko owrai tevi owra “Daron nga jinibb marini nga parwerai tweni sev nga marlesi rem, ko inu bea-murronge nik.” Ko owrai tevi jinibb nuval nga parrul totkoni pa Pol ko renge naim ne nekaien nga muto ji ni.

24

Meri Isrel arwerai tweni sev nga marlesi esij renge Pol

¹ Nabong elim easi, ko batu jinibb sulsulen ngok Ananaeas ean Sisaria tevi m̃erwomu se m̃eri Isrel nir ko tevi kele jinibb ne nesesreien san nga nisen Tetalas. Aran ji numal Piliks nga parwera tweni sev nga marlesi esij renge Pol.

² Arverus Pol vini loloim e, ko Tetalas owra tweni vajin nale se nir.

Owra “Numal, weretunen nik kuan mare, ko kuloli liken ne demat nga m̄irres oto epriv ji kem. Erres ma nik, ko kumloli nanu se kerr muto m̄irres p̄elak. ³ Kem jijle namok-runge erres tetajer suri sev nga kumloli. ⁴ Sete numrreni bolokloksi daron som, ko nungonim ma nga kuprrorrmī kem ko kupmurrong ta nale se kem welel nga nabwerai ngel. ⁵ Namtor sweri pa osuw nga morok evi jinibb nga m̄isij, ko evi batu liken nga m̄isij. Okloli pa laten nga marlelep nir tevi m̄eri Isrel nga marlik rrale iel ngatan, ko evi m̄erwomu re lenglengen gortien san nga marvivotu suri m̄eri Nasret san. ⁶ Ololi lesi nga puloli naim se Atua purrokitkit re no Atua, ko namrrul totkoni. [Ko kem namtur metmet nga nabwera tweni lat nga puto suri tevi rene sel ne nale nesesreien se kem. ⁷ Ko numal gavman ngok Lisias eteseni tweni ji kem, ⁸ ko owrai nga si nga mimrreni puwra nanu san tere Pol parini ko parwerai tevi nik.]^D Ko poro kupsusi tevi, ko kuprunge mawose nga sev nga namwerai evi weretunen ko wor.” ⁹ Ko m̄eri Isrel nen nir arkorti re nale ngok se Tetalas, ko arwera arivi weretunen p̄etp̄eti.

Pol erij ore nir

¹⁰ Ko numal gavman otungun tevi Pol nga p̄irij; mian ko Pol etipatun owra “Nurongwose nik komok-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb

---

^D **24:8** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

ne vanu se kem nir evini ejpari lelingen ngel sia elep pa, ko inu nuir nga ßerij ore nale ser ngok re nom. ¹¹ Ko poro kupmeteni lilane nale suk, ko kuplesi nga setewor easi nabong esngavöl drromon eru (12) nga mean mosrövi Atua Jerusalem. ¹² Ko mñeri Isrel ngok nir sete arlesik nga mñelat tevi jinibb sopor loloim re Naim On, rreknga re naim loten ser san, rreknga rengo lat kele san Jerusalem. ¹³ Ko iok eviseni nga nale nga marwerai tevim lelingenok arivi gerisen. ¹⁴ Ko sansan kobbong ewretun, ngel: nusrövi Atua se batu tata se kem rengo sel san nga nir marwera mñisarr. Ko nuosuri ma nanu petpeti nga muto rengo nale nesereien se Moses ko rengo Naul se propet nir. ¹⁵ Ko inu norrorrmien suk oto eterter rengo no Atua erpe nir kele, nga Atua pia-loli jinibb jikle parmaur luwi kele re mijen, ngok nga mñirres ko nga mñisij. ¹⁶ Ko suri iok, niko nuplak tetajer nga bevijuri sel nga mumosawos mñirres rengo sev nga mololi tevi Atua ko tevi jinibb kele.

¹⁷ “Ko nuvel lingi Jerusalem sia elep pa sopen easi, niko memrreni bolwi kele van nga ßelai merrenien san sopen tevi nir nga nijor ser mijkie ne vanu suk, ko bololi sulsulen sopor van ji Atua. ¹⁸ Ko nomok-loli malum norrorrmien ngok, ko mian ko marsekai inu re loloim se Atua, daron nga mololi jile nanu san nga muloli nuwokwok. Ko sete jinibb elep arlik tevik, ko laten kele ejki jik. ¹⁹ Ko mñeri Isrel sopor nga marivel Esia vini arlik loloim re daron ngok. Ko poro nir arlesi nanu san esij rengo inu, ko erres parini

parwerai tweni renge nom; ²⁰ rreknga poro pijki, ko nir ngok ma parwerai tweni sev nga m̄isij nga mololi. Suri daron nga motur re no gortien ser, ko sete artor sweri rragrrag nanu san nga m̄isij renge inu. ²¹ Ko nale sansan kobbong arongwos parwerai, ni le: Daron nga motur renge nor ko nukail temijpal nuwra “E, kamloli nukot lelingen suri nuosuri nga jinibb nga marmij para-maur luwi kele rengen mijen.”

²² Ko Piliks orongwos erres sopen sel se Numal. Mian ko ewer otvi nos̄pen ser ko owra “Beawerai lweni wor nale san daron nga burtur Lisias pia-vini e.” ²³ Mian ko owrai tevi jinibb ne nuval sen nga parmetmete Pol, ko sete parloli p̄ilik talev p̄elak, ko sete parwer ore nga poro jinibb sen san pimrreni pivini p̄ila nanu san tevi.

Jinibb nuval armetmete Pol

²⁴ Nabong evis arasi osuw ko Piliks nuru nesen sen Drusila, nga mivi nesen Isrel, orini lat nga marmetmet Pol e; ko Piliks owrai nga partekai Pol vini jin. Ko omurronge vajin Pol mokjilwer suri nosurien sen renge Iesu Kristo. ²⁵ Ko daron nga Pol m̄ijiljilwer suri murrun nga m̄irres, ko nga jinibb p̄iwer ore sev nga ni kobbong mimrreni, ko nabong nga Atua pia-wer sesre lat nga puto suri tevi jinibb nir, ko Piliks emtutu ko owra “Kupiel vajin! Bea-lesi nabong m̄inij kele san ko bea-verus lwenim kele vini.” ²⁶ Ko ni orrorrmi nga putor sweri nevöt sopen ji Pol nga puloli Pol pivel sisarow. Ko niko nabong elep okwera Pol pokini jin nga porok-jiljilwer.

²⁷ Ko sia eru easi, ko Piliks osuw vajin renge nga mivi numal gavman. Ko elinglingi Pol elik malum renge naim ne nekaien, suri emrreni puloli m̃eri Isrel nir parunge p̃irres re ni. Mian ko Posias Pestas evini ela wani vajin milngen.

25

Pol emrreni Sisa pia-wer sesesre lat nga puto suri tevi

¹ Ko Pestas elai majingen sen ejpari nabong itul easi, ko evel lingi Sisaria van Jerusalem e. ² Ko ie batu jinibb sulsulen nir ko numal se m̃eri Isrel nir arwer visvisenie suri nale nga nir marlingi tere Pol. Ko arngoni kele tevi Pestas ³ poro orongwose pimarong partekai Pol vini Jerusalem e. Arngoni erpok suri arloli pa nale san nga parevji pini Pol renge live sel. ⁴ Ko Pestas owrai tevir owra “Pol p̃ilik ko pa re naim ne nekaien iok Sisaria, ko sete mia-periv, inu bolwi kele van iok. ⁵ Ko poro ewretun ololi nanu san nga m̃isij, ko kaplingi m̃erwomu se kami sopor parpitevik nga parwera tweni renge nosp̃en nen nanu san nga p̃itre ni ie.” ⁶ Pestas elik kele nabong owil rreknga esngavöl musuw ko mia-van vajin Sisaria e. Ko mevinen vajin ko esakel re kot sen ko owrai nga partekai Pol vini jir. ⁷ Ko daron nga Pol m̃iasi vini loloim, ko m̃eri Isrel nir ne Jerusalem arser rrале ko arwerai tweni nale nga marterter milep tere Pol. Ko sete nale ser arrow rragrrag erpe nga arweretun. ⁸ Ko Pol eweli nale ser owra “Inu sete nuloli rragrrag nanu san tere nesesreien se m̃eri Isrel, rreknga

tere Naim On rreknga tere Sisa, batu numal ne Rom.”

⁹ Ko suri Pestas emrreni kobbong puloli m̃eri Isrel nir parunge p̃irres ren, niko mususi tevi Pol muwra “Erpese? Nik kumrreni kupan Jerusalem nga parsupsuṽe nanu nir nga marlingi renge nik ie?” ¹⁰ Pol erij weli nale sen owra “Inu nutur pa re kot se Sisa san, ko osorsan kobbong nga ni kobbong kot sen pusṽe inu. Kurongwose erres p̃elak nga inu sete nuloli nanu san nga pulokloksi m̃eri Isrel nir. ¹¹ Poro ewretun nutur otvi nale nesesreien ko nuloli nanu san nga musorsan nga bemij suri, ko erres kobbong pirpok, numarong. Ko poro nale ser ngok nga marlingi renge inu parivi gerisen, ko san sete orongwose p̃ilngik renge nevrer. Ko inu numrreni bean botur re kot se Sisa iak Rom!”

¹² Ko daron nga Pol muwrai jile mirpok, ko Pestas ejiljilwer sopen tevi nir ne gortien sen musuw, ko owrai tevi Pol owra “Poro nik kumrreni kupan kuptur re nosṽen se Sisa, ko erres kobbong, kupan ko.”

Pol otur re no batu numal Erot Akripa 2

¹³ Nabong sopen arasi van, ko batu numal Erot Akripa nuru jodin Benis orini Sisaria nga porlesi Pestas ko porwera erres tevi re nga mia-vini.

¹⁴ Orloli jile erpok, mian ko eprepriv ko pa sopen mian ko Pestas mia-suṽe Pol tevi batu numal Akripa. Ko owrai tevi owra “Daron nga Piliks musuw re majingen sen ko elinglingi jinibb san elik jer iok re naim ne nekaien. ¹⁵ Ko daron nga mean Jerusalem e ko jinibb sulsulen nir tevi m̃erwomu se m̃eri Isrel nir arini arwerai tevik

nga bea-wera suri lat nga puto suri tevi. ¹⁶ Ko nuwrai tevir nga sete evi sel se kem m̄eri Rom nga ðelngi nawone jinibb san van re nevre nir nga marok-tere ni re nosþen; womujnen, daron sen puto wore ko nga ni putur re no jinibb nir nga puwrai tweni weli nale sen re sev nga nir marok-werai tere ni. ¹⁷ Ko daron nga lartul nen marpelari iel ko nusaro ngavilvil, ko mevinen mawos, nuan nulik re kot ko nuwrai tevi jinibb suk nir nga partekai Pol vini. ¹⁸ Ko daron nga jinibb martur imera nga parwera nale ser tere Pol, sete arwerai rragrrag nale san nga inu nulesi mivi nanu nga murrow, ejki rres. ¹⁹ Arij latlat kobbong tevi Pol suri nosurien ser ko wor m̄eri Isrel nir, ko suri kele jinibb san nga nisen Iesu nga mimij, ko nga Pol muwra emaur luwi kele renge mijen. ²⁰ Ko renge murrun nga mirpok, sete nurongwose þelak sel nen erres. Ko iok ololi nususi tevi Pol nuwra “Erpese? Nik kumrreni kupan Jerusalem nga inu bevinuk bornges nosþen surim ie?” ²¹ Ko Pol ongoni nga bokoni van Rom nga batu numal ne Rom ngok Sisa pia-wera suri lat nga puto suri tevi ni ie. Ko iok ololi nuwrai tevi jinibb suk nir nga parmetmete pijpari ðelesi daron san nga bokoni van ji Sisa.” ²² Ko batu numal Akripa owrai tevi Pestas owra “Inu kele numrreni bornges nale se morok.” Pestas erij weli owra “Iow, ko rrek mevi ko pa.”

²³ Ko re nabong m̄inij nen, batu numal Akripa nuru Benis orini re kot ser. Ko batbatu jinibb nuval nir ko nir nga maran mare re ngaim ngok arloli kele sel ser nga marok-tori batu numal

ren. Mian ko Pestas elai nale nga partekai Pol vini loloim e, ²⁴ ko owrai tevir owra “Batu numal Akripa ko kami jile nga rramkorti lelingen, kapmeteni morok! Meri Isrel jikle nir ne Jerusalem ko Sisaria arok-ini jik ko arloli nale suri, ko arkail arwera sete erres bololi morok pimaaur. ²⁵ Ko inu sete nulesi ololi nanu san esij nga pimij suri. Ko suri ongoni nga pian wor puloli Sisa piwer sesesre lat nga puto suri tevi, niko nurrorrmi bokoni tweni van ji Sisa Rom. ²⁶ Ko sete nutor sweri rragrrag norrorrmien san suri nga boli van ji Sisa. Iok ko ololi m̄elai vini mutur kele re no kami ko no nik batu numal Akripa kele. Nuwra kaplai tweni norrorrmien sopen ren nga boli van ji Sisa Rom. ²⁷ Suri daron nga markoni jinibb san van ji Sisa, ko sete parkoni nawone, ko parwera suri wor nanu san nga m̄isij nga muloli.”

26

Pol erij ore nir

¹ Ko batu numal Akripa owrai tevi Pol owra “Iow, numarong vajin nik luwi kupsuḡe lweni nik.” Mian ko Pol ete tweni vajin nevren ko erij ore nir nale ser, owra

² “Batu numal Akripa, nulesi erpe daron suk nga m̄irres le san lelingen, suri nik kumlik ko inu daron suk otoa nga berij ore nale se m̄eri Isrel nir re nom. ³ Suri kurongwose lilane erres murru kerr m̄eri Isrel nir, ko latlaten se kem. Ko niko nungonim nga nolom pipriv nga kupmurrong sev nga bowrai.

⁴ “Meri Isrel jile nir arongwose lilane murruk erres, etipatun re pa daron nga mewelili malum e ko. Arongwos pae murruk renge vanu suk mawos ko re kele Jerusalem. ⁵ Arongwose erres nga daron nga mevi malum m̄elakel e ko nukorti tevi gortien ngok se kerr nga marivi Parasi nga murrurr m̄iterter kele wor, ko inu kele nuvi san. Ko m̄eri Isrel

arongwose parwera nale ngok evi weretunen. ⁶ Ko lelingenok nutur pa iel nga parsupsuḡe inu nosḡen nek, suri inu nulngi norrorrmien suk oto eterter renge rijrijen nga Atua muloli pa tevi b̄irterawarrens se kerr nir ne tuwi. ⁷ Rijrijen ngok kobbong nga metka esngavöl drromon eru (12) se kerr ngok marok-surövi Atua nutpong ko nutrin nga partor sweri. ⁸ Batu numal Akripa, suri nanu ngok mawos kobbong, m̄eri Isrel ngel nir arlingi nale tere inu lelingen. Ko m̄eri Isrel nir, suri sev sete kamrongwos kaposuri nga Atua murongwose puloli jinibb pimaaur luwi kele re mijen?

⁹ “Tuwi nulesi erres nga bololi nanu jijle nga puore nise m̄eri Nasret ngok Iesu. ¹⁰ Nuloli womue Jerusalem, ko jinibb sulsulen ko nir arlai derteren tevik nga m̄elngi jinibb se Atua milep van re naim ne nekaien. Ko daron nga numal nir marwera nga nir parmij ko wor, ko inu kele nuwrai erres, parmij ko wor. ¹¹ Daron elep nomok-ivel suri naim ne loten nir, nomok-virralir, ko nuloli lesi nga bololi parij ḡisij tere Iesu. Nulolarsi temijpal nir ko nuojir van ngasu nga borrhul totkonir renge vanu m̄inij nir nga bololi ḡisij tevir.”

Pol osþe suri erpese mivini mivi jinibb se Atua

¹² Ko Pol owra “Niko nabong san nuvel re sel van Damaskas e tevi derteren nga batu sulsulen mĩlai tevik. ¹³ Ko levial re sel, nulesi moron nga milep san eplari re melrin nga mumor vaseni inu tevi nir nga marvivotu surik. Moron nen omor easi nial. ¹⁴ Ko kem jijle namvitan re dan. Ko nurnge drrelan san re nale se mĩeri Isrel nir owrai tevik owra “Sol, Sol, suri sev komok-loli mĩsij tevik mirpok? Sete erres kopok-loli terter nanu tere inu.” ¹⁵ Ko nususi tevi nuwra “Wurru, Numal, nik isi le?” Ko Numal erij welik owra “Inu nuvi Iesu le nga komok-loli mĩsij tevik ngel. ¹⁶ Ko kupmera, kuptur. Inu nurrmali jim erpel nga bosusture nik nga kupivi jinibb ne majingen suk. Nik kupwera tweni ko wor tevi jinibb nir sev nga kumlesi lelingen suri inu, ko nanu nga kele bea-viseni tevim. ¹⁷ Inu bemetmet nik þirres nga mĩeri Isrel tevi jinibb ne vare nir sete arongwos parlokloksim. ¹⁸ Kupa-loli jinibb ne vare nir parmeteni wose. Kuprieni norrorrmien ser nga parlinglingi nemalik ko parini re moron. Kuprienir nga parlinglingi derteren se Demij ko parini vajin re derteren nga milep se Atua, ko Atua þitlasi tweni vajin nololien ser. Ko nosurien ser rengo inu þitkair vajin nga parini parivi jinibb nga maron se Atua.”

¹⁹ Ko Pol owra kele, “Batu numal Akripa, evi nale se wor ni nga mĩlik rengo melrin le mosuri ngel. ²⁰ Womujnen, nuwerwer tevi jinibb nir iak Damaskas, mian ko nutajer kele van Jerusalem e ko lat jijle ne Jutia, ko mian ko ji kele jinibb ne vare nir. Nuwrai tevi jinibb nir nga parieni

norrormien ser suri nololien ser, ko parosuri Atua. Ko murrur piviseni ko wor nga arieni pa norrormien ser osuw. ²¹ Ko suri majingen ngok ko, daron san nga ñelik re Naim On Jerusalem ko, ñeri Isrel martur imera ko marrul totkonik, ko marloli lesi nga parevji pinik. ²² Ko Atua ewilwil se inu tetajer elep ejpari lelingen ngel, ko niko inu nutur iel, ko nurij tevi kami jijle, jinibb nawon ko jinibb nga marlelep nir. Nale nga mowrair ngok arivi pa nale nga propet nir ko Moses kele marwerai tweni pa womu nga ñirmali, ngel: ²³ Mesaea purnge ñisij ko wor renga niben, ko pivi ñerwomu jer kele nga pimaur luwi renga mijen. Ko puspe suri moron tevi ñeri Isrel nir ko tevi kele jinibb ne vare nir.”

²⁴ Ko daron nga Pol ñirij mirpok mian ko Pestas ekail van jin owra “E, Pol, kulengleng! Norrormien som owlul pelak, ko ololi batum erpe poklengleng pa.” ²⁵ Ko Pol erij weli owra “Numal nga ñirres, inu sete nulengleng. Nale ngok nga mowrai arvijuri wor sel nen ko, ko arweretun. ²⁶ Ko nanu ngel jijle sete arremali re lat san nga muto teptepi. Nurongwose nik kurongwose sev nga mospe suri ngok. Niko nurongwose nga sete kutor jabble nanu ngok san. ²⁷ Numal Akripa, nik kuosuri nale se propet nir? Nurongwose erres nga nik kuosurir.”

²⁸ Akripa osusi tevi Pol owra “Erpese, rrek daron beblen welel lebbong kumrreni kupreweik nga bevini bevi kalesia?” ²⁹ Ko Pol erij weli owra “Rrek daron nga mipriv rreknga daron nga mumrrol, ko inu nulot tevi Atua, sete suri

nik kobbong, ejki, ko suri kami jikle nga kamok-murronge nale suk ngel, ko numrreni lenglengen nga kami jikle kapirpe bbong inu ko. Re bbong dil delrrurr suk pijki, sete numrreni kapruj mori ko kapan ren.”

³⁰ Mian ko batu numal Akripa, ko batu gavman nen, ko Benis, tevi nir m̃inij kele artur imera ³¹ arivel, ko arwerwerai tevir arwera “Morok sete ololi nanu san esij nga pimij suri rreknga pian re naim ne nekaien suri.” ³² Ko batu numal Akripa owrai tevi Pestas owra “Poro nga sete Pol owrai pa nga mimrreni pian putur re kot se Sisa, ko pivel sisarow kobbong.”

27

Pol owlu lingi Sisaria van Rom e

¹ Ko arlingi pa nale osuw nga nabwolu van Itali e, mian ko arlingi Pol tevi jinibb kele sopor ne naim ne nekaien renge nevre m̃erwomu san nga mimetmete jinibb nuval ongut vesan (100), nga nisen Julias. Ni evi ne gortien ngok nga marveruse Gortien se Batu Numal. ² Drrav san elinglingi Atramitiam evini iel, ko owra pulwi kele van re ngaim ne Esia e nir. Ko naman namsa re drrav nen; ko m̃eri Masetonia kele san eptevi kem, nga sisen Tesalonaeka ko nisen Aristakas. ³ Ko mevinen namjipari Saeton. Julias ololi erres tevi Pol ko ololi ean ngaut nga p̃ileslesi selen nir sapon, ko selen nen nir armetmet ni erres. ⁴ Daron nga namwolu lingi Saeton, ko namwolu tere ling ko namwolu van mori norour nga Saepras van devjen nga muruv e. ⁵ Ko

namwolu lingi ngaut, naman re dis mot vajin van renge devjen ne saot ne Silisia ko Pampilia, mian ko namjipari Lisia re ngaim ngok Maera. ⁶ Ko iok, m̄erwomu se jinibb nuval nir elesi drrav kele san nga m̄ilinglingi Aleksantria ko pian Itali e, ko ololi kem namsa re drrav ngok.

⁷ Namwolu tere malum ling mirpok mian ejpari nabong evis wor nga namtor sweri ling nga marterter, mian ko nama-wolu jipari ngaim ngok Nitas. Ko ling eser elep p̄elak, ko daptap elep, ololi setemun namrongwose nabwolu tajer. Mian ko namrieni drrav, namwolu pelaot nga naban re norour ngok Krit; ko namwolu asie bongsin nga marwera Salmone, ko namwolu sere devjen nga muruv e. ⁸ Nam p̄elak elep namwolu seresre namtajer van, ko namjipari lat san nga marwera Sale Malum e nga muto mori ngaim ngok Lasea.

⁹ Ko namlik iok eprepriv sopen; mian ko nivelen ne dis setemun erres, suri evi pa daro ling ravij. Ko nanen se m̄eri Isrel kele nir, nga marveruse Nabong nga marloli lilane nololien e, easi kele pa, ngok re Oktoba ko, mian ko Pol erij tevir nga puwnir. ¹⁰ Owra “Lartul, kapmurrong ta. Poro rrapwolu lelingenok, ko drrav se kerr tevi nijor nen nir parsij p̄etp̄eti, ko mauren kele pilep pijijki.” ¹¹ Ko Julias emrreni bbong pumurronge m̄erwomu ne drrav nale sen tevi m̄er nga drrav sen nen, easie pumurronge nale se Pol. ¹² Ko suri sale ngok sete evi sale nga m̄irres p̄elak re daron ne ling, ko otomori kem jijle nabir nga poro nabwolu lesi kele van re sale

m̃inij ne Krit e san, nga nisen Piniks, nga nablik ie rengo daron ne ling. Piniks evi sale nga m̃irres, bongsin eru, tuwen emawos re not wes, tuwen emawos re saot wes.

Ling serser nga milep san ejpari drrav ser

¹³ Sete epriv ko ling narrosiw nga m̃irres san etipatun eserser. Mian ko nir arrorrmī erres ko pa nga parloli sev nga marrorrmī. Mian ko arevei angka vini mare, arwolu. Arok-wolu seresre jeli botunmal.

¹⁴ Ko sete epriv ko ling serser nga milep san nga nisen Merri etewut ngaut evini. ¹⁵ Daron nga ling nen mirevji kem, ko sete namrongwos nabwolu tere; ko namrieni lweni drrav namwolu suri ling, namsesrete dis. ¹⁶ Ko namasi re norour ngok Kaota rengo devjen ne saot, ololi namoruv e beblen. Erpe elai daron tevi kem nga nablingi lilane drrav nga welili puto p̃irres, ko jinibb nga marmajing re drrav nir arp̃elak elep sopen ¹⁷ nga parevei vini mare. Ko arevei dil sopor arselabe drrav e ngatan ko arm̃elji totkonir nga purrul totkoni drrav. Ko nir armetutu sopen, suri van ngalu jer re Lipia sou sopor arto ren, ko nir armetutu drrav tires ren. Ko iok ololi arjurōni nabin vini ngatan ko arlinglingi bbong drrav esal ling. ¹⁸ Ko ling eterter elep malum, ololi mevinen, nir arwirr tututweni kele nanu nga marengenir sopor van rengo dis e. ¹⁹ Ko re mevinen kele, nir arwirr tututweni kele nijor ne drrav nir sopor arivel.

²⁰ Ko nabong elep setemun namlesi nial; ko natmupong kele, setemun namlesi moju nir. Ko

tetajer ling okser lenglengen. Ko ololi norrorrmien se kem evitan vajin, ko namrorrmi rrekma setemun namrongwose nabmaur. ²¹ Ko nabong evis kis vajin nga sete kem san eaani nanen, mian ko Pol otur imera ko owrai tevir owra “Selek nir, poro kapmurrong pa nale suk nga mowrai womu pa, ko rrek sete rrama-wolu lingi Krit, ko sete rrama-tor jabble nanu nir mia-irpok. ²² Ko lelingenok nuwrai eterter tevi kami nga sete kapmetutu. Kerr san mauren sen sete mia-jijki, ko drrav ngel kobbong pijijki. ²³ Suri natmupong, anglo se Atua san evini jik. Ngok anglo se Atua nga mevi jinibb sen, ko nga nomok-surövi. ²⁴ Ko owra ‘Pol, sete kupmetutu, nik kupan ko wor kuptur re no Sisa iak Rom. Ko renge Atua nalol nga m̄irres sen eir bbong nga puloli kami p̄etp̄eti nga kamsa renge drrav kapmaur.’ ²⁵ Ko niko, selek nir, sete kapmetutu! Nuosuri Atua nga nanu jikle p̄irmali pusorsan pirpe nga ni muwrai ngok. ²⁶ Ko womujnen, ling ngok puti pepteni drrav se kerr renge norour san.”

Aruj mori norour san

²⁷ Ejpari nutpong esngavöl drromon ivij (14) nga dis mokuti karkar kem ngok renge dis ne Metiterenian, ko oruj mori nat p̄irrang vajin sapon, ko jinibb nga marmajing re drrav nir arrorrmii vajin nga otomori nabjipari ngaut san. ²⁸ Mian ko arkai delrrurr san renge dil ko arjuröni van re nabbö dis; ko arlesi ningaw nen evi bbong ngavöl eru (20). Artiriv beblen mian ko arjuröni kele, ko arlesi ejpari vajin ningaw

esngavöl drromon elim (15). ²⁹ Ko armetutu nga drrav tumoworwor re nevöt, ko arjubbli angka ivij vitu re drrav aran ngatan. Ko arok-lot van ji atua ser nga nat ðirin pingavil. ³⁰ Ko jinibb nir nga marmajing re drrav arloli lesi nga parwolu lingi drrav; arjuröni natu drrav van ngatan ko arkerkeris arwera paran parjuröni kele angka ñinij womu. ³¹ Ko Pol owrai tevi burtur se jinibb ne nuval nir tevi jinibb nuval sen nir owra “Poro jinibb nga marmajing re drrav sete parlik re drrav, ko sel kele san ejki nga rrapasi ren.” ³² Mian ko jinibb ne nuval nir artevei otvi dil nga murrul totkoni natu drrav ko arloli evitan van re dis e.

³³ Ko otomori vajin nat ðisal ðirin, ko Pol erij eterter tevir nga paraan. Owrai tevir owra “Ejpari nabong esngavöl drromon ivij (14) pa, nolo kami orrum ðelak, ololi sete kamurroi rragrrage nanu san. ³⁴ Nuwrai eterter tevi kami nga poro kapmerreni kapmaur, ko erres nga kapaan ko wor, puloli kami jijle kapterter nga sete san pijijki. Sete kami san niben ðisij sapon.”

³⁵ Daron nga Pol muwrai jile mirpok musuw ko elai bongsi niv san ko owra erres tevi Atua rengen no nir jile, ko obbri otvi ko orroi. ³⁶ Mian ko norrorrmien ser evini erres luwi kele, ko nir jijle arlai nanen ko arurroi. ³⁷ Kem ðetðeti rengen drrav ejpari ongut varu bbulin ngavöl ebut drromon ouwon (276). ³⁸ Ko daron nga nir totoklai maraan jijle musuw, ko arwosi tweni bak wit nga marto re drrav ko arwirre van re dis nga puloli drrav ðisisarow.

Drrav emawor ngaut

³⁹ Daron nga nat m̃irin vajin ko jinibb nga marmajing re drrav nir arlesi ngaut. Ko sete arlesi wose, ko arlesi ma sale san nga deṽinan muto ren. Ko arrorrmī nga poro arongwose parloli ko parlai drrav pian ngaut ie. ⁴⁰ Ko artevei otvi dil ne angka nga ivij ngok ko arlinglingir arjipon renge dis, ko arupaji dil nga marrul totkoni niwos nga martori alale drrav e; mian ko arevei nabin nga womu, nga ling puwi drrav nga pian ngaut. ⁴¹ Ko no drrav osongti re sou deṽinan san, ko eres jer; ko dis bburbur erpe paruti worwor drrav batun.

⁴² Ko jinibb ne nuval nir arlingi nale nga parevji pini jinibb ne naim ne nekaien nir, suri arrorrmī tarilong toku ko tarwolu. ⁴³ Ko m̃erwomu ser emrreni ṽila se Pol, ko ewer ore norrorrmien ser ngok; ko owrai tevi jinibb nir nga si nga murongwos ṽilong purow jubbul womu van renge dis ko ṽilong van ngaut e. ⁴⁴ Ko owrai tevi nir m̃inij nen nir nga sete marilong wos nga partori niriv parilong surir renge niriv ko bebje drrav nga marmawor tweni. Ko iok ololi kem jijle namjipari deṽinan nga sete kem san ejjiki.

28*Pol elik Molta*

¹ Daron nga naman ngaut musuw ko nammosi erres vajin. Ko nama-runge arwera norour ngok nisen ko Molta. ² Nir ne ie arloli erres ṽelak tevi kem. Re daron nen, naus ous ko melas elep; ko

arsure nabb nga nabtetli ren, mian ko armetmet lilane kem. ³ Ko Pol esresre joro nabb sopor, okwirrwirr nir van re nabb. Mian ko numēt san ornge nabb erangi pēlake, ko eplari, ko eaji nevre Pol. ⁴ Ko daron nga jinibb ne ie marlesi nga numēt murrurrul re nevre Pol, ko arlongwis lululweni tevir arwera “O, kulesi rramwerai, morok evi wor jinibb nga mokrevji jinibb ko! Ko easi bbong sete orron re dis, ko melrin nga musorsan sete emarong nga ni pimaur.” ⁵ Ko Pol ewirrleni tweni numēt kobbong evitan luwi van re nabb e; ko sete milnge liwen sapon oto re nevren. ⁶ Ko jinibb nen nir arrorrmī nga nevren pusol, poro pijki ko ni pivitan ngatan pivesane pimij pin. Arok-meteni suri epriv, ko setemun nanu san eplari jin; mian ko arieni norrorrmien ser ko arwera “O, morok evi atua ko san!”

⁷ Ko batu jinibb ne norour ngok nga nisen Puplias, ni dan sen sapon oto mori ie. Puplias evi jinibb nga mīrres pēlak, ko ni eptevi kem van re naim sen. Ko namlik jin nabong itul. ⁸ Tata sen ematur re maling nga mesien dowalul muloli, ko nolon kele owlu eptiptevi drra. Ko Pol ean okuklue, elngi nevren rengen ko olot tevi, ko ololi erres luwi vajin. ⁹ Ko vitunen, nir totoklai re norour ngok artekai nir nga marmesi vini ji Pol, ko ni ololi arres luwi. ¹⁰ Ko nir arlai merrenien elep tevi kem; ko daron nga namwolu vajin, ko nir arla nanen elep arlingir rengen drrav nga pia-ivi mas se kem rengen drrav.

Pol elinglingi Molta van Rom e

¹¹ Namlik navöl itul arasi osuw, mian ko nama-sa re drrav san nga mitepi ie rengen daron ne

ling. Drrav nen evi nga Aleksantria re Ijip, ko arveruse arwera ‘Atua m̃elew’ (suri ewaji nise atua eru ngok nga morivi m̃elew, Kasto ko Polakis). ¹² Namwolu vini namjipari Saerakus, ko namlik nabong itul ie. ¹³ Mian ko namwolu kele, ko namini re ngaim ngok Rejiam. Ko mevinen ling evi narrosiw nga m̃irres, mian ko namwolu kele ejpari nabong eru, ko namjipari ie Puteoli. ¹⁴ Iok namlesi tasi kerr ko joji kerr sopor; ko arngoni kem arwera nablik tevir kele wik san. Mian ko vitunen nama-jipari vajin Rom.

¹⁵ Tasi kerr ko joji kerr ne Rom arunge nospen suri kem, ko arivel ore kem nga parsewute kem rengen sel. Namsesewut re lat nga Apias m̃ili naim nga marok-wulwule nanen ren, ko re kele lat nga naim liliken mosien itul arto ren. Ko daron nga Pol m̃ilesir ko owra erres tevi Atua surir, ko norrorrmien sen evini eterter kele wor.

¹⁶ Daron nga namjipari Rom vajin arlinglingi Pol p̃isan p̃ilik rengen naim san tevi jinibb nuval san nga pimetmete.

Pol ewerwer ie Rom

¹⁷ Namlik ie ejpari nabong itul arasi, ko Pol everus kortoni m̃erwomu se m̃eri Isrel nir ne ie, ko owrai tevir owra “Selek nir, sete nuloli rragr-rag nanu san nga pulokloksi jinibb se kerr nir, ko sete kele nutre nesesreien se ĩirterawarrens se kerr nir. Ko nir nga Jerusalem ma arrul totkonik ko arlingik van re nevre m̃eri Rom nir. ¹⁸ Meri Rom arsusi nale elep tevik, mian ko armarong vajin nga bevel sisarow kobbong, suri arlesi sete nuloli nanu san nga puloli inu

bemij suri. ¹⁹ Ko m̃eri Isrel nir armusus. Ko iok osonik nga mowra kele botur re no Sisa nga pia-wera suri lat nga puto suri tevik. Ko setemun nanu san oto nga ßerij tere jinibb ne vanu suk nir rengen. ²⁰ Iok ko ololi meverus kami nga ßejiljilwer sopen tevi kami suri norrorrmien ngok nir. Ewretun lenglengen, arkai totonik rengen dil delrurr mirpel suri m̃er nga kerr m̃eri Isrel nir rramtirive.” ²¹ Ko nir arij weli arwera “Sete san rengen Jutia ela naul san vini nga musp̃e nik, ko sete nir san evini iel nga pusp̃e lokloksi nik sopen. ²² Ko nammerreni nabmurronge sev nga kupwera. Suri namrongwose nga jinibb rengen lat jile arok-rij tere gortien nga mimerr ngok nga nik kumkorti rengen.”

²³ Mian ko arlingi nabong san nga parini parunge Pol p̃ijiljilwer tevir. Ko nir elep arini re wosenen re naim sen. Etipatun rorpong, ko evini ejpari nata mupong, Pol ejilwer elep tevir suri batun vanu se Atua. Ela nale tevir nga marto rengen nale nesereien se Moses ko re kele propet nir nga puloli nir parosuri Iesu. ²⁴ Nir sopor arwera erres rengen sev nga Pol muwrai, ko sopor ejki, sete arosuri te. ²⁵ Ko niko arteri wukari nir eru e. Ko mian ko daron nga parivel vajin, ko Pol owra nale san tevir owra “E, nale ngok nga Nem̃in On m̃ilai tevi propet Aesea nga puwrai tevi ßirterawarrens se kerr, osorsan erres, suri owra ²⁶ ‘Kupan kupwera tweni tevi jinibb ngel nir: ‘Kaprunge nga kaprunge, ko sete ma kama-rongwose. Kaplesi nga kaplesi, ko sete ma kama-lesi wose nabong sopen. ²⁷ Suri

nir jijle batur eterter. Boror arirpe maruti ore metipo, ko arpil ore meter. Poro pijki, ko batur parongwose, ko boror parunge, ko meter pimteni, ko parieni lwenir vini jik, ko inu bololi parres luwi.’” ²⁸ Ko Pol evinvini ore nale sen owra “Kami kaprongwose ko wor nga Atua elai pa nale ne mauren van ji jinibb ne vare nir. Nir ko parunge!” ²⁹ Pol mirij jile musuw, ko nir arij latlat lululwi tevir suri nale nga Pol ko muwrai tevir, ko arivel sisamis.

³⁰ Ko renge sia eru totoklai Pol elik re naim san nga marok-wuli re navöl. Ko eir tama re jinibb jijle nga mimrreni pivini pïlesi ni. ³¹ Ni sete emtutu nga miwerwer suri batun vanu se Atua, ko okvisvisenir kele suri Numal Iesu Kristo, ko sete san ewer ore sapon.

Naul On Nga Mimerr Uripiv
The New Testament in the Uripiv language of
Vanuatu

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators

Language: Uripiv (Uripiv-Wala-Rano-Atchin)

Dialect: Uripiv

Translation by: WBT

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

96303ce7-aa0a-513c-862d-415957a542e1